

Suomalaista viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön piirteet

Cecilia Hanhikoski
Maisterintutkielma
Suomalainen viittomakieli
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto 2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Cecilia Hanhikoski	
Työn nimi Suomalaista viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön piirteet	
Oppiaine Suomalainen viittomakieli	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Marraskuu 2020	Sivumäärä 61 + liitteet 6 s.
Tiivistelmä Maisteritutkielman tavoitteena on tutkia viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön piirteitä ja sitä millaisissa tilanteissa lapset käyttävät suomalaista viittomakieltä ja muita kieliä. Tavoitteena on myös tutkia, miten lasten kaksi- ja monikielisyys kieliympäristössä ilmenee ja miten vanhemmat arvioivat lapsen suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen kielitaitoa. Viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristö on hyvin vaihteleva, vaikka esimerkiksi lainsäädännön tasolla on annettu useita asetuksia viittomakielestä. Siitä huolimatta lasten arjessa heille tarjoutuu hyvin vaihtelevasti mahdollisuuksia saada viittomakielen opetusta tai syötöstä päivittäisessä kommunikoinnissaan. Tämä saattaa olla osassa tilanteissa ristiriidassa lainsäädäntöjen kanssa. Sen vuoksi on tärkeä tutkia viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristöä ja tarkastella, toteutuvatko viittomakieltä käyttävien lasten kielelliset oikeudet viittomakielilain mukaisesti. Viittomakieli on vähemmistökieli ja sillä on vähemmistökielen asema verrattuna muihin kieliin kuten esimerkiksi puhuttuihin kieliin (Kanto, 2018: 93). Viittomakieltä omaksuvat lapset ovat heterogeeninen ryhmä, koska heillä on erilaisia kieli- ja kulttuuritaustoja (Kanto 2018: 92). Tämä vaikuttaa viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön heterogeenisyyteen. Kaksikielisen lapsen kielenkehityksen kannalta on tärkeää, että lapsi saa runsaasti syötöstä molemmista kielistä (Kanto 2016a: 19). Vähemmistöasemassa oleva kieli tarvitsee kieliympäristössä enemmän kielellisiä syötöksiä, jotta vähemmistökieli saa myös riittävästi syötöstä kielen omaksumista varten (Gathercole & Thomas 2009: 233–234). Kvantitatiivisessa kyselytutkimuksessani on kolme tutkimuskysymystä, jotka ovat (1) Miten paljon ja minkälaisia kielellisiä syötöksiä viittomakieltä omaksuvat lapset saavat? (2) Miten paljon ja missä tilanteissa lapsi itse käyttää eri kieliä, ja minkälaisia eroja lapsiryhmien välillä mahdollisesti ilmenee kielten käytössä? (3) Miten vanhemmat arvioivat lapsen kielitaitoa suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä, ja miten tärkeänä he pitävät lapsen kaksi- ja monikielisyyttä? Kyselytutkimuksen aineisto koostui 87 viittomakieltä omaksuvan lapsen taustatietolomakkeesta. Tuloksissa nousi esiin suomalaisen viittomakielen vähemmistökieliasema, joka näkyi viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristössä eroavuuksina. Viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristössä kielten kielelliset syötökset painoutuivat suomalaiseen viittomakieleen ja suomen kieleen. Viittomakielen opetusta oli saanut yli puolet viittomakieltä omaksuvista lapsista. Viittomakieltä omaksuvien lasten kaksi- ja monikielisyys on äärimmäisen tärkeä asia lasten vanhemmille. Tulosten perusteella havaittiin myös, että suurin osasta viittomakieltä omaksuvista lapsista on monikielisiä.	
Asiasanat Viittomakieli, viittomakieltä omaksuva, kaksikielisyys, monikielisyys, KODA, kaksimodaalinen monikielisyys, kieliympäristö, kielellinen syötös	
Säilytyspaikka JYX-julkaisuarkisto	
Muita tietoja Tiivistelmä suomalaisella viittomakielellä: https://m3.jyu.fi/jyumv/ohjelmat/hum/kivi/suomalainen-viittomakieli/pro-gradu-tutkielmien-tiivistelmat/pro-gradu-tutkielmat-a-i/hanhikoski-cecilia	

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Faculty Faculty of Humanities and Social Sciences	Department Department of Language and Communication Studies
Author Cecilia Hanhikoski	
Title Features in the linguistic environment of children acquiring Finnish Sign Language	
Subject Finnish Sign Language	Level Master's Thesis
Month and year November 2020	Number of pages 61 + appendixes 6 p.
Abstract This master's thesis studies the features in the linguistic environment of children acquiring Finnish Sign Language and in what kind of situations children acquiring Finnish Sign Language do use Finnish Sign Language and other languages. The objective is also to study how bilingualism and multilingualism appear in their linguistic environment and how their parents evaluate children's language skills in Finnish Sign Language and Finnish. Linguistic environment of children acquiring Finnish Sign Language varies very much, however the Finnish legislation has set acts for sign language. Regardless of that, there are considerable variations in their opportunities to access sign language lessons and their linguistic exposure in daily communication. Those might be in conflict with legislation. For this reason, it is important to study the linguistic environment of children acquiring Finnish Sign Language and consider if the linguistic rights for children acquiring Finnish Sign Language are fulfilled to meet the requirements of the Sign Language Act. Finnish Sign Language is a minority language and has the status of a minority language compared to other languages such as other spoken languages (Kanto, 2018: 93). Children acquiring Finnish Sign Language are a heterogeneous group because they have different linguistic and cultural backgrounds (Kanto 2018: 92). This affects the heterogeneity of the linguistic environment of children acquiring Finnish Sign Language. It is important for the language development of a bilingual child that the child receives plenty of exposure from both languages (Kanto 2016a: 19). A language in a minority status needs more linguistic exposure in the linguistic environment in which the minority language also gets enough exposure for language acquisition (Gathercole & Thomas 2009: 233-234). The quantitative survey research has three research questions which are (1) How much and what kind of linguistic exposures do children acquiring Finnish Sign Language get? (2) How much and in what kind of situations does the child himself / herself use different languages, and what kind of differences may there be between the groups of children in the use of languages? (3) How do parents evaluate the child's language skills in Finnish Sign Language and Finnish, and how important do they consider the child's bilingualism and multilingualism? The data of the study consisted of 87 children background information sheets of the survey targeted to those 87 children acquiring Finnish Sign Language. The minority language status of Finnish Sign Language was emergent in the results, which were reflected in variation in the linguistic environment of children acquiring Finnish Sign Language. In the linguistic environment of children acquiring Finnish Sign Language, the linguistic exposure of the languages were emphasized in Finnish Sign Language and Finnish. Finnish Sign Language lessons have been given to more than half of children acquiring Finnish Sign Language. The bilingualism and multilingualism of children acquiring Finnish Sign Language is very important for the parents of the children. The results also found out that the majority of children acquiring Finnish Sign Language are multilingual.	
Keywords Sign language, acquiring Finnish Sign Language, bilingualism, multilingualism, KODA, bimodal multilingualism, linguistic environment, linguistic exposure	
Depository Jyx – Digital Archive	
Additional information The abstract in Finnish Sign Language: https://m3.jyu.fi/jyumv/ohjelmat/hum/kivi/suomalainen-viittomakieli/pro-gradu-tutkielmien-tiivistelmat/pro-gradu-tutkielmat-a-j/hanhikoski-cecilia	

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 VIITTOMAKIELTÄ OMAKSUVAT LAPSET JA KIELIYMPÄRISTÖ	4
2.1 VIITTOMAKIELTÄ OMAKSUVAT LAPSET	4
2.2 KIELIYMPÄRISTÖN VAIKUTUS KAKSI- JA MONIKELISEEN KIELENOMAKSUMISEEN	7
2.3 VIITTOMAKIELTÄ KÄYTTÄVIEN LASTEN KAKSI- JA MONIKELINEN KIELIYMPÄRISTÖ JA SEN YHTEYS KIELTEN OMAKSUMISEEN	10
2.4 VIITTOMAKIELI JA SUOMALAISEN VIITTOMAKIELEN ASEMA SUOMESSA	13
3 AINEISTO JA MENETELMÄ	15
3.1 TUTKIMUKSEN KOHDERYHMÄ	15
3.2 AINEISTO	18
3.3 KYSELYTUTKIMUS	20
3.3.1 Tutkimuksen kyselylomakkeen rakenne	20
3.3.2 Kyselylomakkeen rakenteen eroja kolmessa vaiheissa	22
3.4 AINEISTON ANALYSOINTI	23
4 TULOKSET	26
4.1 VIITTOMAKIELTÄ OMAKSUVIEN LASTEN SAAMAT KIELELLISET SYÖTÖKSET	26
4.2 VIITTOMAKIELTÄ KÄYTTÄVIEN LASTEN KIELTEN KÄYTTÖ ERI TILANTEISSA	31
4.3 VIITTOMAKIELTÄ KÄYTTÄVIEN LASTEN KIELITAITO SUOMALAISESSA VIITTOMAKIELESSÄ JA SUOMEN KIELESSÄ	38
5 POHDINTA	43
5.1 VIITTOMAKIELTÄ OMAKSUVIEN LASTEN KIELIYMPÄRISTÖ JA KIELELLISET SYÖTÖKSET	43
5.1.1 Vanhempien kommunikointikielten moninaisuus	46
5.1.2 Viittomakieltä omaksuvien lasten kielten käyttö eri tilanteissa	48
5.2 VIITTOMAKIELTÄ KÄYTTÄVIEN LASTEN MONIKELISYYS	49
5.2.1 Viittomakieltä omaksuvien lasten kielitaito	51
5.2.2 Viittomakieltä omaksuvien lasten saama viittomakielen opetus	54
5.3 TUTKIMUKSEN RELIABILITEETTI JA VALIDITEETTI	55
6 LOPUKSI	58
LÄHTEET	60
LIITE 1	1

1 JOHDANTO

Tämän maisteritutkielman tavoitteena on tutkia viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön piirteitä ja sitä millaisissa tilanteissa lapset käyttävät viittomakieltä ja mahdollisesti muita omaksumiaan kieliä. Tavoitteena on myös tarkastella, miten lasten kaksi- ja monikielisyys kieliympäristössä ilmenee ja miten vanhemmat arvioivat lapsen kielitaitoa suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä.

Kaksikielisen lapsen yksilölliset ja ympäristön tekijät vaikuttavat lapsen kaksikielisyyden kielenkehitykseen. Lapsen yksilöllisiä tekijöitä ovat esimerkiksi lapsen kronologinen ikä ja työmuisti. Ympäristön tekijöitä ovat lapsen saamien kielellisten syötöksien laatu ja määrä, mistä lähtien lapsi saa kahdelta tai useammalta kieleltä jatkuvaa kielellistä syötöstä ja muu lapsen kieliympäristöön liittyvä tekijä (Armon-Lotem & Mier 2019: 193).

Kannon (2020) mukaan lapsen viittomakielisuuden kehitykselle ratkaisevia tekijöitä eivät ole vanhempien kuulostatus tai kielitausta vaan ratkaiseva tekijä on se, millaisia syötöksiä eri kielistä lapsi saa, millaisia mahdollisuuksia lapsella on tavata muita kielen käyttäjiä ja miten paljon lapsi käyttää kieliä kommunikoinnissa. Kannon mukaan viittomakielisen lapsen kieliympäristön piirteet vaikuttavat lapsen kielten omaksumiseen sekä kaksi- ja monikielisuuden kehitykseen. (Kanto 2020.)

Viittomakieltä käyttävien lasten kielitausta on vaihteleva. Lukemieni sosiaalisessa mediassa käytyjen keskustelujen perusteella on tullut esiin, että viittomakieltä käyttävien lasten kieliympäristö on hyvin vaihteleva ja lapsille tarjoutuu hyvin vaihtelevasti mahdollisuuksia saada viittomakielen opetusta tai syötöstä päivittäisessä kommunikoinnissaan. Viittomakieli on vähemmistökieli ja sillä on vähemmistökielen asema verrattuna muihin valtaväestön kieliin kuten esimerkiksi puhuttuihin kieliin (Kanto 2018: 93). Aiempien tutkimuksien mukaan viittomakieltä omaksuvien kielitausta ja kieliympäristö vaihtelevat paljon, vaikka esimerkiksi lainsäädännön tasolla on annettu useita asetuksia viittomakielestä. Silti käytännön tasolla lasten arki saattaa olla ristiriidassa lainsäädännön kanssa. Tämän vuoksi on tärkeä kerätä tietoa viittomakieltä käyttävien lasten kieliympäristöstä sekä suomalaisen viittomakielen roolista viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristössä ja analysoida siitä millaisia piirteitä näistä löytyy. On myös tärkeä tutkia sitä, että onko eri tekijöillä kuten esimerkiksi kuulostatuksella vaikutusta kieliympäristön eri piirteisiin. Aineisto saattaa myös tuoda esille viittomakieltä omaksuvien lasten kaksi- ja monikielisyyteen liittyvää tietoa, joka syventää ja täydentää meidän ymmärrystämme viittomakieltä omaksuvien lasten monikielisyydestä. Suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen viittomakieli on tunnustettu kieliksi viittomakielilaisissa, ja viittomakielilaisissa

määritellään viittomakieltä käyttävän kielelliset oikeudet eri lainsäädännöissä, kuten esimerkiksi oikeudesta saada opetusta viittomakielellä (Viittomakielilaki 359/2015). Tämän takia onkin tärkeä pohtia, toteutuvatko viittomakieltä käyttävien lasten kielelliset oikeudet viittomakielilain mukaisesti.

Tutkimuksen tulokset tuovat lisää tietoa eri kielten syötöksien määristä ja viittomakielien osuudesta lasten kielisyötoissä. Tulosten kautta voidaan pohtia, miten viittomakieltä käyttävien lasten kieliympäristöä voisi muuttaa, jotta kieliympäristö tukisi paremmin lasten kielten kehitystä. Tästä tiedosta hyötyvät viittomakieltä käyttävien lasten vanhemmat, perheet, lasten parissa työskentelevät eri alojen ihmiset ja päättäjät, koska he saavat lisätietoa lasten kieliympäristöstä ja monikielisen lapsen kielenkehityksestä.

Tässä tutkielmassa päädyin käyttämään termiä *viittomakieltä omaksuva* termin *viittomakielinen* sijaan. Viittomakieltä omaksuva kuvaa tutkimuksessa mukana olleita lapsia, koska viittomakielinen määritelmä ei sovellu kuvaamaan jokaista suomalaista viittomakieltä omaksuvaa lasta. Viittomakielinen sisältää viittauksen myös identiteettiin ja osallisuuteen viittomakielisessä yhteisössä (Jokinen 2000: 79–81), mikä ei kaikkien lasten kohdalla välttämättä toteudu. Lapsi ja hänen perheensä saattavat käyttää viittomakieltä arjessaan päivittäin, vaikka varsinaista kytköstä viittomakieliseen yhteisöön ei olisikaan. Tämän takia päädyin käyttämään viittomakieltä käyttävä -termiä, koska se kattaa myös ne lapset, jotka eivät ole viittomakielien yhteisön jäseniä tai eivät vielä tässä kielen ja identiteetin kehityksen vaiheessa suoraan koe itseään identiteetiltään ja kulttuuriltaan viittomakieliseksi. Yleensä ajatellaan, että viittomakieltä käytetään kuulostatuksen perusteella, kuten esimerkiksi kuurouden tai kuulovammaisuuden takia. Mutta viittomakieli ei aina välttämättä ole yhteydessä kuulostatuksen kanssa, koska viittomakieltä voidaan käyttää myös niissä perheissä, joissa kaikki perheen jäsenet ovat normaalikuuloisia.

Lasten viittomakielien kielenomaksumista ovat tutkineet Suomessa esimerkiksi Takkinen (2002, 2003, 2013) ja Kanto (2016, 2018, tulossa). Viittomakieltä käyttävien lasten kielenomaksumista ja kieliympäristöä pitää tutkia enemmän, koska tutkimukset eivät vielä anna kattavasti tietoa suomalaista viittomakieltä käyttävien lasten kielenomaksumisesta ja kieliympäristöstä. Yleisenä oletuksena on, että lasten kieliympäristö on hyvin varioiva, mutta aihetta on tutkittu vielä hyvin vähän.

Tutkimuksessa käytettiin kvantitatiivista tutkimusmenetelmää ja metodina on kyselytutkimus. Tutkimuksessa käytettiin kyselylomakkeella kerättyä tietoa. Lomakkeella kerättyjen tietojen pohjalta analysoin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Tässä tutkielmassa tavoitteena on etsiä vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten paljon ja minkälaisia kielellisiä syököksiä viittomakieltä omaksuvat lapset saavat?
2. Miten paljon ja missä tilanteissa lapsi itse käyttää eri kieliä, ja minkälaisia eroja lapsiryhmien välillä mahdollisesti ilmenee kielten käytössä?
3. Miten vanhemmat arvioivat lapsen kielitaitoa suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä, ja miten tärkeänä he pitävät lapsen kaksi- ja monikielisyyttä?

2 VIITTOMAKIELTÄ OMAKSUVAT LAPSET JA KIELIYMPÄRISTÖ

2.1 Viittomakieltä omaksuvat lapset

Kannon (tulossa) mukaan monikieliset lapset, jotka ovat omaksuneet viitottua kieltä ja puhuttua kieltä, on heterogeeninen ryhmä, koska lasten kuulon asteessa ja eri kielten saavuttamisessa on isoa vaihtelua. Jokinen (2000: 80) totesi myös, että viittomakieltä käyttävien ryhmä on heterogeeninen. Malmin ja Östmanin (2000: 12) mukaan viittomakieltä eivät käytä vain kuurot ja huonokuuloiset itse, vaan viittomakieltä käyttävät myös kuurojen ja huonokuuloisten ystävät, vanhemmat, sukulaiset, puoliset ja lapset. Viittomakieltä käyttävät voidaan jakaa Jokisen (2000: 80) mukaan kolmeen ryhmään sen perusteella, miten henkilö on omaksunut tai oppinut suomalaisen viittomakielen eli suomalainen viittomakieli on henkilölle (1) äidinkieli/ensikieli, (2) toinen kieli tai (3) vieras kieli. Jokisen (2000: 79) mukaan viittomakielinen on henkilö, jonka äidinkieli tai ensikieli on viittomakieli. Henkilö voi olla kuuro, kuuleva tai huonokuuloinen. Kuulevia henkilöitä, joilla kuurot vanhemmat, kutsutaan CODA:ksi. Nimitys tulee englanninkielisistä sanoista Children of Deaf Adults. Kuulevia lapsia, joilla on kuurot vanhemmat, kutsutaan KODA-lapsiksi (Kids of Deaf Adults). Määritelmä ei ole kuitenkaan täysin ongelmaton.

Kuten johdannossa kerroin, päädyin käyttämään tutkimuksessani termiä *viittomakieltä omaksuva*, sillä *viittomakielinen* määritelmä ei sovellu kaikille suomalaista viittomakieltä omaksuville lapsille, koska kaikki suomalaista viittomakieltä omaksuvat lapset eivät välttämättä ole viittomakielisen yhteisön jäseniä tai eivät vielä tässä kielen ja identiteetin kehityksen vaiheessa suoraan koe itseään identiteetiltään ja kulttuuriltaan viittomakieliseksi. Viittomakieltä omaksuva lapsi on lapsi, joka arjessaan saa syötöstä viittomakielestä ja voi kieliympäristössään käyttää viittomakieltä erilaisissa tilanteissa. Tässä tutkielmassa ei kuitenkaan oteta kantaa lapsen kieli-identiteetin rakentumiseen, viittomakielen taitotasoon tai siihen miten paljon lapsi syötöstä saa ja pystyy käyttämään viittomakieltä arjessaan. Määritelmä haluttiin pitää laajana, koska viittomakieltä omaksuvien lasten ryhmä on heterogeeninen. Viittomakieltä omaksuvien lasten ryhmän heterogeenisyyteen vaikuttavat muun muassa lapsen kuulostatus, lapsen lähi-ihmisten kuulostatus, lapsen käyttämät kielet ja erilaiset ympäristöön liittyvät tekijät (kuvio 1).

Kuvio 1: Eri tekijöitä, jotka vaikuttavat viittomakieltä omaksuvan lapsen kieliympäristöön.

Kuviossa 1 on havainnollistettu viittomakieltä omaksuvan lapsen kieliympäristöön vaikuttavia tekijöitä. Kuulostatuksen näkökulmasta viittomakieltä käyttävä lapsi voi olla kuuro, huonokuuloinen tai kuuleva. Lapsista osa käyttää myös kuulon apuvälineitä, kuten esimerkiksi kuulokojetta tai sisäkorvaistutetta. Kuuloapuvälineillä, kuten esimerkiksi sisäkorvaistutteella, lapset eivät saa samanlaista kuuloastetta kuin normaalikuuloiset lapset (Kanto tulossa). Kannon (tulossa) mukaan tämä vaikuttaa puhekielen omaksumiseen. Pichlerin, Reynoldsin ja Palmerin (2019: 175) mukaan kuurojen lasten kuulon tason iso kirjo vaikuttaa puhekielen saavuttamiseen. Tässä tutkielmassa en erittele lasten kuulostatusta tarkemmin ja käytän vain kahta ryhmää, kuurot ja kuulevat lapset. Eli tässä tutkielmassa kaikki lapset, jotka eivät ole normaalikuuloisia kuuluvat kuurojen lasten ryhmään.

Lapsen vanhempien ja sisarusten kuulostatus saattaa myös vaihdella. Viittomakieltä käyttävän lapsen vanhempi/vanhemmat voivat olla kuuroja, huononkuuloisia tai kuulevia. Suurin osa kuuroista lapsista syntyy kuuleville vanhemmille (Mitchell & Karchmer 2004: 154) ja suurin osa kuurojen vanhempien lapsista on kuulevia KODA-lapsia (Mitchell, Young, Bachleda & Karchmer 2006: 312). Näin ollen vain pieni osa viittomakieltä omaksuvista lapsista on kuurojen vanhempien kuuroja lapsia. Kannon (tulossa) mukaan suurin osa kuurojen lasten kuulevista vanhemmista ei osaa viittoa ja eikä tunne kuurojen yhteisöä ennen kuin saavat tiedon, että heidän lapsensa on kuuro. Tämän takia kuulevien vanhempien kuurojen lasten viittomakie-

len omaksuminen vaihtelee paljon verrattuna lapsiin, joilla on kuurot vanhemmat. (Kanto tulossa) Viittomakieltä omaksuva lapsi voi myös olla kuuron lapsen kuuleva sisarus, mikä kuitenkin saattaa jäädä huomioimatta, kun tarkastellaan viittomakieltä omaksuvien lasten joukkoa.

Lapsen ja lähi-ihmisten kuulostatus vaikuttaa myös kielten saavutettavuuteen, ja se saattaa vaihdella kuulevien ja kuurojen lasten välillä (Kanto tulossa). Lapsen kuulo vaikuttaa lapsen kielenomaksumiseen, koska Takkisen (2000: 113) mukaan lapsi ohjautuu visuaaliseen kieleen, jos hän ei kuule. Eli jos lapsi kuulee, niin hän voi omaksua puhutun kielen ympäristönsä avulla, jos ei kuule, niin kirjoitetun kielen omaksuminen tapahtuu ympäristössä. Toisaalta kuulevalla viittomakieltä omaksuvalla lapsella ei ole samanlaisia oikeuksia verrattuna kuuroihin viittomakieltä omaksuviin lapsiin, koska hän ei saa viittomakielistä päivähoitoa tai opetusta viittomakielellä (Widberg-Palo 2012: 82–83).

Kuten kuviossa 1 on havainnollistettu, viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristöön vaikuttavat lapsen käyttämät kielet ja kielten saavutettavuus. Viittomakieltä omaksuvan lasten käyttämät kielet vaihtelevat myös paljon. Lapsi voi omaksua viittomakielen heti syntymästään lähtien, jolloin se on usein lapsen äidinkieli. Viittomakielen omaksuminen voi käynnistyä myös myöhemmin lapsuuden aikana, jolloin se on lapsen toinen kieli. Lapsen käyttämiin kieliin vaikuttaa osittain myös lapsen kuulostatus. Mikäli lapsi ei kuule, niin kommunikointi keskittyy enemmän viittomakieleen ja kirjoitettuihin kieliin, kuten Takkinen (2000: 113) mainitsi: lapsi ohjautuu visuaaliseen kieleen, jos hän ei kuule. Mikäli taas lapsi kuulee, niin kommunikointi painottuu viittomakielen ja kirjoitettujen kielten lisäksi myös puhuttuihin kieliin. Viittomakieltä omaksuva lapsi saattaa omaksua useampia viittomakielisiä tai/ja puhuttuja kieliä, jolloin kielitaidon ja identiteetin näkökulmasta lapsi on monikielinen (Kanto 2020). Kannon (2020) mukaan usein viittomakielinen lapsi onkin kaksi- tai monikielinen. Mahdollisuus käyttää omaksumiaan kieliä erilaisissa ympäristöissä erilaisten ihmisten kanssa saattaa myös vaihdella lasten välillä suuresti. Viittomakielen asema vaikuttaa siihen, että viittomakielen syötökset eivät ole aina itsestään selvä asia verrattuna enemmistökieleeseen. Kuurojen vanhempien oman lapsuuden vaihteleva kielten saavutettavuus vaikuttaa vanhempien kielelliseen tuottoon, joka puolestaan vaikuttaa myös vanhempien kielelliseen syötökseen heidän omille kuuroille ja KODA-lapsilleen (Pichler, Reynolds & Palmer 2019: 175).

Myös muut tekijät vaikuttavat viittomakieltä omaksuvan lapsen kieliympäristöön (kuvio 1). Esimerkiksi asenne ja suhtautuminen viittomakielen käyttöön ovat tällaisia tekijöitä. Suhtautuminen viittomakielen käyttöön vaikuttaa lapsen kielellisen syötöksen saamiseen: jos siihen ei suhtauduta myönteisesti, niin se saattaa vaikeuttaa lapsen viittomakielen syötösten

saamista. Lapsen viittomakielen ja puhutun kielen kaksikielisyyteen vaikuttavat lapsen ympärillä olevat asenteet (Takkinen 2013: 392). Lapsen ympäristö vaikuttaa myös siihen, kannustaanko lasta käyttämään viittomakieltä ja edistetäänkö lapsen kielenomaksumista. Lapsen kielenomaksumista voidaan edistää esimerkiksi tukemalla lapsen viittomakielen omaksumista tarjoamalla viittomakielen opetusta. Annetaanko viittomakieltä omaksuvalle lapselle ja viittomakieltä käyttävälle perheelle aina mahdollisuus saada viittomakielen opetusta? Maarit Widberg-Palo osoitti selvityksessään, että lasten oikeus saada viittomakielen opetusta ei aina toteudu (Lapsiasiavaltuutetun toimisto 2012: 97). Kaikkien viittomakieltä omaksuvien lasten viittomakielen käyttöön ei välttämättä aina suhtauduta positiivisena asiana. Esimerkiksi Tapio ja Takkinen (2012: 290) mainitsi, että kuntoutuksen näkökulmasta viittomakielen käyttöä ei suositella. Widberg-Palo (2012: 75) mainitsi myös osan vanhemmista kokeneen, että sairaalan henkilökunta ei suhtaudu myönteisesti viittomakielen tai viittomien käyttöön. Mayerin ja Leighin (2010: 179) mukaan kuulon kuntoutuksessa keskitytään puhuttuun kieleen eikä viittomakieli yleensä ole siinä mukana, vaan viittomakieli tai muita puhetta tukevia kommunikointikeinoja otetaan käyttöön vasta kun puhutun kielen kehitys ei ole edistynyt toivotulla tavalla. Lisäksi Widberg-Palo (2012: 75) mainitsi, että osalla perheistä oli vaikeuksia saada viittomakielen tai viittomien opetuksen hakemista varten lausuntoa sairaalasta.

Tässä tutkielmassa keskityn tutkimaan viittomakieltä omaksuvia lapsia neljässä eri ryhmässä. Nämä ryhmä ovat: kuurojen vanhempien kuuro lapsi (1), kuurojen vanhempien kuuleva lapsi (KODA-lapsi) (2), kuulevien vanhempien kuuro lapsi (3) ja kuuron lapsen kuuleva sisarus (4). Kuten kuviossa 1 esiteltiin, viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristöön vaikuttaa moni tekijä. Näin ollen viittomakieltä omaksuvat lapset ja viittomakieltä käyttävät perheet muodostavat hyvin heterogeenisen joukon, jossa lasten kieliympäristö on usein kaksi- ja monikielinen. Tutkimusta ja tietoa lasten kieliympäristön piirteistä on kuitenkin vielä hyvin vähän, minkä vuoksi lapsille ja perheille tarjolla oleva tieto sekä palvelut eivät välttämättä kohtaa heidän erilaisia yksilöllisiä tarpeitaan.

2.2 Kieliympäristön vaikutus kaksi- ja monikieliseen kielenomaksumiseen

Kaksikielisellä tarkoitetaan sitä, että henkilö käyttää kahta tai useampaa kieltä päivittäin elämässään (Grosjean 2010: 4). Grosjeanin (2010: 13) mukaan maailman ihmisistä puolet tai jopa useampi on kaksikielinen. Monille on uusi asia, että viittomakielen ja puhutun kielen omaksuminen samanaikaisesti on yksi kaksikielisyyden muoto, koska yleisesti on totuttu ajattelemaan, että kaksikielisyydellä tarkoitetaan kahden puhutun kielen samanaikaisesti omaksumista

(Kanto 2016b: 1). Kannon (2018: 92) mukaan kaksikieliset lapset ovat heterogeeninen ryhmä, mikä asettaa haasteita aiheeseen liittyvälle tutkimukselle ja lasten kanssa työskenteleville ammatti-ihmisille. Kaksi- ja monikielisten lasten kieliympäristön piirteet ja niiden yhteys lasten kielten omaksumiseen on kiinnostanut tutkijoita jo pitkään, mutta viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön piirteitä on tutkittu vielä varsin vähän.

Kannon (2016b: 1) mukaan lapsella on synnynnäinen kyky omaksua ympäristössään käytettyjä kieliä. Lapsella on biologinen valmius kielenomaksumiseen, mutta kielen kehitys tarvitsee ympäristöstä hyvät olosuhteet kielenomaksumiseen (Takkinen 2000: 113). Kannon (2018: 93) mukaan lapsen kielenomaksuminen tapahtuu ympäristön kanssa vuorovaikutuksessa. Kaksikielisyyden ja -kulttuurisuuden kehityksessään lapsi kohtaa ja käyttää kieliä eri vuorovaikutustilanteissa (Kanto 2018: 93). Kaksikielisen lapsen kielenkehityksen kannalta on tärkeä, että lapsi saa runsaasti syötöstä molemmista kielistä (Kanto 2016a: 19). Kielten syötök-sien määrä vaikuttaa kaksikielisen lapsen kielten kehitykseen, ja jos molempien kielten syötök-sien määrä on tasapainossa niin molempien kielten kehitys on samalla tasolla kuin yksikielisen lapsen kehitys (Hoff, Core, Place, Rumiche, Señor & Parra 2012: 22).

Paradowskin ja Batorin (2016: 661) mukaan lapsen monikielisyyden kehityksen onnistuminen on riippuvainen ympäristöstä. Sekä kielellinen että sosiaalinen puoli on otettava huomioon, jotta lapsen monikielisyys toteutuu parhaalla mahdollisimmalla tavalla. Kielellinen puoli koskee esimerkiksi sitä, että kotona lapsi saa vähintään kahden kielten syötöksiä. Sosiaal-
lisella puolella tarkoitetaan sitä, että lapsi pääsee käyttämään kieliä eri ihmisten kanssa. Kielel-
lisessä syötössä kaksi tärkeintä tekijää ovat laatu ja määrä. Ympäristön pitää antaa paljon mah-
dollisuuksia käyttää kieltä, jotta lapsesta tulee monikielinen. (Paradowski & Bator 2016: 661.)

Lapsen kaksikielisyyden kehitykseen ja lapsen kieliympäristöön voivat myös vaikuttaa ennakkoluulot, asenteet sekä kielten ja lapsen kaksikielisyyden arvostus (Kanto 2016b: 1). Pa-
radowskin ja Batorin (2016: 661) totesivat, että vanhemmat ovat roolimalleja lapsille, ja van-
hempien kieli ja asenne ovat myös tärkeässä roolissa. Kielellisiä syötöksiä pitäisi olla riittävä
määrä olosuhteisiin nähden. Kielelliset syötökset ja asenne ovat yhtä tärkeitä. Vanhempien suh-
tautuminen monikielisyttä kohtaan vaikuttaa lapsen monikieliseksi tulemiseen, ja vanhempien
pitäisi motivoida lasta monikieliseksi. (Paradowski & Bator 2016: 661.) Kaksi- ja monikie-
liseksi tulemiseksi tarvitaan kielten käyttöä ja monikielisessä ympäristössä elämistä, koska
kaksi- ja monikieliseksi tuleminen on dynaaminen prosessi (Hassinen 2005: 13). Hassisen
(2005: 13) mukaan kaksikielisyys ei vaikuta ihmiseen pelkästään kielten tasolla vaan kokonais-
valtaisesti.

Kannon (2016b: 4) mukaan lapsen kieliympäristön piirteet vaikuttavat lapsen kielten kehitykseen. On otettava kuitenkin huomioon, että kaksikielinen lapsi ei ole kahden yksikielisen summa, koska lapsi saa kielellisiä syötöksiä molemmista kielistä ja kielenkehitys jakaantuu kahteen kieleen. Näin ollen häntä ei voi verrata yksikieliseen lapseen, joka saa kaikki kielelliset syötökset samasta kielestä, ja hänen kielenkehityksensä on keskittynyt kyseisen kielen omaksumiseen. Kaksikielisen lapsen kielenkehitystä ei voi mitata yksikielisen kielenkehityksen mukaan, eikä arviointia pidä tehdä pelkästään toisen kielen pohjalta, koska se ei kerro kokonaiskuvaa lapsen kielellisistä taidoista. (Kanto 2016b: 4.) Yksikielisen ja kaksikielisen lapsen kielenkehityksessä on eroja. Esimerkiksi kaksikielisen kielten sanavarasto voi olla suppeampi kuin yhden kielen sanavarasto, mutta kahden kielen yhdistetty sanavarasto on yleensä samalla tasolla yksikielisen sanavaraston sanojen määrän kanssa (Cote & Bornstein 2014: 468.)

Kaksikielisyyttä ovat tutkineet esimerkiksi Gathercole ja Thomas (2009). Heidän mielestään Wales on hyvä luonnollinen ympäristö kaksikielisyyden tukimusta varten, koska Walesissa lapset saavat syötöksiä englannin ja walesin kielestä jo varhain. Heidän tutkimuksensa koostuu kuudesta osasta, joista neljä keskittyy lapsiin ja kaksi aikuisiin. Lapsiin liittyvät neljä osaa keskittyvät walesin kieleen liittyviin kolmeen osa-alueeseen ja walesin ja englannin sanastoon. Aikuisiin liittyvät kaksi osaa keskittyvät englannin ja walesin sanastoon ja idiomeihin. (Gathercole & Thomas 2009.) Samassa tutkimuksessa Gathercole ja Thomas (2009: 233–234) havaitsivat, että kaksikielisyyden kehityksessä enemmistöasemassa oleva kieli dominoi kaksikielisyyden kielenkehityksessä, ja kyseisen kielen kehitys on vakaampi, koska enemmistökieli saa automaattisesti riittävän määrän kielellistä syötöstä. Aineisto osoitti myös, että vähemmistöasemassa oleva kieli tarvitsee enemmän syötöstä, jotta vähemmistökieli saa riittävästi syötöstä kielen omaksumista ja kehitystä varten. (Gathercole & Thomas 2009: 233–234.) Tämän vuoksi kaksikielisen lapsen kohdalla pitää kiinnittää enemmän huomioita vähemmistökieleen, että lapsen kieliympäristössä saadaan myös vähemmistökielen syötöstä (Kanto 2018: 99). Kannon (2018: 95) mukaan lapsen kielen omaksumiseen ja kehitykseen eivät vaikuta pelkästään ympäristöön liittyvät tekijät, koska kielen omaksumiseen ja kehitykseen vaikuttavat myös lapsen yksilölliset valmiudet ja ominaisuudet. Kaksikielisen lapsen toiminta, ja se miten hän käyttää kieliään erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, riippuu lapsen kielitaidosta eri kielissä ja siitä millaiset kielimallit lapsi on saanut kieliympäristöstä (Kanto 2018: 96).

Kannon (2018: 93) mukaan kaksikielisyyden muoto on erityinen, jos eri modaliteetteja käyttävät kielet omaksutaan samanaikaisesti. Se on erityinen silloin vertailussa kaksikielisyyden omaksumiseen, joissa lapset omaksuvat pelkästään puhuttuja kieliä. (Kanto 2018: 93). Kaksimodaalinen kaksikielisyyys on myös erityinen siinä mielessä, että molempien kielten tuotto ja

vastaanotto voivat tapahtua samanaikaisesti kielten eri modaaliteettien ansiosta (Emmorey, Borinstein, Thompson & Gollan 2008: 43). Kahdella eri modaaliteetilla tapahtuvan kaksikielisen lapsen varhaisen kielenoppimisen tutkimista helpottaa nimenomaan se, että kielet tuotetaan eri modaaliteeteilla. Eri modaaliteettien avulla pystytään erottamaan paremmin kaksikielisen lapsen varhaisesta tuotoksesta se, kumpaan kieleen tuotto kuuluu. (Petitto, ym. 2001: 460.) Kahden puhutun kielen omaksumista on tutkittu paljon, mutta kahden eri modaaliteetin kielten omaksumista on tutkittu varsin vähän (Takkinen 2013: 376). Kannon (2016a: 21) mukaan suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen varhaista omaksumista simultaanisesti on tutkittu varsin vähän. Tämä kaksimodaalinen kielenkehitys ei ole laajasti tunnettu asia. Yleensä tietämys aiheesta on varsin suppea, kuten esimerkiksi KODA-lasten kaksikielisyyden kehityksestä (Kanto 2016a: 23). Tämä on Kannon (2016a: 23) mukaan aiheuttanut huolestunutta suhtautumista KODA-lasten kielen omaksumiseen ja kehitykseen, koska KODA-lasten kielenkehitystä on tarkasteltu yksikielisen eli puhutun kielen kehityksen näkökulmasta.

2.3 Viittomakieltä käyttävien lasten kaksi- ja monikielinen kieliympäristö ja sen yhteys kielten omaksumiseen

On tutkittu, että puhuttujen kielten ja viitottujen kielten modaaliteettien eroista huolimatta viittomakielen ja puhutun kielen kielellisessä kehityksessä tapahtuva prosessi ja ajoitus ovat samanlaisia (Takkinen 2000: 113). Tämän osoitti esimerkiksi Petiton, Katerelosin, Levyn, Gaudan, Tétraultin ja Ferraron (2001: 469) tutkimus. Heidän tutkimuksensa tuloksen mukaan kaksimodaalisen kaksikielisen lapsen molempien kielten kehitys tapahtui samassa tahdissa kuin yksikielisen lapsen kielenkehitys, normaalien virstanpylväiden mukaisesti. Nämä virstanpylväät ovat ensimmäinen sana, ensimmäinen kahden sanan yhdistelmä ja ensimmäiset 50 sanaa. Sanaston analyysissä havaittiin, ettei varhainen kaksikielisyydelle altistuminen aiheuttanut poikkeavuuksia tai viivästyksiä normaalin kielenomaksumisen näkökulmasta. (Petitto ym. 2001: 469–473.)

Opetushallituksen viittomakieliset oppilaat perusopetuksessa -oppaan (2016: 15) mukaan viittomakielisellä lapsella voi olla enemmän kuin yksi äidinkieli, ja lapsen kielet voivat olla viitottuja ja puhuttuja kieliä. Lapsen kielenomaksumisen näkökulmasta on tärkeää, millaisen kieliympäristön lapsi saa. Viittomakielisen lapsen kielenomaksuminen eroaa eri modali-

teettien käyttämisessä verrattuna niihin lapsiin, jotka omaksuvat useita puhuttua kieltä. Eli viittomakielinen lapsi omaksuu viitotun kielen visuaalisen modaliteetin kautta ja puhutun kielen auditiivisen modaliteetin kautta ja/tai kirjoitetun muodon kautta. (OPH 2016, 15.)

Viittomakielinen yhteisö on myös pieni ja hajallaan ympäri Suomea. Viittomakielisten lasten päivittäiset kielikontaktit viittomakielen kanssa vaihtelevat paljon. Saattaa olla sellaisia tilanteita, joissa lapsen viittomakielen kielikontaktit ovat harvinaista, jos päiväkodissa tai kouluympäristössä ei ole muita viittomakielisiä. (Kanto 2016c.) Viittomakieliset erottuvat muista kieliyhteisöjen edustajista siten, että viittomakieliset eivät aina synny suoraan kieliyhteisöön (Kanto 2018: 93–94), koska Mitchellin ja Karchmerin (2004: 154) mukaan noin 90-95 % kuuroista lapsista syntyy kuuleville vanhemmille. Tapion ja Takkisen mukaan (2012: 287) kuuroilla lapsilla, joilla on kuulevat vanhemmat, on mahdollista omaksua viittomakieli, jos heidän kuulevat vanhempansa oppivat viittomakielen ja viittovat lapsen kanssa.

Kannon (2018: 93–94) mukaan viittomakielisessä yhteisössä kielen siirtyminen sukupolvelta toiselle tapahtuu käyttäjien välillä selvästi muihin kieliyhteisöihin verrattuna harvemmin, mikä on erityispiirre verrattuna muihin kieliyhteisöihin. Tästä seuraa, että harva kuuro lapsi saa suoraan vanhemmilta viittomakielisen mallin, ja perheissä kuuron lapsen viittomakielen kehitys saattaa olla hyvin vaihteleva (Kanto 2018: 94). Tämän takia Takkisen (2000: 114) mukaan on tärkeää, että kuuro lapsi saa viittomakielen kielelliset syötökset viittomakielisessä ympäristössä. Takkinen (2000: 122) toteaa, että lapsen kielelliseen kehitykseen vaikuttavat monet eri tekijät. Äidinkielinen ympäristö ei välttämättä aina anna parempaa mahdollisuutta omaksua kieltä, koska lapsen kielenomaksumista voidaan tukea monin eri tavoin. Näin Takkisen (2000) mukaan ei-äidinkielisistä kuulevat vanhemmat voivat tukea monin eri tavoin lapsen viittomakielen omaksumista, vaikka he itse eivät viito sujuvasti. (Takkinen 2000: 122.) Takkisen (2013: 392) mukaan lapsen ympärillä olevat asenteet vaikuttavat vahvasti lapsen viittomakielen ja puhutun kielen kaksikielisyyteen.

Takkinen (2005: 53) totesi, että kuulon puuttumisesta johtuen kuurojen lasten on työllästä oppia puhuttua kieltä ja kielellinen kehitys jää heikoksi, jos heidän kieliympäristössään ei käytetä visuaalista kieltä eli viittomakieltä eivätkä he saa viittomakielen syötöksiä. Takkisen (2005: 53) mukaan kuurot lapset tarvitsevat kielelliseksi malliksi viittomakielen, jotta heidän kielen omaksumisensa tapahtuisi normaalisti lapsen kykyjen mukaisesti. Stolt (2005: 166) mainitsi, että kuuron lapsen pitää saada nähdä viittomakieltä kieliympäristössään, jotta lapsen kielenkehitys pystyy saavuttamaan mahdollisimman korkeatasoisen kaksikielisyyden.

Kuurojen vanhempien lapsista suurin osa (80 %) on kuulevia KODA-lapsia (Mitchell ym. 2006: 312). Kanto tutkii väitöskirjatutkimuksessaan (2016) KODA-lasten kaksikielisyyden

kielenomaksumista. Tutkimuksen aineisto koostui vanhempien teemahaastattelusta, varhaisen kommunikaation ja kielen kehityksen arviointimenetelmän avulla kerätystä aineistosta ja leikkihetkinä kuvatuista videoista. Tutkimuksessa kerättiin tietoa lasten kieliympäristöistä vanhempia haastatteleamalla. Lapsia seurattiin 12-36 kuukauden iässä kaksi kertaa vuodessa. (Kanto 2016a & Kanto 2018.)

Kanto havaitsi, että KODA-lasten kieliympäristö muodostuu viittomakielestä ja suomen kielestä, ja kielten enemmistökielen ja vähemmistökielen suhde näkyy kielten syötösten määrässä. KODA-lasten kieliympäristöä tarkastellessaan Kanto havaitsi, että osalla KODA-lapsista viittomakielen kielikontaktit liittyivät pelkästään hänen vanhempiinsa. KODA-lapset eivät siis kodin ulkopuolelta välttämättä aina saa viittomakielen syötöstä ja pääse käyttämään viittomakieltä. Kanto mainitsi yhtenä tutkimuksen johtopäätöksensä, että vaikka KODA-lapset omaksuvat puhutun kielen ja viitotun kielen samanaikaisesti, silti vähemmistökielenä viittomakieli tarvitsee enemmän tukea, jotta se kehittyy puhutun kielen kanssa rinnakkain. Toinen johtopäätöksistä oli, että kuurojen perheiden kanssa tekemisissä oleville ammattihenkilöille pitää antaa informaatiota lapsen kaksikielisyyden ja ympäristön välisestä suhteesta. (Kanto 2016a; Kanto 2018.)

Kannon (2016a: 62) mukaan KODA-lasten kieliympäristö vaihtelee paljon, ja lasten kontakti kuurojen ja kuulevien ihmisten kanssa vaikuttaa lasten kielisyöttöjen määrään ja tasapainoon. Tutkimuksessa kerrottiin esimerkiksi, että viittomakielellä on dominoiva asema lapsen saamasta syötöstä, jos lapsen molemmat vanhemmat ovat kuuroja ja lapsi tapaa muita kuuroja. Havaittiin, että KODA-lasten varhainen kieliympäristö muuttuu tavallisimmin silloin kun lapsi alkaa osallistua kokopäiväiseen päivähoitoon. (Kanto 2016a: 61–62.) Kanto (2018: 94) havaitsi, että KODA-lapsilla ei ehkä ole muita viittomakielisiä henkilöitä lähiympäristössään kuin omat kuurot vanhempansa. Näin ollen KODA-lasten kielikontaktit viittomakielen kanssa saattavat tapahtua pelkästään kodin sisällä, ja KODA-lapset saavat viittomakielisiä syötöksiä vain kodin sisällä (Kanto 2018: 94).

Kuten aiemmin mainittiin, että Gathercolen ja Thomaksen (2009: 233–234) mukaan vähemmistöasemassa oleva kieli tarvitsee enemmän kielellisiä syötöksiä, ja vähemmistökielen syötöksen määrään pitää panostaa, jotta vähemmistökieli saa myös riittävästi syötöstä kielen omaksumista varten. Viittomakieli on vähemmistökieli. Tämä tarkoittaa viittomakieltä omaksuvien lasten kohdalla sitä, että heidän viittomakielen syötöstensä määrään pitää kiinnittää huomiota, jotta viittomakielen kielellistä kehitystä varten saadaan riittävästi viittomakielen syötöksiä. Takkinen (2000: 114) mainitsi, että kuurolle lapselle on tärkeä saada viittomakielen kielelliset syötökset viittomakielisessä ympäristössä. Tämä koskee myös jokaista viittomakieltä

omaksuvaa lasta. Viittomakielisille lapsille pitää tarjota viittomakielen kieliympäristö, jossa viittomakielinen lapsi tapaa myös muita viittomakielisiä aikuisia ja saa sekä kielimallia että roolimallia (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010, 34). Tämä koskee kaikkia viittomakieltä omaksuvia lapsia. Heidän pitää päästä näkemään kieliympäristössään myös muita viittomakieltä käyttäviä aikuisia kuin omat vanhempansa, ja heidän kieliympäristössään pitää olla läsnä myös viittomakieli.

Pichler, Reynolds ja Palmer (2019: 177) totesivat, että viittomakielen yhteisössä kannustetaan kaksikielisyyteen, koska dominoivalla enemmistökielellä on merkittävä rooli siinä, että kuurot pääsevät koulutukseen, työelämään ja integroitumaan yhteiskunnassa. Näin totesi myös Kanto (tulossa): viittomakielen vähemmistökielen aseman vuoksi viittomakieliset tarvitsevat enemmistökielen kielitaitoa integroituaan yhteiskunnan rakenteisiin. Tämän takia viittomakieltä omaksuvat ovat usein kaksimodaliteettia käyttäviä monikielisiä. Näin ollen usein viittomakieltä omaksuvat kuurot ja kuulevat ovat useimmiten monikielisiä. (Kanto tulossa.)

2.4 Viittomakieli ja suomalaisen viittomakielen asema Suomessa

Valtaväestön kieleen nähden viittomakieli eroaa siinä, että viittomakielessä käytetään eri modaliteetteja. Puhutussa kielessä käytetään auditiivis-vokaalista modaliteettia ja viittomakielessä visuaalis-gesturaalista modaliteettia (Kanto 2016a: 20). Viittomakieli on vähemmistökieli, ja sillä on vähemmistökieliasema verrattuna muihin, puhuttuihin kieliin (Kanto 2018: 93).

Suomessa on kaksi viittomakieltä, suomalainen viittomakieli ja suomenruotsalainen viittomakieli. Molemmat viittomakielet on tunnustettu viittomakielilaisissa (Viittomakielilaki 359/2015). Viittomakielilaki määrittelee viittomakieltä käyttävän henkilön seuraavasti: “Viittomakieltä käyttävällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka oma kieli on viittomakieli” (Viittomakielilaki 359/2015). Viittomakielilain neljännessä pykälässä määritellään viittomakieltä käyttävän kielelliset oikeudet eri lainsäädännöissä, kuten esimerkiksi oikeudesta saada opetusta viittomakielellä (Viittomakielilaki 359/2015).

Perheessä, jossa on kuuro lapsi, on mahdollista saada viittomakielen opetusta vammais- palvelulain perusteella. Hallituksen esityksessä (HE 294/2014) mainitaan, että vammais- palvelulain (380/1987) mukaan vammaisuuden perusteella järjestettävät palvelut ja tukitoimet ovat tärkeitä kuuron lapsen kannalta, koska 8 § perusteella sopeutumisvalmennuksena voidaan antaa kuurolle lapselle viittomakielen opetusta ja perheelle viittomakielen kommunikoinnin opetusta.

Varhaiskasvatuksen puolella viittomakieltä ei ole mainittu lainsäädännöissä, koska hallituksen esityksen (HE 294/2014) mukaan viittomakieltä ei ole mainittu päivähoitoon liittyvässä lainsäädännössä. ”Viittomakieliset lapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa”- oppaassa ei myöskään kerrota, että varhaiskasvatuslaissa olisi mainintaa viittomakielestä (OPH 2018: 12). ”Viittomakieliset lapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa”- oppaassa kerrotaan, että lapselle on tehtävä henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Tähän suunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitseman yksilöllisen tuen tarve kuten esimerkiksi tulkkaus, jos lapsi tarvitsee tukea esimerkiksi oppimiseen tai kehitykseen. (OPH 2018: 13–15.)

Perusopetuslaissa (Perusopetuslaki 10 § 2 momentti) todetaan, että ”Kuulovammaisille tulee tarvittaessa antaa opetusta myös viittomakielellä.”. ”Viittomakieliset oppilaat perusopetuksessa”-oppaan (2016: 12, 26) mukaan perusopetuslaki antaa liikkumavaraa opetuksen järjestäjälle arvioida oppilaan kuulovamman perusteella viittomakielisen opetuksen tarvetta, koska laki toteaa, että viittomakielellä opetus pitää antaa oppilaille, joiden ensimmäinen kieli on viittomakieli. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014: 87) on mainittu: ”*Viittomakielisille kuuleville annetaan viittomakielen opetusta mahdollisuuksien mukaan.*”.

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda lisää tietoa suomalaista viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristöstä ja kaksi- ja monikielisydestä, koska aihetta on tutkittu hyvin vähän. On tärkeä selvittää suomalaista viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön moninaisuutta.

3 AINEISTO JA MENETELMÄ

3.1 Tutkimuksen kohderyhmä

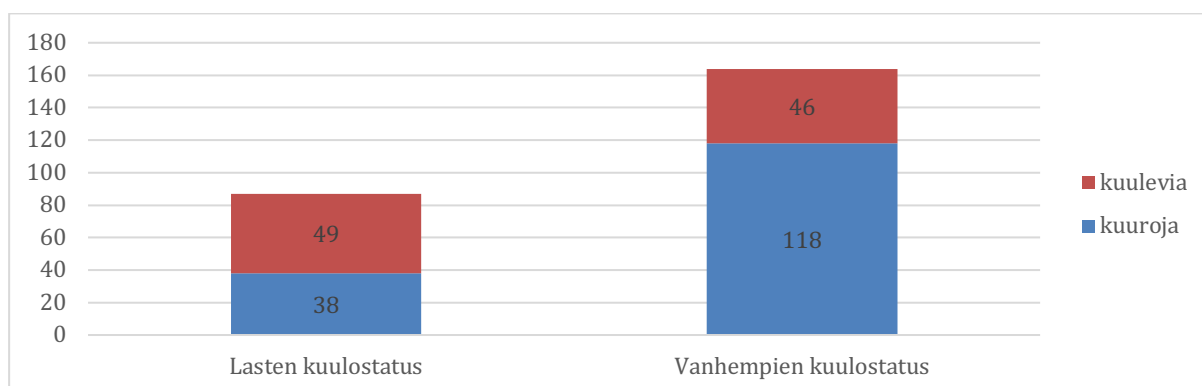
Tässä tutkimuksessa kohderyhmä on rajattu viittomakieltä käyttäviin perheisiin, joissa lapset omaksuvat suomalaista viittomakieltä. Tutkimukseen pyrittiin ottamaan mahdollisimman monta viittomakieltä käyttävää perhettä, joissa on yksi tai useampi viittomakieltä omaksuvaa iältään 0-17 vuotiasta lasta. Perheessä saattaa olla käytössä suomalaisen viittomakielen lisäksi yksi tai useampia muita kieliä (viitottu tai puhuttu/kirjoitettu kieli). Aineistossa on mukana kattavasti erilaisissa kieliympäristöissä suomalaista viittomakieltä omaksuneita lapsia. Tällä tavalla saadaan laajempi katsaus viittomakieltä käyttävien lasten kielen käytöstä ja kieliympäristöstä. Näin voidaan tarkastella ja tuoda esiin tämän lapsiryhmän heterogeenisyys ja se hyvin vaihteleva konteksti, jossa lapset kieltä omaksuvat.

Aineistoa kerättiin kolmessa vaiheessa. Tutkimuksen kohderyhmään nähden aineiston ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa mukana olleista perheistä jompikumpi tai molemmat vanhemmat ovat kuuroja. Aineiston kolmannessa vaiheessa mukaan otettiin myös perheitä, joissa vanhemmat ovat kuulevia. Näin ollen tutkimuksen kohderyhmässä on mukana suomalaista viittomakieltä omaksuvia lapsia erilaisista kieliympäristöistä.

Näin kolmessa aineistokeruuvaiheessa aineistossa on mukana yhteensä 87 vanhempien täyttämää taustatietolomaketta viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön piirteistä. Lapsen kuulotaustaa ei oteta huomioon tutkimuksen kohderyhmän perheiden valinnassa, koska tutkimukseen otetaan mukaan kaikki aineiston viittomakieltä omaksuvat lapset kuulotaustasta riippumatta. Näin aineistossa on mukana sekä kuulevia lapsia että kuuroja lapsia, joista osa käyttää erilaisia kuulon apuvälineitä. Tässä tutkimuksessa pyrittiin irtautumaan kuuloon ja vammaan perustuvasta lähestymistavasta. Sen sijaan haluttiin keskittyä kielelliseen lähestymistapaan. Näin kaikki viittomakieltä omaksuvat ja käyttävät lapset kuuluvat tutkimuksen kohderyhmään, jossa kriteerinä on se, että lapsen kielitaustaan kuuluu suomalainen viittomakieli tai lapsen kieliympäristössä käytetään suomalaista viittomakieltä. Teoriataustassa määrittelin, ketkä ovat viittomakieltä omaksuvia lapsia. Viittomakieltä omaksuvat lapset jaettiin tässä tutkimuksessa kahteen ryhmään, kuuleviin ja kuuroihin lapsiin. Kuurot lapset voivat myös käyttää erilaisia kuulon apuvälineitä. Näin ollen tässä tutkimuksessa kaikki lapset, jotka eivät ole normaalikuuloisia kuuluvat kuurojen lasten ryhmään ja heitä tarkastellaan yhtenä ryhmänä.

Aineistossa on mukana 87 lasta, joista yli puolet (56 %, n=49) on kuulevia ja alle puolet (44 %, n=38) on kuuroja (kuvio 2). Aineistossa on mukana yhteensä 164 lasten vanhempaa,

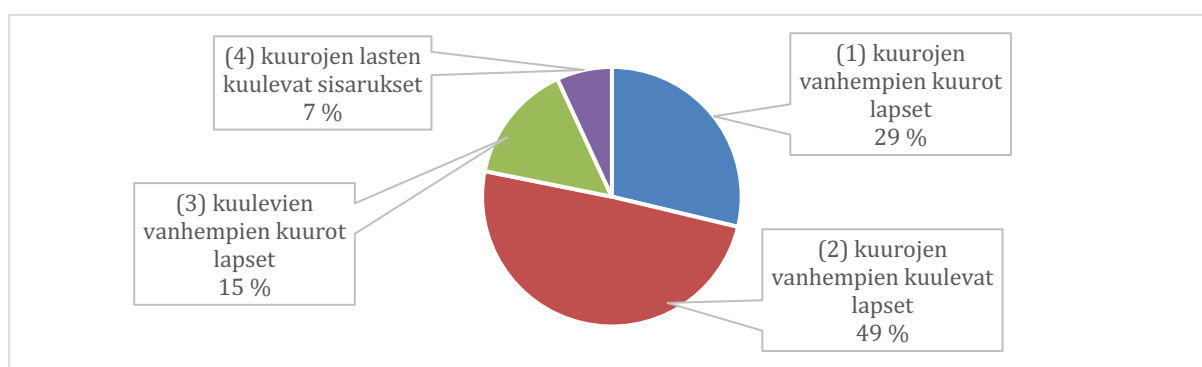
joista alle kolmasosa (28 %, n=46) on kuulevia ja yli kaksi kolmasosaa (72 %, n=118) on kuuroja (kuvio 2).

Kuvio 2: Lasten ja vanhempien kuulostatus.

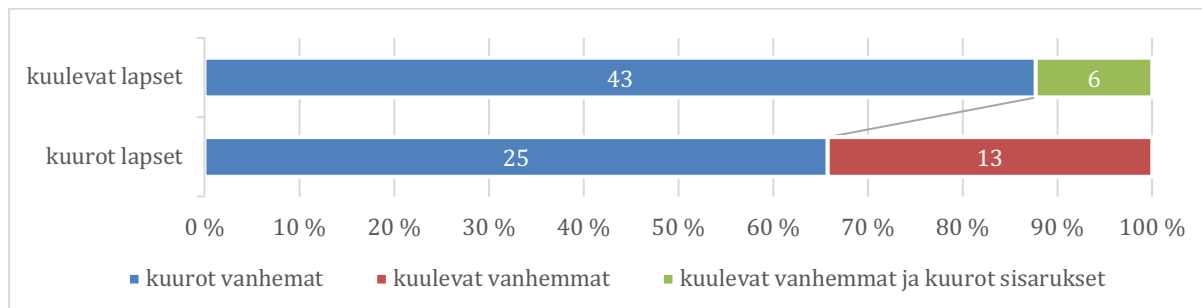
Ryhmittelin lapset neljään ryhmään; (1) kuurojen vanhempien kuurot lapset, (2) kuurojen vanhempien kuulevat lapset, (3) kuulevien vanhempien kuurot lapset ja (4) kuurojen lasten kuulevat sisarukset. Ryhmissä 1 ja 2 lasketaan lapset, joilla yksi tai molemmat vanhemmat ovat kuuroja. Kuviossa 3 esitetään neljä lapsiryhmien jakaumaa.

Kuurojen vanhempien kuurot lapset (ryhmä 1) muodostavat noin kolmanneksen (29 %, n=25) aineiston lapsista. Lapsiryhmistä suurin on kuurojen vanhempien kuulevat lapset eli KODA-lapset (ryhmä 2), joka on puolet (49 %, n=43) aineistossa mukana olleista lapsista. Lapsista alle kuudesosa (15 %, n=13) on kuulevien vanhempien kuuroja lapsia (ryhmä 3). Lapsiryhmistä pienin on kuurojen lasten kuulevat sisarukset (ryhmä 4), joka on alle kymmenesosa (12 %, n=6) aineiston lapsista.

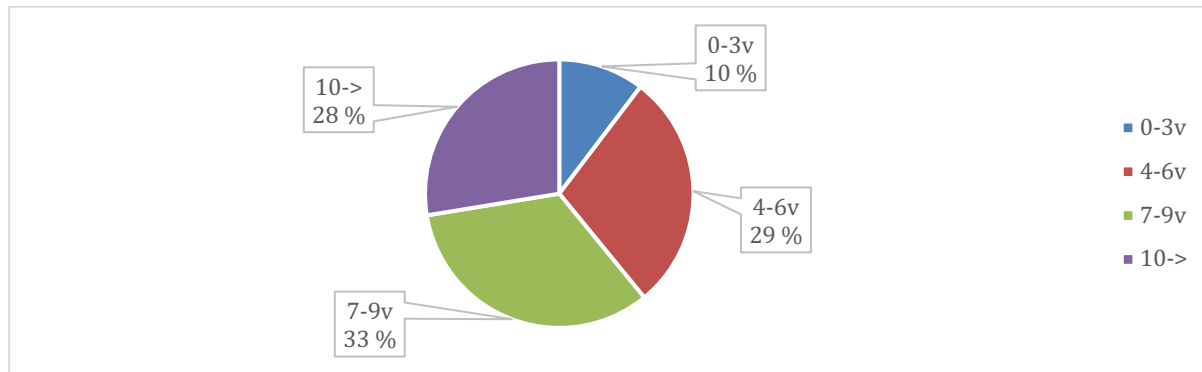
Kuvio 3: Lasten jakauma eri ryhmien välillä.

Kuurojen lasten vanhemmista kaksi kolmasosa (66 %, n=25) on kuuroja ja kolmasosa (34 %, n=13) kuulevia. Kuulevien lasten vanhemmista valtaosa (88 %, n=43) on kuuroja. Kuviossa 4 näkyy lasten kuurojen ja kuulevien vanhempien jakauma.

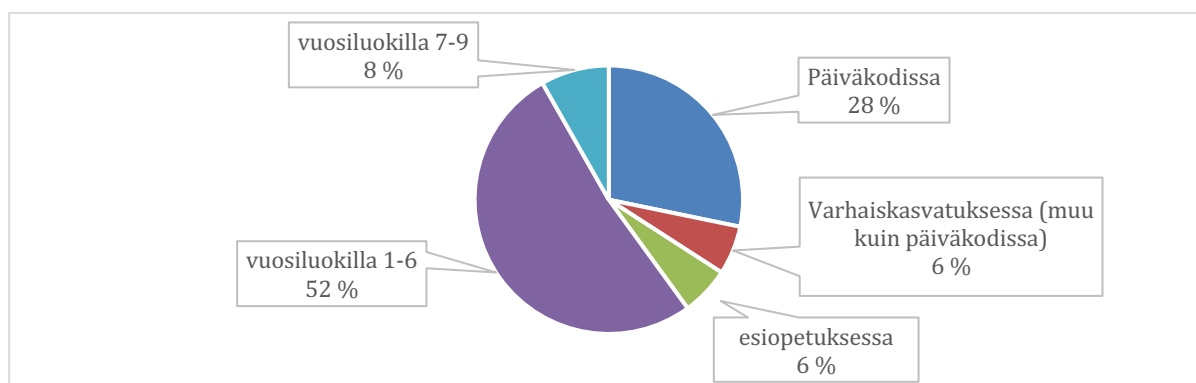
Kuvio 4: Lasten kuurojen ja kuulevien vanhempien jakauma.

Aineiston keruuhetkellä lasten iät jakautuivat (kuvio 5) tasaisesti kolmeen ikäryhmään (4-6 v, 7-9 v ja yli 10 v). Pienin ikäryhmä on 0-3 vuotiaat, joka on noin kymmenesosa (10 %, n=9) lapsista. Alle kolmasosa (29 %, n=25) lapsista on 4-6 vuotiaita, kolmasosa (33 %, n=29) 7-9 vuotiaita ja alle kolmannesosa (28 %, n=24) yli 10 vuotiaita.

Kuvio 5: Lasten iät.

Aineiston keruuhetkellä lapsista (n=85) (kuvio 6) neljännesosa (28 %, n=24) oli päiväkodissa, pieni osa (6 %, n=5) varhaiskasvatuksessa (muualla kuin päiväkodissa), pieni osa (6 %, n=5) esiopetuksessa, puolet (52 %, n=44) vuosiluokilla 1-6 ja melkein kymmenesosa (8 %, n=7) vuosiluokilla 7-9.

Kuvio 6: Tutkimukseen osallistuneiden lasten lukumäärä varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa.

Tutkimuksen aineistossa on mukana suuri joukko ($n=87$) viittomakieltä omaksuvia lapsia, joiden vanhemmat ovat täyttäneet taustatietolomakkeeseen tietoa lapsen kieliympäristöstä. Viittomakieltä omaksuvien lasten iso otanta antaa runsaasti tietoa viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristöstä.

3.2 Aineisto

Tutkimuksen aineisto koostui kolmessa vaiheessa kerätystä aineistosta. Ne ovat VIKKE-hankkeen (Viittomakieltä käyttävien lasten kielellisen kehityksen arviointi, kartoitus ja tukitoimenpiteet) pilottitutkimus, jonka aineisto kerättiin syksyllä 2018. Sitten on tätä tutkimusta varten keräämäni aineisto, joka kerättiin vuonna 2019. Lisäksi on VIKKE-hankkeen kartoituksessa kerättyä aineistoa, joka kerättiin syksyn 2019 ja talven 2020 aikana. Nämä kolme muodostuivat tutkimuksen aineistoksi. Alkuperäisen suunnitelman mukaan aineisto koostui pilottitutkimuksesta ja maisteritutkielmaa varten keräämästäni aineistosta. Myöhemmin huomattiin, että VIKKE-hankkeen kartoitustyöstä saisi lisää aineistoa ja mukaan laajemman otannan viittomakieltä omaksuvia lapsia. Päädyttiin siihen ratkaisuun, että laajennetaan aineistoa, jotta saadaan laajempi katsaus viittomakieltä omaksuvien lasten kohderyhmästä.

Laura Kanto toimi VIKKE-hankkeessa vastaavana tutkijana. VIKKE-hanketta varten on kerätty tutkimukseen osallistuvien viittomakielisten lasten taustatietolomakkeet. Käytin näitä taustatietolomakkeita tutkimuksessani aineistona. VIKKE-hankkeessa pilottitutkimusta varten on kerätty taustatietolomakkeet 29 viittomakielisestä lapsesta. Pilottitutkimukseen osallistuneet lapset ja perheet rajattiin viittomakielisiin lapsiin, joilla ei ole kielellisiä vaikeuksia tai muita kielen kehitykseen liittyviä ongelmia tai viivästyksiä. Tavoitteena oli saada luotettavasti

arvioitua tietoa VIKKE-hankkeessa laadittujen lasten suomalaisen viittomakielen kehitystä arvioivien materiaalien toimivuudesta ja sopivuudesta suomalaisen viittomakielen taidon arviointiin. Aineistoa oli kerätty syksyn 2018 ajalta.

Näiden lomakkeiden lisäksi keräsin vielä tätä tutkielmaa varten taustatietolomakkeet kymmeneltä perheeltä, joissa oli yhteensä 15 viittomakielisistä lasta. Näin sain riittävän määrän taustatietolomakkeita tutkimustani varten. Tavoitteena oli, että aineistossa on mukana 45 viittomakielisen lapsen taustatietolomakkeet. Tässä vaiheessa aineistossa on mukana 44 viittomakielisten lasten taustatietolomakkeet. Tämä toisen vaiheen aineisto on kerätty keväällä 2019. Pilottitutkimuksessa on ollut mukana monta kaksikielisiä perhettä ja muutama monikielinen perhe. Tässä tutkimuksessa olin kiinnostunut tarkastelemaan ja analysoimaan monikielisiä viittomakieltä käyttäviä lapsia. Sen takia keräämässäni aineistossa pyrin keräämään taustatietolomakkeet myös niiltä perheiltä, joissa käytetään enemmän kuin kahta viitottua ja/tai puhuttua kieltä.

VIKKE-hankkeen pilottitutkimukseen osallistui monta viittomakielistä perhettä. Sen takia päätin, että aloitan aineistonkeruun ottamalla yhteyttä niihin perheisiin, jotka tietojeni mukaan ovat monikielisiä. Etsin perheitä oman tuttavapiirini ja viittomakielisen yhteisön kautta ja otin suoraan yhteyttä vanhempiin WhatsAppilla, Facebookin Messengerillä ja kasvotusten. Yhteydenotossa kerroin videoviestissä suomalaisella viittomakielellä etsiväni maisterintutkielmaani varten perheitä, joissa on monikielisiä viittomakielisiä lapsia. Samalla kerroin, että vastaamalla kyselylomakkeeseen voi osallistua tutkimukseen. Kerroin myös, ettei lasta tarvitse tavata eikä haastatella, vaan vanhempien tapaaminen riittää. Tiedustelin kiinnostusta ja halua osallistua tutkimukseen. Suostuneiden kanssa sovin tapaamisen, jossa tutkimuslupalomake ja tietosuojailmoitus käydään yhdessä läpi ennen kuin vanhempi/vanhemmat täyttävät kyselylomakkeen. Muutamien kanssa sovin, että lähetän lomakkeet postitse ja tarvittaessa ollaan yhteydessä videopuhelulla, jos tulee ilmi kysyttävää lomakkeiden täyttämiseen tai vastaamiseen liittyen. Painopisteeni oli monikielisiä viittomakielisiä lapsia, mutta otin myös muutamia kaksikielisiä viittomakielisiä lapsia mukaan, koska halusin varmistaa, että minulla olisi kasassa riittävä määrä aineistoa analyysiä varten.

VIKKE-hanke aloitti viittomakieltä käyttävien lasten suomalaisen viittomakielien taidon kartoituksen syksyllä 2019. Siihen kartoitukseen otettiin mukaan viittomakieltä omaksuvat lapset erilaisesta kieliympäristöstä. VIKKE-hankkeen kartoitustutkimuksen aineisto on tutkielman aineiston kolmas vaihe, joka on kerätty syksyn 2019 ja 2020 alkuvuoden välisenä aikana. Kartoituksessa on kerätty taustatietolomakkeita 43 viittomakieltä omaksuvalta lapselta. Käyn-

nistyvistä kartoitustyöstä tiedotettiin laajasti toteuttamalla erilaisia videotiedotteita, joita jaettiin useita sosiaalisen median kanavia hyödyntäen. Tässä kartoitustutkimuksen aineistossa on mukana viittomakieltä omaksuvia lapsia eri kieliympäristöstä, mikä tuo aineistokokonaisuuteen kattavasti erilaisista kieliympäristöistä lapsia, jotka ovat omaksuneet myös suomalaista viittomakieltä. Näin on mahdollista tarkastella laajasti viittomakieltä käyttävien lasten kieliympäristöä.

3.3 Kyselytutkimus

Tutkimuksessani käytin määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusotetta. Kvantitatiivisella tutkimusotteella tarkoitetaan sitä, että aineisto voidaan taulukoida ja se voidaan saada tilastollisesti käsiteltävään muotoon (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 140). Määrällisessä tutkimuksessa on yleensä mukana suuri määrä vastaajia (Vilka 2007: 17). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa tutkitaan numeerisesti, joka tarkoittaa sitä, että asioita esitellään numeroiden avulla (Vilka 2007: 14). Tässä tutkimuksessa aineistonkeruussa käytettiin yhtä aineistokeruun perusmenetelmää, kyselyä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 193). Kyselytutkimuksessa käytetään kyselylomaketta, joka toimii mittausvälineenä. Lomake pitää suunnitella tarkasti, että se vastaa tutkimuksen tavoitetta sisällöllisesti ja tilastollisesti (Vehkalahti 2014: 20). Käytin kyselylomakkeilla kerätyn aineiston kokoamiseen ja vastausten analysointia varten Excel-taulukointia.

3.3.1 Tutkimuksen kyselylomakkeen rakenne

Tässä tutkimuksessa käytetty kyselylomake on pääasiallisesti strukturoitu kyselylomake, koska vastaamiseen on valmiiksi määritelty vaihtoehdot. Kyselylomakkeeseen voi ottaa kysymysten erilaisia muotoja, joista yleisimmät ovat avoimet kysymykset, monivalintakysymykset ja asteikkoihin perustuva kysymykset (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 198–200). Tutkimuksessani käyttämässäni kyselylomakkeessa olevat kysymykset olivat joko monivalintakysymyksiä tai asteikkoihin perustuvia kysymyksiä. Ainostaan kahden kysymyksen kohdalla oli avoin vastauskenttä, jossa vastaaja voi kirjoittaa oman vastauksensa. Näissä kahdessa kysymyksessä kysyttiin vanhempien pääasiallisesti lapsen kanssa käyttämää kieltä.

Kyselylomakkeen rakenne perustui aikaisempiin tutkimuksiin, joissa on käytetty vanhemmille annettavaa kyselyä kaksi- ja monikielisten lasten kieliympäristön piirteiden tarkasteluun. Käytettyjä vanhempien kyselyitä ovat esimerkiksi Tullerin (2015) kehittämä PaBiQ

(Questionnaire of Parents of Bilingual Children) ja Unsworthin kehittämä (2013) BiLEC (Bilingual Language Experience Calculator). Tullerin (2015: 301) PaBiQ kysely on suunniteltu tilanteisiin, joissa kerätään tietoa vanhemmilta, joiden lapsi kasvaa monikielisessä ympäristössä. PaBiQ kyselyn tarkoitus on auttaa määrittelemään lapsen mahdollisia kielellisiä vaikeuksia (Tuller 2015: 301). Abbot-Smith, Morawska-Paera, Luniewska, Spruce & Haman (2018: 156–157) on tiivistänyt PaBiQ:n, niin että kysely tarjoaa tutkijoille riskitekijöiden mittarin, johon sisältyy neljä osa-aluetta.

Nämä neljä osa-aluetta ovat varhaisen kielenkehityksen asteikko (1), perhetausta (2), ”ei riskiä” indeksi (joka on yhdistelmä 1:sta ja 2:sta) (3) ja tämän hetkisen kielitaidot (jokaiselle kielelle) (4). Sen lisäksi PaBiQ tarjoaa mittarin, jolla voidaan mitata lapsen kahden kielen syötöksien suhdetta. (Abbot-Smith, Morawska-Paera, Luniewska, Spruce & Haman 2018: 156–157). Unsworth (2013) on kehittänyt BiLEC:n (Bilingual Language Experience Calculator), joka arvioi lapsen kielellisten syötöksien määrää. BiLEC:ssa syötöksen määrää perustuu laskelmiin, jotka perustuvat vanhempien vastauksiin. Kyselyssä vanhemmat merkitsevät arvionsa esimerkiksi siitä, missä ja kenen kanssa lapsi viettää aikaa arkisin/viikonloppuisin, miten kauan viettää aikaa, ja mitä kieliä henkilöt käyttävät lapsen kanssa. Niiden kautta BiLEC:n avulla voidaan laskea lapsen kielellisten syötöksien määrää. (Unsworth 2013). Tämän tutkimuksen kyselylomakkeen sisällössä ja rakenteessa käytettiin PaBiQ:n ja BiLEC:n kyselyjen mallia.

Kyselylomake (LIITE 1) sisältää 23 kysymystä, jotka on luokiteltu viiteen osaan; (1) perheen taustatietoon, (2) lapsen taustatietoon, kielenomaksumiseen ja viittomakielen opetuksen tarpeeseen, (3) lapsen kielikontakteihin, (4) lapsen kielten käyttöön erilaisissa konteksteissa ja (5) lapsen tämänhetkiseen kielitaitoon. Kyselylomake on kuusisivuinen. Kyselylomakkeen ensimmäinen, toinen ja kolmas osa vastaavat tutkimuksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Neljäs osa vastaa toiseen tutkimuskysymykseen. Viimeinen eli viides osa vastaa kolmanteen tutkimuskysymykseen.

Kyselylomakkeen rakenne luokiteltu viiteen osaan. Ensimmäiseen osaan kuuluvat kyselylomakkeen kysymykset 1-4, joissa kysytään, montako lasta perheessä on, kuinka tärkeänä huoltaja pitää lapsen kaksi-/monikielisyyttä, huoltajien kuulostatuksesta, huoltajien koulutuksesta ja huoltajien lapsen kanssa kommunikoidessa pääsääntöisesti käyttämistä kielistä. Toiseen osaan kuuluu kyselylomakkeen kysymys 5, jossa kysytään lapsen ikä, lapsen syntymäjärjestys, lapsen kuulostatus, lapsen ensimmäisen viittoman ja sanan tuottamisen ikä, onko lapsi tällä hetkellä esimerkiksi päiväkodissa, esiopetuksessa vai peruskoulussa, onko viittomakielen opetukselle tarvetta, ja onko lapsi saanut viittomakielen opetusta. Kyselylomakkeen kolmanteen

osaan kuuluu kyselylomakkeen kysymys 6, jossa kysytään lapsen päivittäin kuulemat ja näkemät eri kielet ja kuinka usein lapsi tapaa kodin ulkopuolisia eri kielten käyttäjiä. Kyselylomakkeen neljänteen osaan kuuluu kyselylomakkeen kysymys 7, jossa kysytään mitä kieliä lapsi käyttää eri henkilöiden kanssa. Kyselylomakkeen viimeiseen eli viidenteen osaan kuuluu kyselylomakkeen kysymys 8, jossa kysytään lapsen kielitaitoa suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä.

Kyselylomakkeessa kysytään taustatietoa, kuten esimerkiksi vanhempien koulustausta, lapsen ikä, kuulostatus, mikä kieltä vanhemmat käyttävät pääsääntöisesti lapsen kanssa, missä lapsi käy tällä hetkellä (päiväkodissa, koulussa, yms). Lomakkeessa kysytään myös lasten kuulotaustaa ja kielenomaksumiseen liittyviä tietoja. Näitä kysytään, koska analyysissä voidaan myös sitten tehdä vertailua kuulotaustan mukaan, jotta saadaan selvitettyksi kieliympäristöjen eroja kuulotaustan perusteella.

Lomakkeessa kysytään myös vanhempien suhtautumista kaksi-/monikielisyyteen, ja onko lapsi saanut viittomakielen opetusta. Lisäksi kysytään millaisia kielikontakteja lapsella on eli kuinka paljon lapsi kuulee/näkee eri kieliä, miten usein hän tapaa kielenkäyttäjiä kodin ulkopuolella ja mitä kieliä lapsi käyttää eri henkilöiden kanssa. Lomakkeessa pyydetään vanhempia myös arvioimaan miten sujuva lapsen viittomakielen ja puhutun kielen taito on.

Kyselylomake on suljettu ja siinä on valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja numeroi tai ympäröi vastausvaihtoehdon. Ainoastaan yhdessä kohdassa (mitä kieltä vanhempi käyttää pääsääntöisesti lapsen kanssa) voi itse kirjoittaa avoimen vastauksen (mikä kieli).

Kyselylomake on suljettu, koska näin vastauksia pystytään tilastoimaan ja vertailemaan keskenään. Vastauksista pystytään myös analysoimaan ja havainnoimaan viittomakielisten lasten kieliympäristöön liittyviä tietoja. Suljettu kyselylomake on rakennettu sillä tavalla, että sen avulla saadaan myös yleiskuva viittomakielisten lasten kieliympäristöstä. Ehkä jatkotutkimuksessa tarvitaan myös avoin kyselylomake ja vanhempien haastatteluja, jotta saadaan syvempää ja laadullisempaa tietoa aiheesta. Tässä tutkimuksessa suljettu kyselylomake toimii hyvin, koska näin pystyttiin tarkastelemaan isoa aineistoa.

3.3.2 Kyselylomakkeen rakenteen eroja kolmessa vaiheissa

Aineistokeruu tapahtui kolmessa vaiheessa. Sen takia kyselylomakkeeseen on tehty pieniä muutoksia toisessa ja kolmannessa vaiheessa. Ero on hyvin pieni, koska pyrkimyksenä on säilyttää lomakkeiden vertailtavuus. Pienillä muutoksilla oli tarkoitus selkeyttää kysymyksien järjestystä ja loogisuutta vastaajan näkökulmasta. Esimerkiksi kyselylomakkeen (LIITE1) 5.6.

(”5.6. Onko viittomakielen opetukselle tarvetta?”) kohdan kysymyksen järjestystä muutettiin loogisemmaksi ja lisättiin numeroinnin kahteen kysymyksiin (”5.7.1. Jos vastasit kyllä, millä luokka-asteella opetus on toteutunut?” ja ”5.7.2. Miten monta tuntia viikossa lapsi on saanut viittomakielen opetusta?”). Kartoituksessa käytetyssä lomakkeessa (kolmas vaihe) kysytään myös vanhempien kielitaitoa, lapsen kuuloikää eli sitä milloin kuuro lapsi on alkanut kuulla kuulon apuvälineiden avulla. Kysymyksiä, joissa kysytään vanhempien kielitaitoa ja lapsen kuuloikää, ei käsitellä tässä tutkimuksessa, koska niitä ei pysty vertailemaan ensimmäisessä ja toisessa vaiheessa kerätyn aineiston kanssa.

Eroavuudet lomakkeissa on otettu huomioon tulosten merkkäämisessä analyysia varten. Niiden kysymyksien, joissa on pieniä eroja kolmessa vaiheessa, vastaukset merkattiin erikseen omiksi sarakkeiksi. Nämä näkyvät Excel-tiedostossa omina sarakkeinaan, jotta vältän kolmen kyselylomakkeen pienten eroavuuksien aiheuttaman mahdollisen sekaannuksen tulosten analyysissä. Tulosten tilastointivaiheessa yhdistettiin saman kysymyksen vastaukset yhteen sarakkeeseen. Tällä tavalla sain kaikkien kolmen vaiheen lomakkeet yhdistetyksi sillä tavalla, että aineiston analyysiä varten on käytettävissä yksi aineistokokonaisuus, jossa jokaisen kysymyksen kohdalla on yksi sarake.

3.4 Aineiston analysointi

Tämän tutkielman tavoitteena oli tarkastella viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön piirteitä sekä tutkia millaisissa tilanteissa lapset viittomakieltä ja muita kieliä käyttävät. Tavoitteena on myös tarkastella sitä, miten lasten kaksi- ja monikielisyys kieliympäristössä ilmenee ja miten vanhemmat arvioivat lapsen kielitaitoa suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä. Tutkielmassa on kolme tutkimuskysymystä. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tavoitteena oli tarkastella miten paljon ja minkälaisia kielellisiä syötöksiä viittomakieltä omaksuvat lapset saavat. Toisessa tutkimuskysymyksessä tavoitteena oli tarkastella miten paljon ja missä tilanteissa lapsi käyttää eri kieliä, ja minkälaisia eroja lapsiryhmien välillä kielten käytössä mahdollisesti ilmenee. Kolmannessa tutkimuskysymyksessä tarkastellaan sitä, miten vanhemmat arvioivat lapsen kielitaitoa suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä ja miten tärkeänä vanhemmat pitävät lapsen kaksi- ja monikielisyyttä.

Kvantitatiivisen tutkimusotteen mukaisesti aineisto muutetaan taulukkomuotoon (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009: 140). Tämän tutkimuksen aineisto on kirjattu Excel-tiedostoon. Excel-tiedostossa on oma sarake lomakkeen jokaista kysymystä varten. Tein aineiston

käsittelyä siinä vaiheessa, kun yhdistelin kerätyt aineistot kolmesta vaiheesta yhdeksi aineistoksi eli datamatriisiksi. Vilkan (2007: 106) mukaan aineiston käsittelyssä tiedot siirretään kyselylomakkeista ja syötetään sopivaan tiedostomuotoon, joka taulukko-ohjelmalla voidaan tutkia.

Aineiston analyysiä varten olen käyttänyt eri tapoja, jotta saan tutkimuskysymyksiin vastaavat tulokset. Eri tapoja ovat esimerkiksi luettelointi, keskiarvon laskeminen, jaottelu, luokittelu ja ryhmittely. Arvoin kyselylomakkeen jokaisen kysymyksen kohdalla käytettävän analyysitavan, jotta saan tutkimuskysymyksiä varten vastauksia ja kattavaa tietoa. Vehkalahten (2014: 54) mukaan keskiarvo on yleisin tunnusluku, mutta keskiarvo saattaa olla vaikea tulkita tai se ei anna järkevää tulosta. Huomasin, että keskiarvo ei välttämättä aina anna kokonaiskuvaa. Keskiarvon lisäksi pitää tarkastella, mitä keskiarvon ympärillä tapahtuu (Vehkalahti 2014: 54).

Sen takia olen tehnyt myös laskelman ryhmittelyn kautta, jotta saan paremman kokonaiskuvan eri lukujen kautta. Vehkalahten (2019: 151) mukaan aineiston ryhmittelyssä pystytään syventämään analyysseja. Tutkimuksestani löytyy tästä yksi esimerkki kysymyksestä 7.1. ”Mitä kieliä lapsesi käyttää, kun hän keskustelee perheenjäsenten ja perheeseen läheisesti kontaktissa olevien eri henkilöiden kanssa?” Keskiarvolla saa suppeaa tietoa, mutta tarkempi tuloksen erittely ryhmittelyn kautta antaa tarkempaa tietoa. Niiden kysymyksien, joissa vastausvaihtoehtoina oli numero 1-5, laskelmassa yksinkertaisesti olen laskenut kokonaismäärän jokaisen vastausvaihtoehdon kohdalle. Niin saadaan lukuja jokaiselle vastausvaihtoehdolle. Näin näen eroja eri vaihtoehtojen välillä, esimerkiksi montako valitsi numeron 1 ja montako numeron 2, jne.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä pyritään selvittämään miten paljon ja minkälaisia kielellisiä syötöksiä viittomakieltä omaksuvat lapset saavat. Tätä tutkimuskysymystä varten aineiston analyysi on painottanut lomakkeen 3.3., 3.4. ja 6.1. kysymyksiin, joissa kysytään vanhempien pääsääntöisesti käyttämät kielet kommunikoidessa lapsen kanssa ja lapsen päivittäin kuulemat ja näkemät eri kielet.

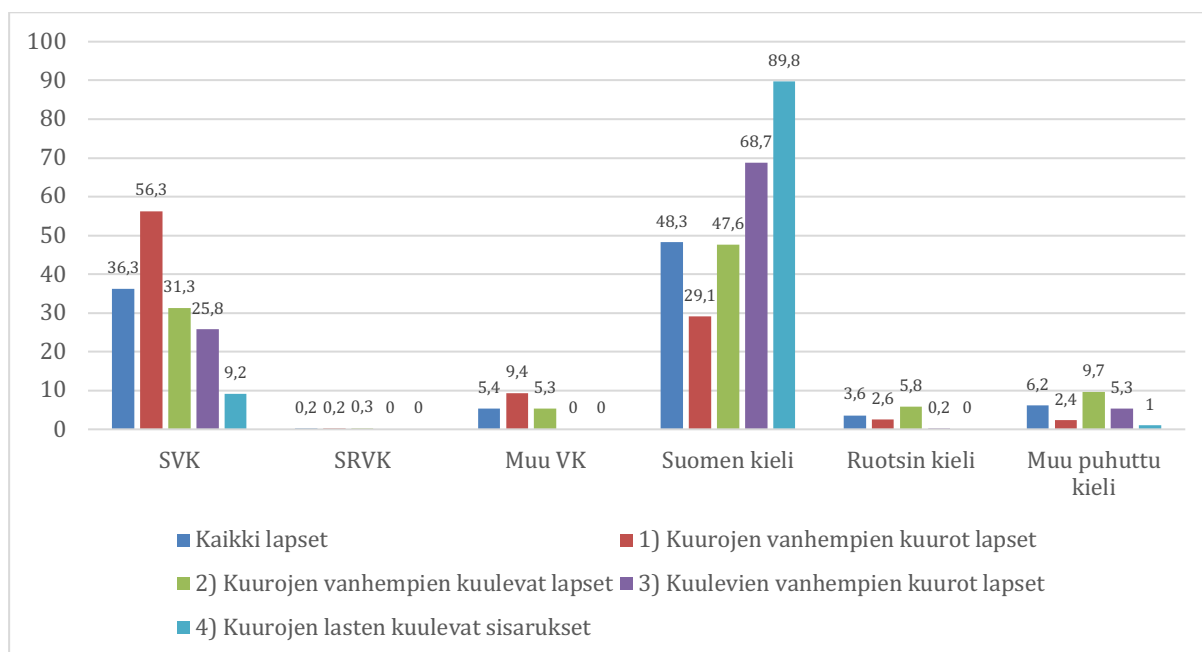
Toisessa tutkimuskysymyksessä pyritään selvittämään miten paljon ja missä tilanteissa lapsi käyttää eri kieliä, ja minkälaisia eroja lapsiryhmien välillä kielten käytössä mahdollisesti ilmenee. Tätä tutkimuskysymystä varten aineiston analyysi on painottanut lomakkeen 7. ja 6.2. kysymyksiin, joissa kysytään mitä kieliä lapsi käyttää eri henkilöiden kanssa ja kuinka usein lapsi tapaa kodin ulkopuolisia eri kielten käyttäjiä.

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä keskitytään siihen, miten vanhemmat arvioivat lapsen kielitaitoa suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä. Sen lisäksi pyritään löytämään vastausta siihen, miten tärkeänä vanhemmat pitävät lapsen kaksi- ja monikielisyyttä. Tätä tutkimuskysymystä varten aineiston analyysi on painottanut lomakkeen 8., 5.6., 5.7., 2. ja 5.4. kysymyksiin, joissa kysytään lapsen kielitaitoa suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä, onko viittomakielen opetukselle tarvetta, ja onko lapsi saanut viittomakielen opetusta, ja kuinka tärkeänä huoltaja pitää lapsen kaksi-/monikielisyyttä, ja lapsen ensimmäisen viittoman tuottamisen ikä.

4 TULOKSET

4.1 Viittomakieltä omaksuvien lasten saamat kielelliset syötökset

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä tarkoituksena on selvittää miten paljon ja millälaisia kielellistä syötöstä viittomakieltä omaksuvat lapset saavat. Tarkastellaan ensin, mitkä kielelliset syötökset viittomakieltä omaksuvat lapset saavat päivittäin. Lomakkeen kysymyksessä 6.1. pyydettiin vanhempia arvioimaan lasten kuulemat ja näkemät kielet prosenttiosuuk-
sina päivän aikana ja pyydettiin ottamaan huomioon kaikki päivän tapahtumat siten, että sum-
maksi tulee 100 prosenttia. Vanhempien vastauksien perusteella viittomakieltä omaksuvat lap-
set (n=85) kuulevat/näkevät eniten suomen kieltä (48,3 %), joka on melkein puolet päivän kie-
lellisestä syötöksestä, ja toiseksi eniten suomalaista viittomakieltä (36,3 %), joka on vähän yli
kolmasosa päivän kielellisestä syötöksestä. Kuviossa 7 esitetään keskimääräisesti viittoma-
kieltä omaksuvien lasten päivittäin kuulemat ja näkemät kielet. Kuviossa (kuvio 7) näkyvät
myös jokaisen lapsiryhmän päivittäiset kielelliset syötökset keskimäärin. Kuviossa (kuvio 7)
on mukana 85 lasta, joista 25 oli kuurojen vanhempien kuuroja lapsia, 41 kuurojen vanhempien
kuulevia lapsia, 13 kuulevien vanhempien kuuroja lapsia ja 6 kuurojen lasten kuulevia sisaruk-
sia.

Kuvio 7: Keskiarvo lasten päivittäin kuulemista/näkemistä kielistä lapsiryhmittäin.

Kuten kuvio 7 käy ilmi, lapsiryhmien välillä ero tulee esiin siinä mitä kieliä he päivittäin näkevät ja kuulevat. Suomalainen viittomakielen osuus päivittäisestä kielellisestä syötöksestä on selkeästi suurempi kuurojen vanhempien kuuroilla lapsilla (56,3 %, n= 25) kuin muilla lapsiryhmillä. Suomalaisen viittomakielen osuus päivittäisestä kielellisestä syötöksestä kuurojen vanhempien kuulevien lasten ryhmässä on noin kolmasosa (31,3 %), kuulevien vanhempien kuurojen lasten ryhmässä noin neljäsosa (25,8 %) ja kuurojen lasten kuulevien sisaruksien ryhmässä noin kymmenesosa (9,2 %).

Suomen kielen osuus päivittäisessä kielellisessä syötöksessä on selvästi suurin (89,8 %) kuurojen lasten kuulevilla sisaruksilla. Kuulevien vanhempien kuurojen lasten päivittäisessä kielellisessä syötöksessä on myös melko suuri osa eli kaksi kolmasosaa (68,7 %) suomen kieltä. Kuurojen vanhempien kuulevilla lapsilla suomen kielen osuus päivittäisessä kielellisessä syötöksessä on noin puolet (47,6 %). Lapsiryhmistä kuurojen vanhempien kuurot lapset saivat vähintään eli alle kolmasosan (29,1 %) suomen kielen kielellisiä syötöksiä.

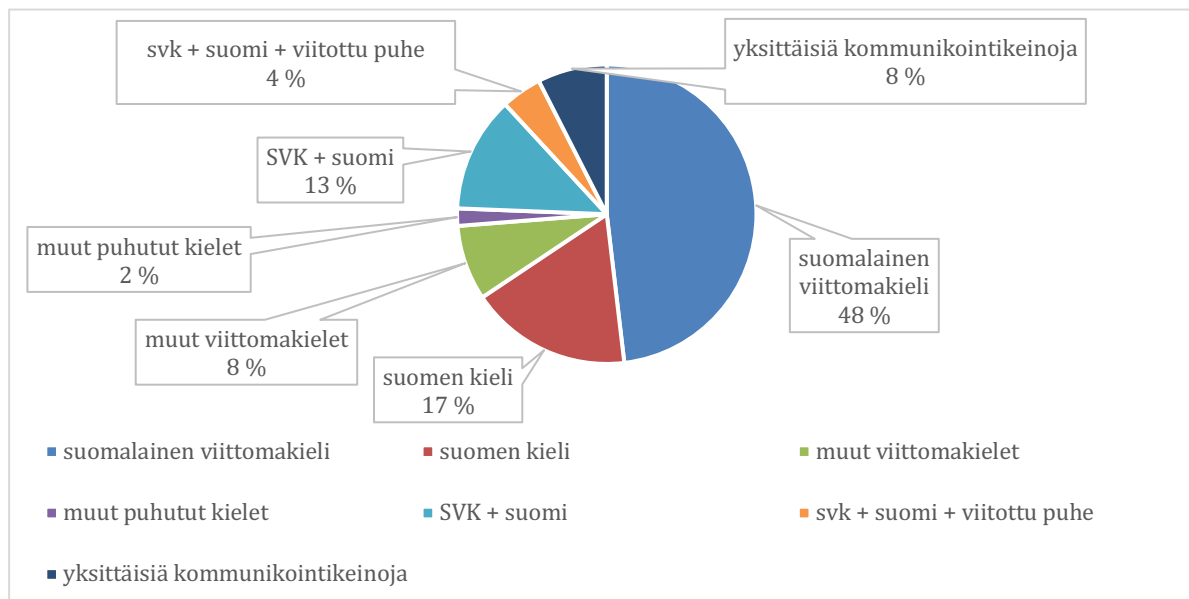
Muiden kielten kielellisiä syötöksiä oli kaikissa lapsiryhmissä hyvin vähän tai ei ollenkaan. Lapsiryhmien välillä löytyy pieniä eroja. Kuurojen vanhempien kuurot lapset saavat muuhin lapsiryhmiin nähden eniten muiden viittomakielten kielellistä syötöstä, sillä he saavat noin kymmenesosan (9,4 %) päivittäisestä kielellisestä syötöksestä muulla viittomakielellä. Ruotsin tai muun puhutun kielen osalta kuurojen vanhempien kuulevat lapset saavat enemmän kielellisiä syötöksiä kuin muut lapsiryhmät. Kuurojen vanhempien kuulevien lasten kohdalla muun puhutun kielen osuus on kymmenesosa (9,7 %) ja ruotsin osuus on alle kymmenesosa (5,8 %) päivittäisestä kielellisestä syötöksestä.

Kuvion (kuvio 7) perusteella voi havaita, että lapsiryhmien välillä löytyy eroavuuksia suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen kielellisessä syötöksessä. Kuurojen vanhempien kuuroilla lapsilla (ryhmä 1) kielelliset syötökset painottuvat suomalaiseen viittomakieleen, joka on puolet (56,3 %) päivän kielellisistä syötöksistä, ja suomen kieleen, joka on alle kolmasosa (29,1 %) päivän kielellisistä syötöksistä. Kuurojen vanhempien kuulevilla lapsilla (ryhmä 2) kielelliset syötökset painottuvat enemmän suomen kieleen, joka on puolet (47,6 %) päivän kielellisistä syötöksistä, ja suomalaiseen viittomakieleen, joka on alle kolmasosa (31,3 %). Kuulevien vanhempien kuurojen lasten (ryhmä 3) kielellisissä syötöksissä ero suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen osuudessa on suurempi kuin kuurojen vanhempien kuuroilla ja kuulevilla lapsilla. Ryhmän 3 lasten päivittäisen kielellisten syötösten osuus suomen kielessä on kaksi kolmasosaa (68,7 %) ja suomalaisessa viittomakielessä neljäsosa (25,8 %). Kuurojen las-

ten kuulevilla sisaruksilla kielelliset syötökset painottuvat selvästi suomen kieleen, koska päivittäisessä kielellisessä syötöksessä suurin osa (89,8 %) on suomen kielellä. Suomalaisen viittomakielen osuus on vain kymmenesosa (9,2 %).

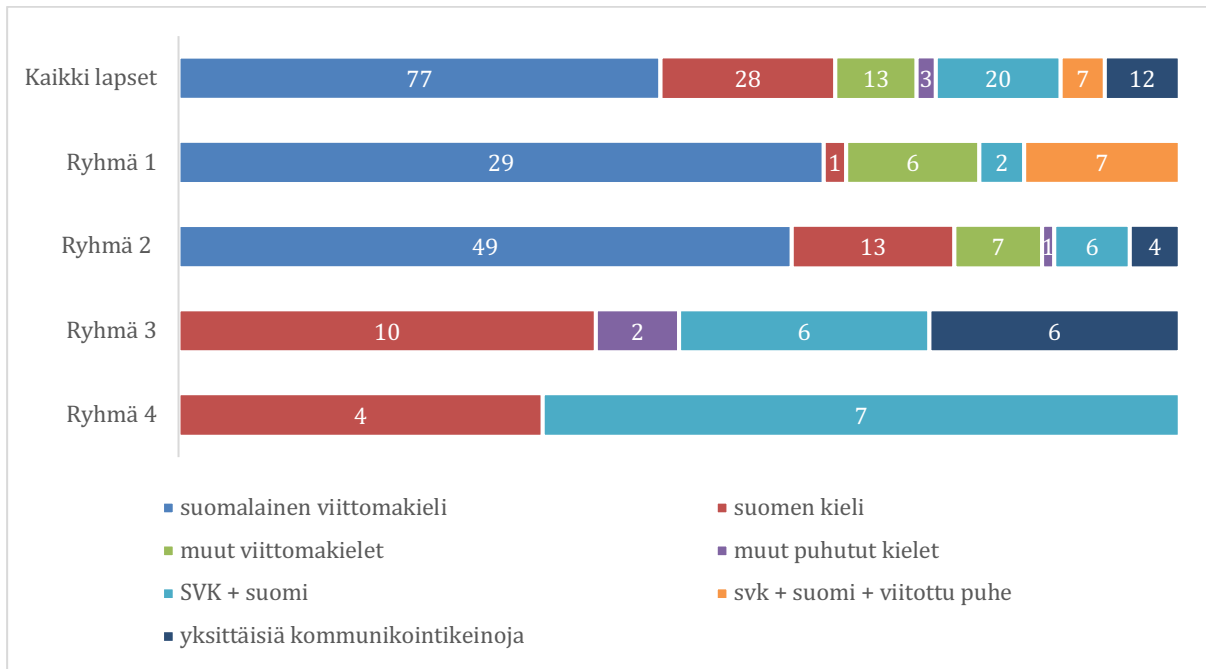
Kodin rooli kielellisen syötöksen tarjoajana on aina lasten kieliympäristön piirteitä tarkastellessa tärkeä. Lomakkeessa kysymyksissä 3.3. ja 4.3. selvitetään vanhempien lapsen kanssa pääsääntöisesti käyttämät kielet. Vanhempien vastauksista (n=160) kävi ilmi, että vanhempien käyttämässä kielessä ja kommunikointikeinossa lapsen kanssa on paljon vaihtelua. Neljäsosa (25 %, n=39) vanhemmista oli valinnut kaksi tai kolmekin eri vaihtoehtoa. Tämä kuvastaa vanhempien käyttämien kielten ja kommunikointikeinojen moninaisuutta viittomakieltä käyttävissä perheissä. Tämän takia olen tarkastellut tarkemmin eri kieliä ja kommunikointikeinoja ja tehnyt luokittelua jokaisen vaihtoehdon kohdalla. Luokittelun tulokseksi olen saanut eri kielten lisäksi kymmenen eri ryhmää, joissa on eri kielten ja kommunikointikeinojen yhdistelmiä. Eri kieliä ovat suomalainen viittomakieli, suomen kieli, muut viittomakielet ja muut puhutut kielet. Kuvioon (kuvio 8) otettiin neljän yksittäisen kielivaihtoehdon lisäksi mukaan kaksi suurinta ryhmää, joissa käytetään kahta tai kolmea kieltä ja kommunikointikeinoja. Muut yksittäiset kielten ja kommunikointikeinojen yhdistelmät, jotka vanhemmista kolme tai alle käyttävät, muodostavat oman ryhmän.

Kuviossa 8 näkyy millä kielillä vanhemmat kommunikoivat ensisijaisesti lasten kanssa. Siinä näkyy myös vaihtelua, koska useat vanhemmat eivät käytä pelkästään yhtä kieltä ensisijaisena kommunikointikielenä. Lomakkeiden vastauksien perusteella puolet (48 %, n=77) vanhemmista kommunikoi lasten kanssa ensisijaisesti suomalaisella viittomakielellä. Muiden kielten kohdalla vanhemmista noin viidesosa (17 %, n=28) kommunikoi suomen kielellä, alle kymmenesosa (8 %, n=13) muulla viittomakielellä ja muutama (2 %, n=3) muulla puhutulla kielellä. Yli kymmenesosa (13 %, n=20) vanhemmista kommunikoi lapsen kanssa suomalaisella viittomakielellä ja suomen kielellä. Hyvin pieni osa (4 %, n=7) vanhemmista kommunikoi lapsen kanssa suomalaisella viittomakielellä, suomen kielellä ja viitottulla puheella. Alle kymmenesosa (8 %, n=12) vanhemmista käyttää yksittäisten kielten ja kommunikointikeinojen yhdistelmiä, kuten esimerkiksi suomalaista viittomakieltä ja viitottua puhetta, muuta puhuttua kieleltä ja suomen kieleltä, ja viitottua puhetta.

Kuvio 8: Vanhempien ensisijainen kommunikointikieli lapsen kanssa.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 9) esitetään erikseen jokaisen lapsiryhmän vanhempien lapsen kanssa ensisijaisesti käyttämät kielet. Vanhempien vastauksien perusteella kuurojen lasten kuurot vanhemmat (n=45) (ryhmä 1) kommunikoivat eniten (64 %, n=29) suomalaisella viittomakielellä, alle kuudesosa (13,3 %, n=6) muulla viittomakielellä, alle kuudesosa (15,6 %, n=7) suomalaisella viittomakielellä, suomen kielellä ja viitotulla puheella. Vaan muutama heistä kommunikoi suomen kielellä (n=1) ja suomalaisella viittomakielellä ja suomen kielellä (n=2). Kuulevien lasten kuurot vanhemmat (n=80) (ryhmä 2) kommunikoivat myös eniten (61,1 %, n=49) suomalaisella viittomakielellä, kuudesosa (16,2 %, n=13) suomen kielellä, alle kymmenesosa (8,8 %, n=7) muulla viittomakielellä ja alle kymmenesosa (7,5 %, n=6) suomalaisella viittomakielellä ja suomen kielellä. Muutama kommunikoi muulla puhutulla kielellä (n=1) ja yksittäisillä kommunikointiyhdistelmillä (n=4). Kuurojen lasten kuulevat vanhemmat (n=24) (ryhmä 3) kommunikoivat eniten (41,7 %, n=10) suomen kielellä. Heistä neljännes (25 %, n=6) kommunikoi suomalaisella viittomakielellä ja suomen kielellä, neljäsosa (25 %, n=6) yksittäisillä kommunikointikielillä ja kymmenesosa muulla puhutulla kielellä. Vastauksien mukaan kukaan heistä ei kommunikoi ensisijaisesti suomalaisella viittomakielellä. Kuurojen lasten kuulevien sisaruksien (ryhmä 4) kohdalla vanhemmat (n=11) kommunikoivat joko suomen kielellä tai suomalaisella viittomakielellä ja suomen kielellä. Suomen kielen osuus on yli kolmasosa (36,4 %, n=4) ja suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen osuus on kaksi kolmasosaa (63,6 %, n=7).

Kuvio 9: Vanhempien ensisijaisesti käyttämät kielet/kommunikointikeinot eri lapsiryhmien lasten kanssa.

* Ryhmä 1=kuurojen vanhempien kuurot lapset. Ryhmä 2 = kuurojen vanhempien kuulevat lapset. Ryhmä 3 = kuulevien vanhempien kuurot lapset. Ryhmä 4 = kuurojen lasten kuulevat sisarukset.

Neljän lapsiryhmän eroavuuksien lisäksi tarkasteltiin myös sitä, näkyykö eroavuuksia kuurojen (n=125) (ryhmä 1 ja 2) ja kuulevien (n=35) (ryhmä 3 ja 4) vanhempien käyttämässä kielissä huomioimatta lapsen kuulostatusta. Kuurot vanhemmat kommunikoivat suomalaisella viittomakielellä (62,4 %, n=78) ja muulla viittomakielellä (11,2 %, n=14). Voidaan todeta, että suurin osa (73,6 %, n=92) kuuroista vanhemmista käyttää viittomakieltä lapsensa kanssa riippumatta viittomakieltä käyttävän lapsen kuulostatuksesta. Tuloksen mukaan kuulevat vanhemmat kommunikoivat viittomakieltä omaksuvien lastensa kanssa pääasiallisesti suomen kielellä (40 %, n=14) ja viittomakielellä ja suomen kielellä (37,1 %, n=13). Kuulevista vanhemmista yli kolmasosa (17,1 %, n=6) kommunikoi lapsensa kanssa yksittäisillä kommunikointikeinoilla, kuten esimerkiksi viitotulla puheella ja suomalaisella viittomakielellä, viitotulla puheella ja suomen kielellä, ja tukiviittomilla, suomalaisella viittomakielellä, suomen kielellä ja kuvilla. Tuloksessa havaittiin, että ryhmässä 3 eli kuulevien vanhempien kuurojen lasten kanssa käytetään eniten variaatioita kommunikointikeinoissa, koska kyseisessä ryhmässä löytyy eniten vaihtelua eri kielten ja kommunikointikeinojen yhdistelmissä. Tuloksessa näkyi selkeä ero kuurojen ja kuulevien vanhempien ensisijaisesti käyttämässä kielissä. Kuurot vanhemmat kommunikoivat suurimmaksi osaksi viittomakielellä ja kuulevat vanhemmat kommunikoivat pääasiallisesti suomen kielellä ja suomalaisella viittomakielellä ja suomen kielellä.

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä selvitetään kuinka paljon ja minkälaisia kielellisiä syötöksiä viittomakieltä käyttävät lapset saavat. Tutkimuksen tulos näyttää, että viittomakieltä omaksuvien lasten kielelliset syötökset painottuivat suomalaiseen viittomakieleen ja suomen kieleen. Painottuminen viittomakieleen ja suomen kieleen näkyy esimerkiksi vanhempien käyttämässä ensisijaisessa kielessä. Tutkimuksen tulos osoittaa myös, että viittomakieltä omaksuvat lapset saavat suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen kielellisiä syötöksiä enemmän kuin muiden kielten kielellisiä syötöksiä. Kuurojen vanhempien kuurot lapset saavat enemmän suomalaisen viittomakielen kielellistä syötöstä kuin muiden ryhmien lapset. Kuurojen vanhempien kuurojen lasten ryhmässä suomalaisen viittomakielen syötöksiä on enemmän kuin suomen kielen syötöksiä. Kolmessa muussa lapsiryhmässä suomen kielen kielellisten syötösten osuus on suurin.

4.2 Viittomakieltä käyttävien lasten kielten käyttö eri tilanteissa

Toisessa tutkimuskysymyksessä tarkoituksena on selvittää miten paljon ja missä tilanteissa lapsi itse käyttää eri kieliä, ja minkälaisia eroja lapsiryhmien välillä kielten käytössä mahdollisesti ilmenee. Taustatietolomakkeessa kysyttiin (kysymys 7.1. ja 7.2.) mitä kieliä lapsi käyttää eri henkilöiden kanssa. Siinä vanhemmat arvioivat asteikon 1-5 mukaan lasten kielten käyttöä eri tilanteissa. Asteikossa 1-5 numero 1 tarkoittaa 'ei koskaan' ja numero 5 tarkoittaa 'hyvin usein/lähes aina'. Tästä käydään läpi, minkälaisia kielikontakteja viittomakieltä käyttävillä lapsilla on eri henkilöiden kanssa. Taulukosta 1 löytyvät keskiarvot lasten (n=87) kielten käytöstä eri henkilöiden kanssa.

Taulukko 1: Lapsen käyttämät kielet eri henkilöiden kanssa.

	SVK	SRVK	Muu vk	suomi	ruotsi	muu puhuttu kieli	vk:n ja puhutun kielen sekoitus
Vanhempien kanssa	3,99	1,12	1,66	3,02	1,22	1,4	2,22
Sisaruksien kanssa	3,17	1,05	1,42	3,54	1,32	1,41	2,07
Muu lähisukulaisten kanssa	2,43	1,02	1,56	3,81	1,27	1,43	1,76
lapsen omien ystävien kanssa	2,81	1,06	1,45	4,16	1,3	1,43	1,71
Perhetuttavien kanssa	3,06	1,09	1,53	3,59	1,2	1,26	1,57
Opettajien kanssa	2,17	1,05	1,16	4,05	1,35	1,51	1,5
Avustajan kanssa	2,06	1,06	1,14	3,5	1,37	1,2	1,47

1-5 asteikko: 1 = ei koskaan, 2 = harvoin, 3 = tavallisesti, 4 = usein, 5 = hyvin usein/lähes aina

Taustatietolomakkeiden vastauksista (taulukko 1) käy ilmi, että lapsi käyttää vanhempien kanssa usein suomalaista viittomakieltä ja tavallisesti suomen kieltä. Vanhempien kanssa lapsi käyttää varsin harvoin muuta viittomakieltä. Suomenruotsalaista viittomakieltä ja ruotsin kieltä suurin osa lapsista ei käytä lainkaan.

Sisaruksien kanssa tavallisesti käytetään suomalaista viittomakieltä tai suomen kieltä, harvoin viittomakielen ja puhutun kielen sekoitusta. Muita viittomakielisiä ja puhuttuja kieliä ei käytetä juuri koskaan.

Muun lähisuvun kohdalla suomen kieltä käytetään usein ja suomalaista viittomakieltä tavallisesti. Näiden lisäksi käytetään harvoin viittomakielen ja puhutun kielen sekoitusta. Lähisukulaisten kanssa käytetään harvoin muuta viittomakieltä.

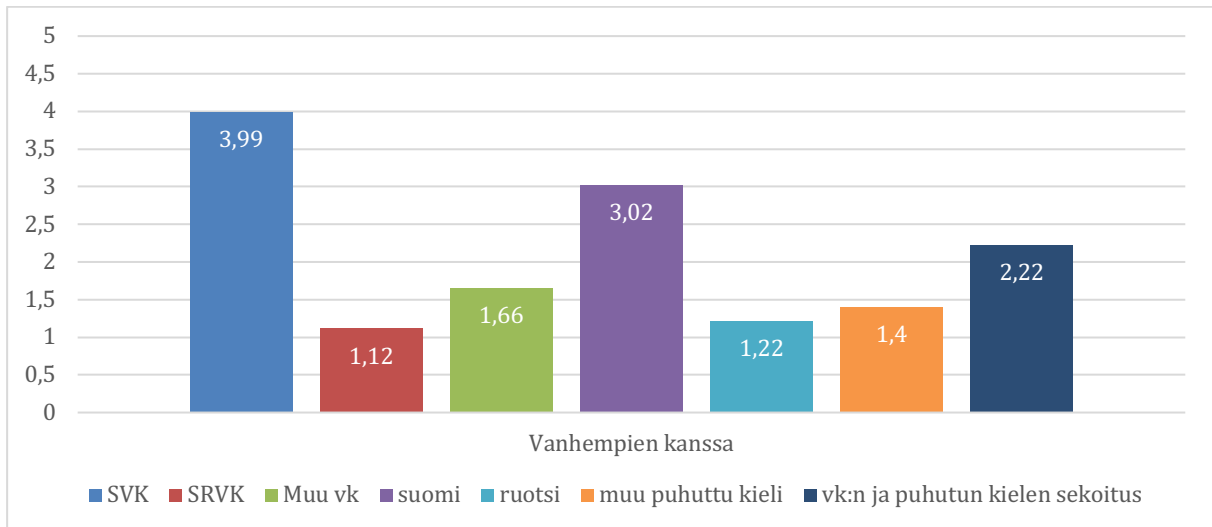
Lapset käyttävät omien ystäviensä kanssa usein suomen kieltä ja tavallisesti suomalaista viittomakieltä. Muita viittomakielisiä ja muita puhuttuja kieliä käytetään harvoin. Omien ystäviensä kanssa lapset käyttävät harvoin viittomakielen ja puhutun kielen sekoitusta.

Perhetuttavien kanssa käytetään usein suomen kieltä ja tavallisesti suomalaista viittomakieltä. Muita viittomakielisiä tai viittomakielen ja puhutun kielen sekoitusta käytetään harvoin. Perheessä viittomakieli on käytetyin kieli ja muissa tilanteissa suomen kieli on käytetyin kieli.

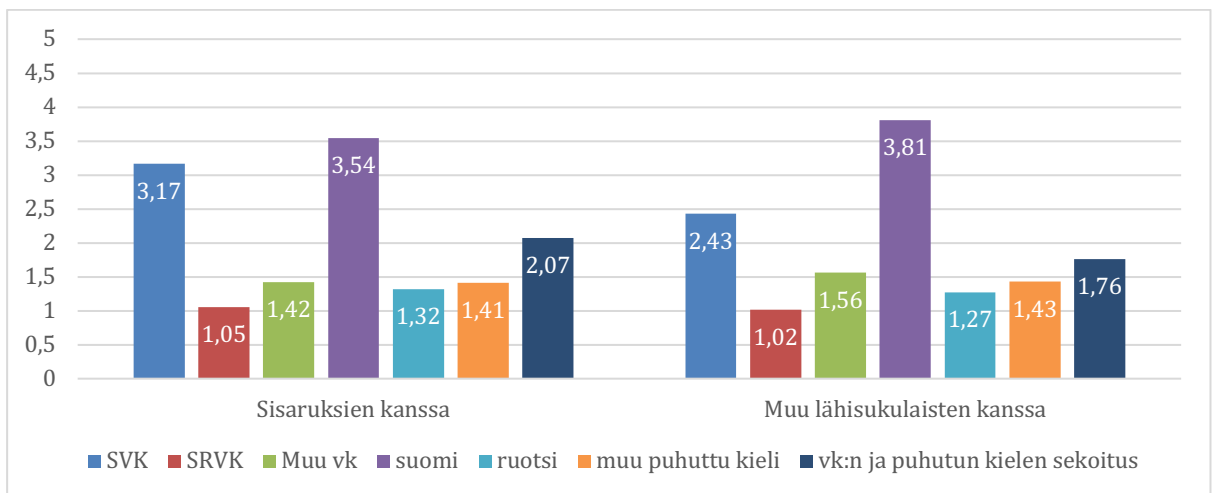
Lapsi käyttää opettajan kanssa usein suomen kieltä ja harvoin suomalaista viittomakieltä. Harvoin käytetään muita puhuttuja kieliä, ja viittomakielen ja puhutun kielen sekoitusta. Muita viittomakielisiä ei käytetä koskaan. Muiden lasten/oppilaiden kanssa käytetään usein suomen kieltä. Suomalaista viittomakieltä käytetään harvoin, ja myös viittomakielen ja puhutun kielen sekoitusta käytetään harvoin.

Avustajan kanssa myös käytetään usein suomen kieltä, suomalaista viittomakieltä puolestaan harvoin. Tulkin kanssa tavallisesti käytetään suomalaista viittomakieltä ja suomen kieltä. Muita kieliä ei käytetä koskaan. Harvoin käytetään viittomakielen ja puhutun kielen sekoitusta. Muun koulun henkilökunnan kanssa usein käytetään suomen kieltä ja harvoin suomalaista viittomakieltä. Tämä tulos osoittaa, että koulussa ja päiväkodissa viittomakieli ei ole käytössä, koska sitä käytetään harvoin.

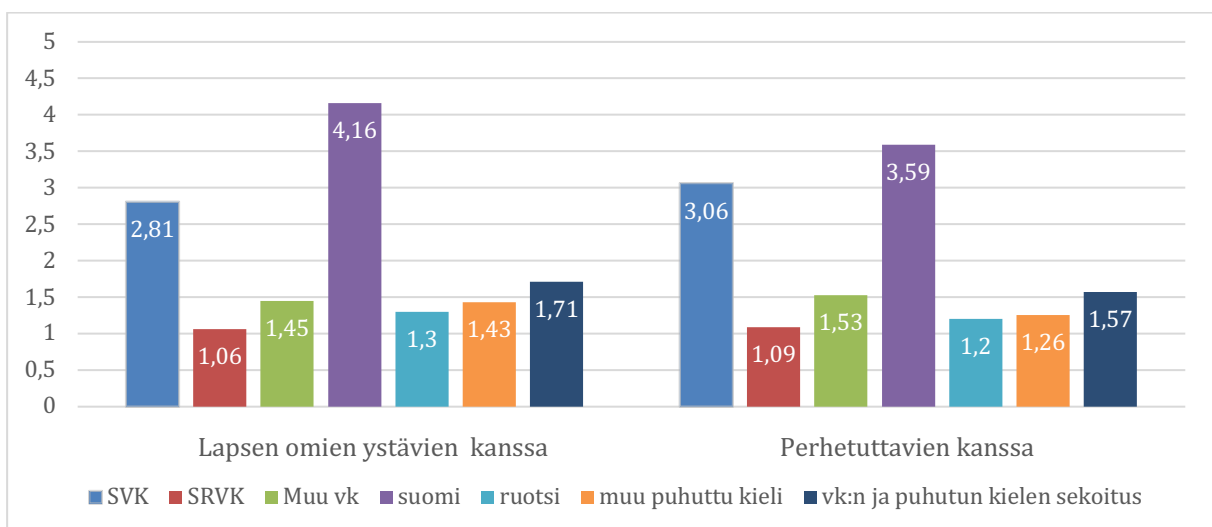
Alla on neljä kuviota (10, 11, 12, 13), jotka esittävät keskiarvoja lasten kielten käytöstä eri henkilöiden kanssa. Asteikossa 1 = ei koskaan, 2 = harvoin, 3 = tavallisesti, 4 = usein, 5 = hyvin usein tai lähes aina.

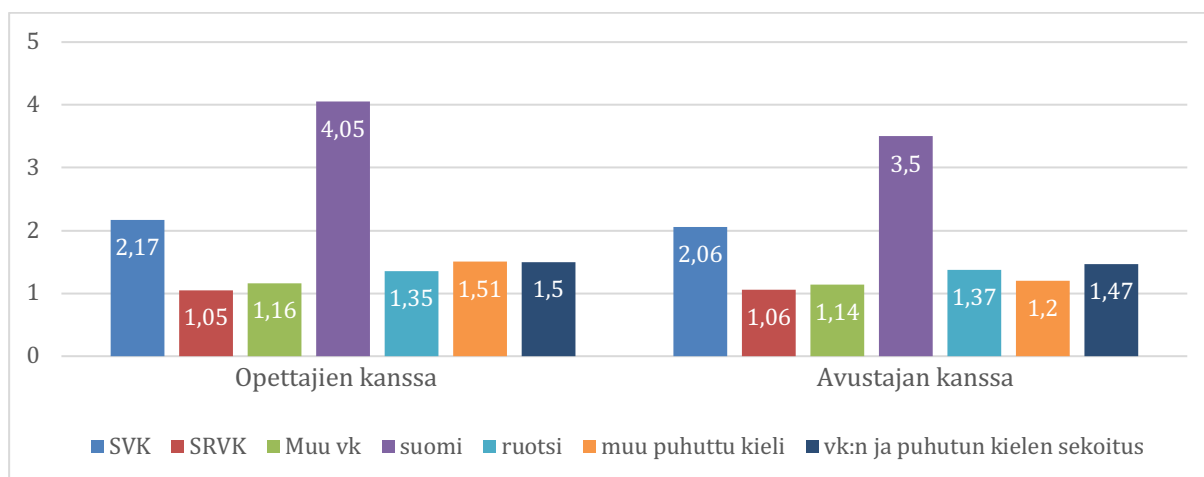
Kuvio 10: Lapsen käyttämät kielet vanhempien kanssa.

Kuvio 11: Lapsen käyttämät kielet sisaruksien ja muiden lähisukulaisten kanssa.

Kuvio 12: Lapsen käyttämät kielet omien ystäviensä ja perhetuttavien kanssa.

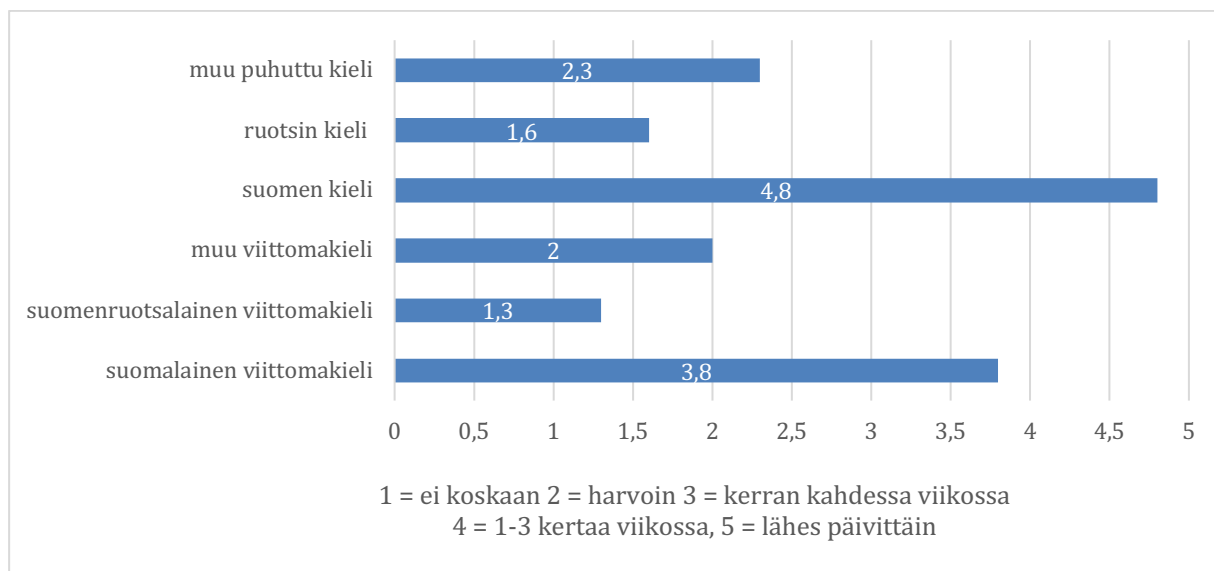
Kuvio 13: Lapsen käyttämät kielet opettajien ja avustajan kanssa.

Kuviot 10, 11, 12 ja 13 kuvaavat lasten kielten käyttöä eri henkilöiden kanssa. Kuviosta pystyy näkemään, että yleisesti jakaumat ovat hyvin samankaltaisia, ainoastaan suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen keskinäisessä suhteessa löytyy vaihtelua. Niiden perusteella voi päätellä, että viittomakieltä omaksuvien lasten kielikäyttö painottuu eniten suomalaiseen viittomakieleen ja suomen kieleen. Jos vertaillaan lapsen kielikäyttöä eri henkilöiden kanssa, niin siinä havaitaan, että perheessä (vanhemmat ja sisarukset) suomalainen viittomakieli oli käytetyin kieli ja sitten muissa tilanteissa suomen kieli oli käytetyin kieli. Havaitaan myös, että koulussa ja päiväkodissa suomen kieli on käytetyin kieli eikä niissä yleensä suomalaista viittomakieltä käytetä.

Kodin sisällä käytetään enemmän suomalaista viittomakieltä, koska vanhempien ja sisaruksien kanssa käytetään usein tai tavallisesti suomalaista viittomakieltä. Kodin ulkopuolella käytetään enemmän suomen kieltä, kuten esimerkiksi koulussa opettajan, avustajan ja muiden oppilaiden/lasten kanssa. Viittomakieltä käytetään kyllä, mutta tavallisesti tai harvoin kodin ulkopuolella. Muita viittomakieliä käytetään harvoin tai ei koskaan kodin ulkopuolella. Tämän lisäksi lähisukulaisten ja lapsen omien kavereiden kanssa käytetään tavallisesti tai usein suomen kieltä. Tuloksissa näkyy myös, että osa lapsista käyttää myös muita viittomakieliä ja muita puhuttuja kieliä, koska niiden kielten kohdalla keskiarvo on 1,14–1,75 välillä eri henkilöiden kanssa. Eli tämä osoittaa, että osa viittomakieltä omaksuvista lapsista käyttää suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen lisäksi muita viittomakieliä ja puhuttua kieltä.

Lisäksi haluttiin selvittää, miten usein lapsi tapaa kodin ulkopuolisia eri kielten käyttäjiä keskimäärin. Sitä kysyttiin lomakkeessa kysymyksessä 6.2. Siinä pitää valita vastaus asteikon 1-5 mukaan. Asteikossa 1 = ei koskaan, 2 = harvoin, 3 = tavallisesti, 4 = usein, 5 = hyvin usein tai lähes aina.

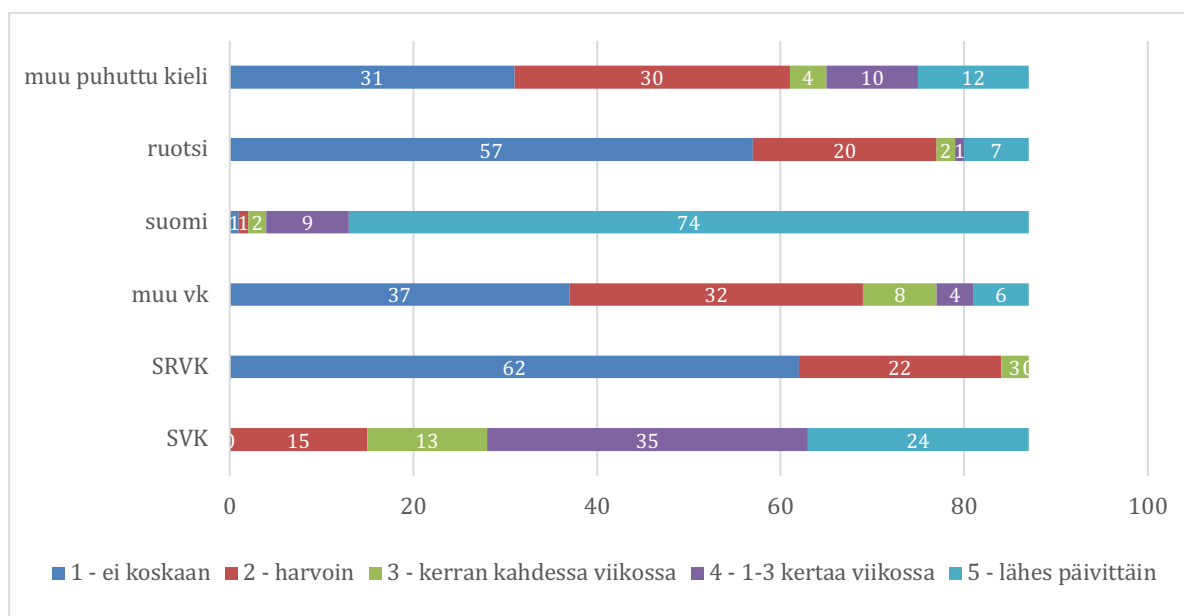
Kyselyn vastausten perusteella (kuvio 14) lapset tapaavat keskimäärin kodin ulkopuolella suomalaista viittomakieltä käyttäviä henkilöitä 1-3 kertaa viikossa, suomenruotsalaista viittomakieltä ei koskaan, muita viittomakielisiä harvoin, suomen kieltä lähes päivittäin, ruotsin kieltä harvoin ja muita puhuttuja kieliä harvoin tai kerran kahdessa viikossa.

Kuvio 14: Lapsi tapaa kodin ulkopuolisia eri kielten käyttäjiä keskimäärin.

Kuvion (kuvio 14) mukaan viittomakieltä omaksuvat lapset tapaavat eniten suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen kodin ulkopuolisia kielenkäyttäjiä, koska lapset tapaavat melkein joka päivä suomen kielen käyttäjiä ja 1-3 kertaa viikossa suomalaisen viittomakielen käyttäjiä.

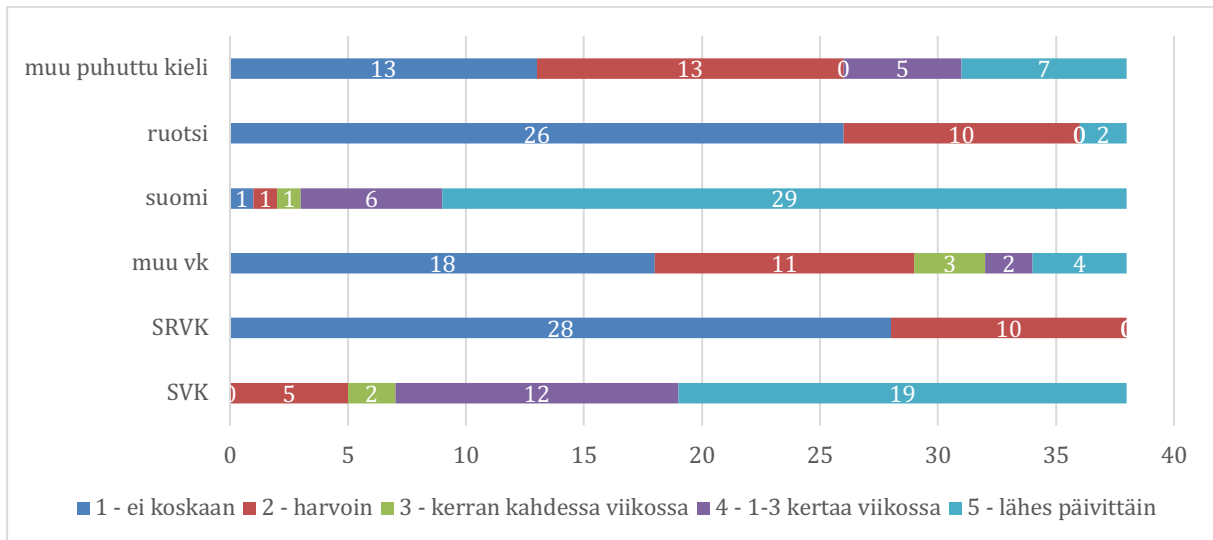
Seuraavassa kuviossa (kuvio 15) esitetään yksityiskohtaisemmin, miten usein lapsi (n=87) tapaa eri kielten käyttäjiä kodin ulkopuolella. Yksityiskohtaisemmin erittelyssä kuviossa käy ilmi, että luvut vastaavat edellisen kuvion (kuvio 14) keskiarvoja. Suurin osa (85 %, n=74) lapsista tapaa lähes päivittäin kodin ulkopuolisia suomen kielen käyttäjiä. Kodin ulkopuolisia suomalaisen viittomakielen käyttäjiä alle kolmasosa (28 %, n=24) lapsista tapaa lähes päivittäin, alle puolet (40 %, n=35) 1-3 kertaa viikossa, alle kuudesosa (15 %, n=13) kerran kahdessa viikossa ja kuudesosa (17 %, n=15) harvoin.

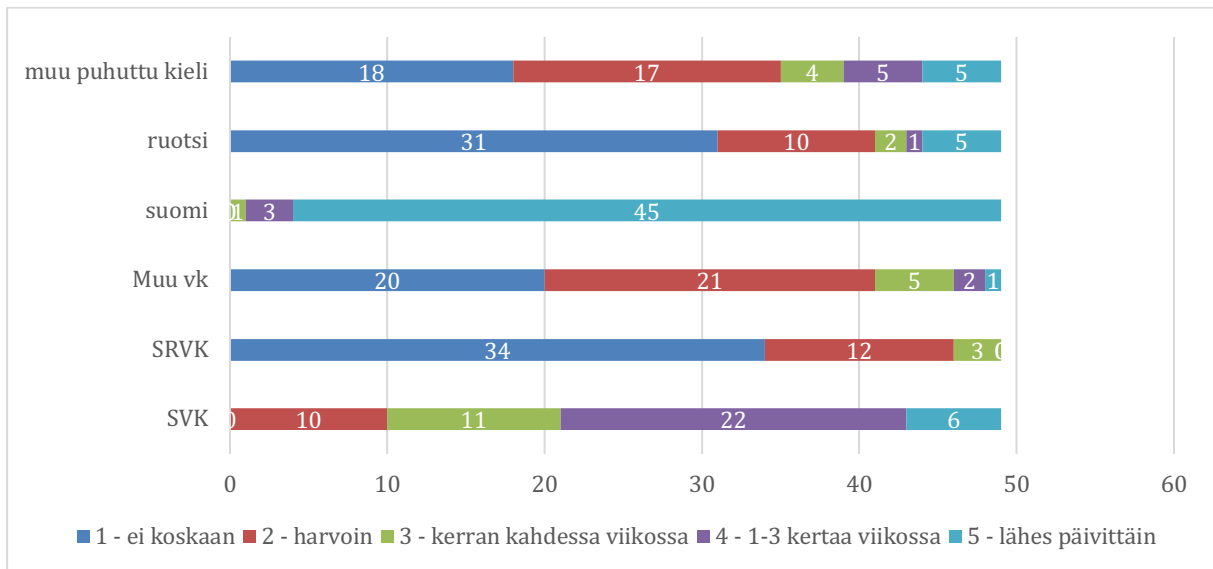
Kuvio 15: Lapsen kielikontaktien määrä kodin ulkopuolisten eri kielten käyttäjien kanssa.

Kuvion (kuvio 15) tulokset vastaavat edellisen kuvion (kuvio 14) tuloksia. Viittomakieltä omaksuvat lapset ($n=87$) tapaavat kodin ulkopuolisista kielenkäyttäjistä eniten suomen kielen käyttäjiä. Kodin ulkopuolisia suomalaisen viittomakielen käyttäjiä viittomakieltä omaksuvista lapsista vaan kolmasosa tapaa päivittäin ja alle puolet tapaa 1-3 kertaa viikossa. Tämä tarkoittaa, että viittomakieltä omaksuvat lapset tapaavat muita kodin ulkopuolisia suomalaisen viittomakielen käyttäjiä harvemmin kuin suomen kielen käyttäjiä.

Seuraavaksi tarkastellaan mahdollisia eroja kuurojen (kuvio 16) ja kuulevien (kuvio 17) lasten ryhmien välillä. Kuviot (kuvio 16 ja kuvio 17) osoittavat selkeän ero niiden ryhmien väliltä, sillä puolet (50 %, $n=19$) kuuroista lapsista ($n=38$) tapaa kodin ulkopuolisia suomalaisen viittomakielen käyttäjiä lähes päivittäin ja kolmasosa (32 %, $n=12$) 1-3 kertaa viikossa. Kuulevien lasten ($n=49$) kohdalla vaan kymmenesosa (12 %, $n=6$) tapaa kodin ulkopuolisia suomalaisen viittomakielen käyttäjiä päivittäin ja alle puolet (45 %, $n=22$) 1-3 kertaa viikossa.

Kuvio 16: Kuuron lapsen kielikontaktien määrä kodin ulkopuolisten eri kielten käyttäjien kanssa.

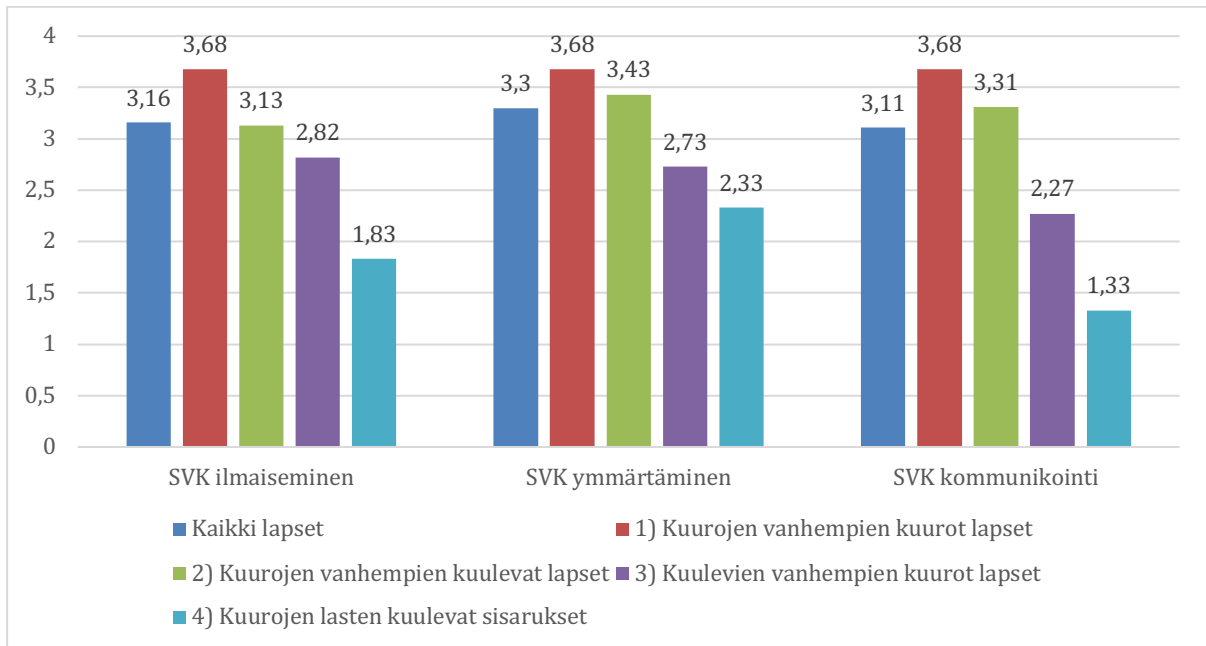
Kuvio 17: Kuulevan lapsen kielikontaktien määrä kodin ulkopuolisten eri kielten käyttäjien kanssa.

Kuviot 14, 15, 16 ja 17 kertovat samalla myös viittomakieltä omaksuvien lasten saamat kielelliset syötökset kodin ulkopuolelta. Viittomakieltä omaksuvat lapset saavat runsaasti suomen kielen syötöksiä, koska tapaavat kodin ulkopuolisia suomen kielen käyttäjiä melkein joka päivä. Viittomakieltä omaksuvat lapset saavat suomalaisen viittomakielen syötöksiä vähemmän kuin suomen kielen syötöksiä, koska tapaavat kodin ulkopuolisia suomalaisen viittomakielen käyttäjiä keskimäärin 1-3 kertaa viikossa. Kuurojen ja kuulevien lasten välillä havaitaan selkeän eron viittomakielen syötöksessä. Kuulevat lapset saavat selvästi vähemmän viittomakielen syötöksiä, koska kuulevat lapset tapaavat kodin ulkopuolella viittomakielen käyttäjiä selvästi harvemmin kuin kuurot lapset.

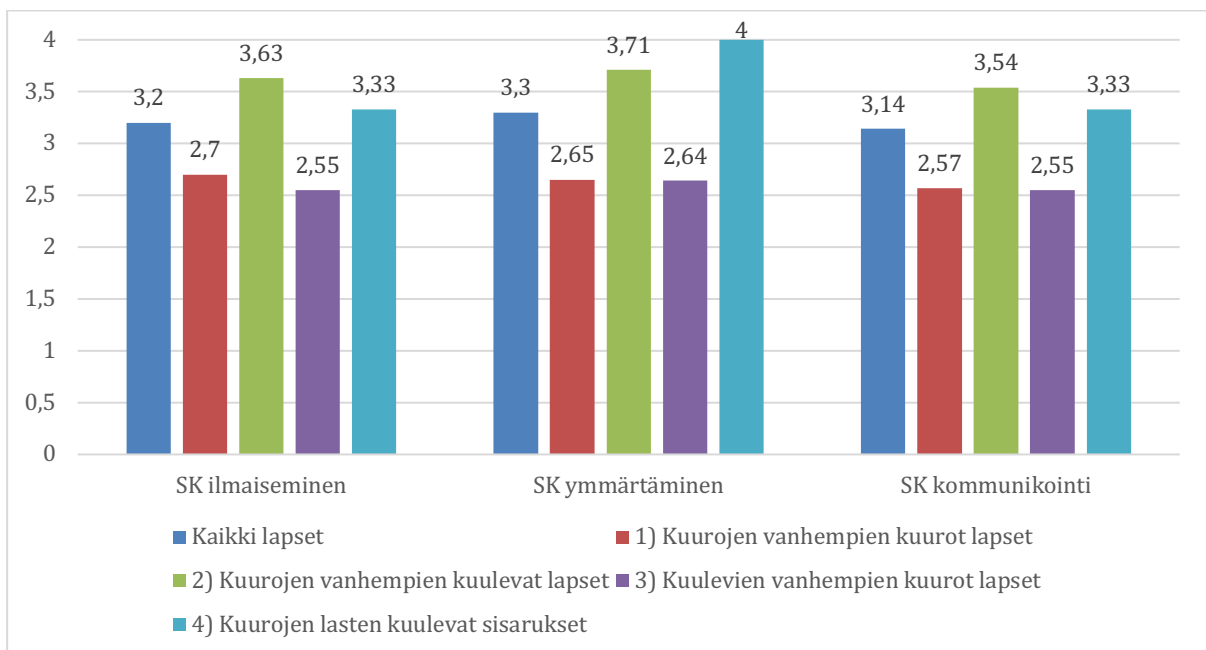
Toisessa tutkimuskysymyksessä selvitetään miten paljon ja missä tilanteissa lapsi itse käyttää eri kieliä, ja minkälaisia eroja lapsiryhmien välillä kielten käytössä mahdollisesti ilmenee. Tutkimuksen tulos osoittaa, että viittomakieltä omaksuvien lasten kielten käyttö painottui suomalaiseen viittomakieleen ja suomen kieleen. Painottuminen viittomakieleen ja suomen kieleen näkyy esimerkiksi viittomakieltä omaksuvien lasten käyttämissä kielissä eri henkilöiden kanssa. Tutkimuksen tulos osoittaa myös, että kuurot lapset tapaavat kodin ulkopuolisia suomalaisen viittomakielen käyttäjiä useammin kuin kuulevat lapset. Kodin sisällä käytetään enemmän suomalaista viittomakieltä ja kodin ulkopuolella suomen kieltä. Kuulevat lapset saavat selvästi vähemmän suomalaisen viittomakielen syötöksiä kuin kuurot lapset.

4.3 Viittomakieltä käyttävien lasten kielitaito suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä

Kolmannessa tutkimuskysymyksessä selvitetään, miten vanhemmat arvioivat lapsen kielitaitoa suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä ja miten tärkeänä he pitävät lapsen kaksi- ja monikielisyyttä. Vanhempia pyydetään arvioimaan lapsen suomalaisen viittomakielen (n=85) ja suomen kielen (n=84) taitoa lapsen ikätasoon nähden. Lomakkeessa (kysymyksessä 8.1) on kolme osa-aluetta. Näissä kolmessa osa-alueessa kysymykset liittyvät lapsen suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen tuottamiseen, ymmärtämiseen ja kommunikointiin ikätovereihin verrattuna. Näissä vanhempi valitse numerovaihtoehdot 1-4. Asteikossa 1-4 numero 1 = erittäin heikkoa kielitaitoa tai lapsella on selvästi vaikeuksia, numero 2 = melko heikkoa kielitaitoa tai jonkin verran vaikeuksia, numero 3 = melko hyvää kielitaitoa tai vain vähän vaikeuksia ja numero 4 = erittäin hyvää kielitaitoa tai ei ole lainkaan vaikeuksia. Kuviossa 18 ja 19 näkyvät vanhempien arvioimat lasten kielitaidon keskiarvot suomalaisen viittomakielen (kuvio 18) ja suomen kielen (kuvio 19) osalta jokaisessa kolmessa osa-alueessa. Molemmissa kuviossa (18 ja 19) näkyvät myös jokaisen lapsiryhmän keskiarvot. Suomalaisen viittomakielen kielitaidon vanhempien arvioinnissa on mukana 85 lasta, joista 25 oli kuurojen vanhempien kuuroja lapsia, 42 KODA-lapsia, 12 kuulevien vanhempien kuuroja lapsia ja 6 kuurojen lasten kuulevia sisaruksia. Suomen kielen kielitaidon vanhempien arvioinnissa on mukana 84 lapsia, joista 23 oli kuurojen vanhempien kuuroja lapsia, 43 KODA-lapsia, 12 kuulevien vanhempien kuuroja lapsia ja 6 kuurojen lasten kuulevia sisaruksia.

Kuvio 18: Vanhempien arviot lapsen kielitaidosta suomalaisessa viittomakielessä.

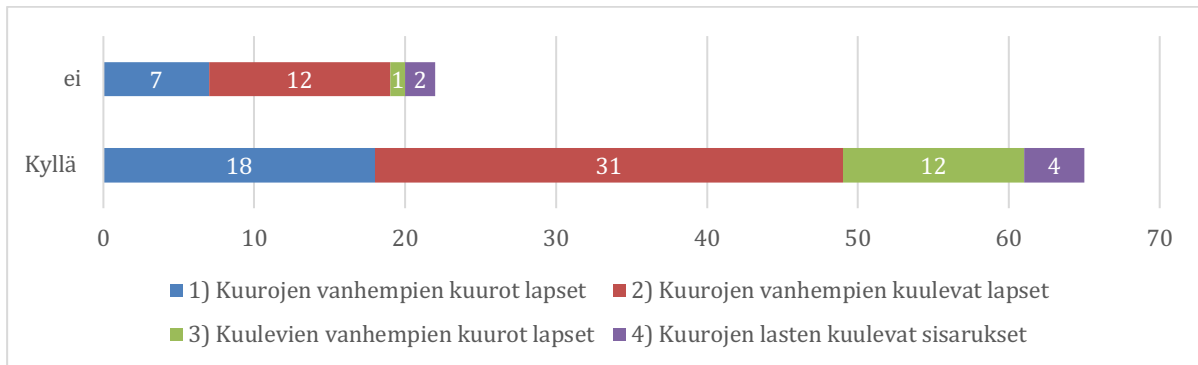
Kuvio 19: Vanhempien arviot lapsen kielitaidosta suomen kielessä.

Kuvio 18 osoittaa, että vanhemmat arvioivat keskimäärin lapsen suomalaisen viittomakielen kielitaidon melko hyväksi eli lapsella on suomalaisessa viittomakielessä vähän vaikeuksia ikätovereihin verrattuna jokaisessa kolmessa osa-alueessa, ilmaisemisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa. Neljän lapsiryhmän tulosten vertailussa nousi esiin se, että vanhemmat arvioivat kuurojen vanhempien kuuroilla ja kuulevilla lapsilla olevan parempi suomalaisen viit-

tomakielen kielitaito kuin kuulevien vanhempien kuuroilla lapsilla sekä kuurojen lasten kuulevilla sisaruksilla. Kuurojen vanhempien kuurojen ja kuulevien lasten tulos suomalaisen viittomakielen kielitaidon kolmessa osa-alueessa on melko tasainen. Kuulevien vanhempien kuurojen lasten suomalaisen viittomakielen kielitaidossa on enemmän vaihtelua, ilmaisu on arvion mukaan lähellä melko hyvää tasoa tai lapsella vain vähän vaikeuksia. Mutta kyseisessä lapsiryhmässä suomalaisen viittomakielen kielitaito kommunikoinnissa on lähempänä melko heikkoa tasoa tai lapsella on jonkin verran vaikeuksia. Kuurojen lasten kuulevilla sisaruksilla suomalaisen viittomakielen kielitaito on paras ymmärtämisen osa-alueella, koska tuloksen mukaan se on vähän yli tasoja 'melko heikko' tai 'jonkin verran vaikeuksia'. Kyseisen lapsiryhmän heikoin osa-alue suomalaisen viittomakielen kielitaidossa on kommunikointi, siinä keskiarvo on lähellä erittäin heikkoa ja lapsella on selvästi vaikeuksia.

Kuvio 19 osoittaa, että vanhemmat arvioivat keskimäärin lapsen suomen kielen kielitaidon melko hyväksi ja lapsella on keskimäärin suomen kielessä vähän vaikeuksia ikätovereihin verrattuna jokaisessa kolmessa osa-alueessa, ilmaisemisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa. Suomen kielen kielitaidossa näiden neljän lapsiryhmän välinen ero näkyy kuurojen ja kuulevien lasten välillä. Kuurojen ja kuulevien vanhempien kuurojen lasten tulos on keskimäärin 2 ja 3 välillä eli heidän kielitaitonsa suomen kielessä on melko heikon ja melko hyvän välimaastossa. Kuurojen vanhempien kuulevien lasten kielitaito suomen kielessä on lähempänä erittäin hyvää tasoa jokaisessa osa-alueessa. Kuurojen lasten kuulevien sisaruksien kielitaito suomen kielessä ilmaisussa ja kommunikoinnissa on melko hyvää ja ymmärtämisessä erittäin hyvää.

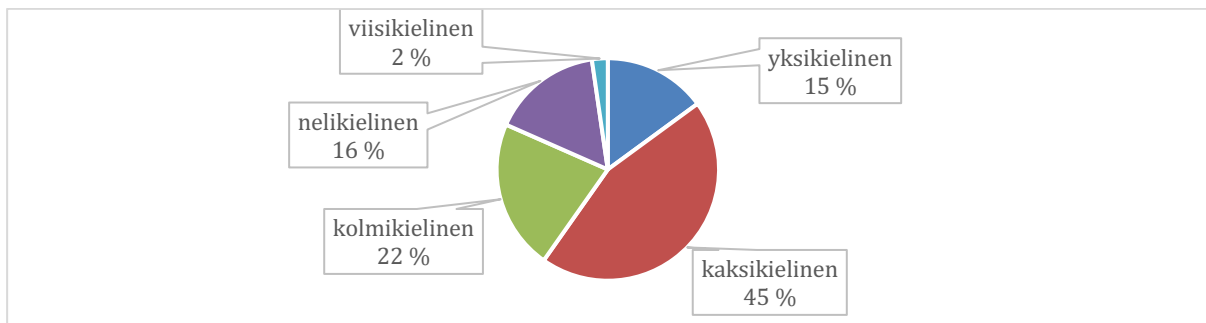
Kielitaidon lisäksi lomakkeessa kysytään, onko viittomakielen opetukselle tarvetta (kysymys 5.6) ja onko lapsi saanut viittomakielen opetusta (kysymys 5.7). Vastaajista (n=79) suurin osa (85 %, n=67) ajattelee, että viittomakielen opetukselle on tarvetta. Tuloksen mukaan viittomakieltä omaksuvista lapsista (n=87) kaksi kolmasosa (63 %, n=65) on saanut ja kolmasosa (37 %, n=22) ei ole saanut viittomakielen opetusta kotona, päiväkodissa tai koulussa. Kuviossa 20 eritellään tarkemmin opetuksen saantia eri lapsiryhmien välillä. Tulosten mukaan melkein kaikki (n=12) kuulevien vanhempien kuurot lapset ovat saaneet viittomakielen opetusta. Kuurojen vanhempien kuuroista ja kuulevista lapsista kolme neljäsosa (72 %, n=49) on saanut viittomakielen opetusta. Kuurojen lasten kuulevista sisaruksista kaksi kolmasosa (67 %, n=4) on saanut viittomakielen opetusta. Opetuksen kesto niiden lasten osalta, jotka ovat saaneet viittomakielen opetusta, on keskimäärin 1 tunti ja 23 minuuttia viikossa.

Kuvio 20: Eri lapsiryhmien lasten saama viittomakielen opetus.

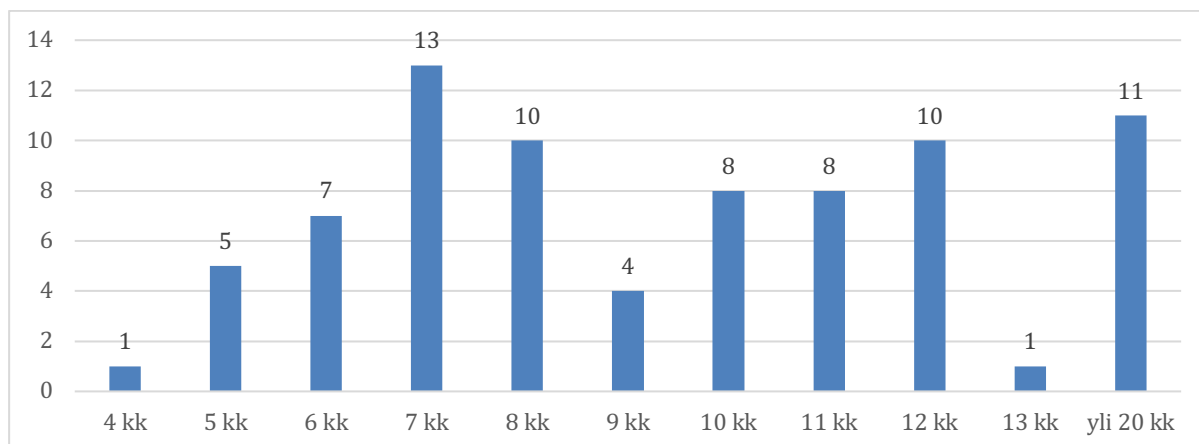
Vanhemmista valtaosa (81,6 %, n=71) pitää lapsensa kaksi-/monikielisyyttä äärimmäisen tärkeänä, heistä vähän alle viidesosa (17,2 %, n=15) pitää sitä hyvin tärkeänä ja vain yksi (1,2 %, n=1) tärkeänä. Aineiston pohjalta valtaosa vanhemmista kokee lapsen kaksi- ja monikielisuuden äärimmäisen tärkeänä.

Tarkastelen aineiston viittomakieltä omaksuvien lasten kaksi- ja monikielisyyttä. Sen analysointiin käytin kyselylomakkeen kysymyksen 6.2. vastauksia eli kuinka usein lapsi tapaa kodin ulkopuolisia eri kielten käyttäjiä. Tein ryhmittelyä sen mukaan montako eri kielten kielenkäyttäjää lapsi tapaa vähintään kaksi kertaa viikossa tai useammin eli vastausvaihtoehdot 3, 4 ja 5. Aineiston perusteella suurin osa (85 %, n=74) lapsista on kaksi- ja monikielisiä (kuvio 21), eli suurin osa viittomakieltä käyttävistä lapsista on kaksi- ja monikielisiä. Yksikielisiä viittomakieltä omaksuvia lapsia on vain noin kuudesosa (15 %, n=13). Tämä tarkoittaa sitä, että vain pieni osa viittomakieltä omaksuvista lapsista on yksikielisiä. Selviää myös, että viittomakieltä omaksuvat lapset ovat useimmiten kaksikielisiä tai monikielisiä, koska tuloksen perusteella melkein puolet (45 %, n=39) on kaksikielisiä ja alle puolet (40 %, n=35) on monikielisiä. Monikielisiä lapsia tarkastelin vielä tarkemmin. Heistä kolmikielisiä on noin viidesosa (22 %, n=19), nelikielisiä noin kuudesosa (16 %, n=14) ja viisikielisiä muutamia (2 %, n=2).

Kuvio 21: Viittomakieltä käyttävien lasten kielisyyden määrä.

Kielitaidon ja kielenomaksumisen näkökulmasta halutaan myös selvittää, milloin viittomakieltä omaksuva lapsi tuotti ensimmäisen viittoman. Tulosten (kuvio 22) mukaan aineistossa mukana olleista (n=78) lapsista suurin osa (86%, n=67) tuotti ensimmäisen viittoman 4-13 kuukauden ikäisenä. Yli kymmenesosa lapsista (14%, n=11) tuotti ensimmäisen viittoman iässä 20kk – 7 vuotta.

Kuvio 22: Lapsen ikä, kun hän tuotti ensimmäisen viittoman.

Tarkastelin jokaisen lapsiryhmän keskiarvoa siitä, milloin lapsi tuotti ensimmäisen viittoman. Kuurojen vanhempien kuurot lapset tuottivat ensimmäisen viittoman keskimäärin 9,1 kuukauden ikäisenä, kuurojen vanhempien kuulevat lapset 8,9 kuukauden ikäisenä, kuulevien vanhempien kuurot lapset 2 vuoden ja 1,3 kuukauden ikäisenä eli noin 2 vuoden ikäisenä ja kuurojen lasten kuulevat sisarukset 2 vuoden ja 10,8 kuukauden ikäisenä eli alle 3 vuoden ikäisenä.

Tutkimuksen kolmannessa tutkimuskysymyksessä selvitetään, miten vanhemmat arvioivat lapsen kielitaitoa suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä, ja miten tärkeänä he pitävät lapsen kaksi- ja monikielisyyttä. Tulosten perusteella vanhemmat arvioivat, että lapsen suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen taito on melko hyvä. Neljän lapsiryhmän tulosten vertailussa nousi esiin se, että kuurojen vanhempien kuuroilla ja kuulevilla lapsilla on parempi suomalaisen viittomakielen taito kuin kuulevien vanhempien kuuroilla lapsilla ja kuurojen lasten kuulevilla sisaruksilla. Suomen kielen taidossa neljän lapsiryhmän erot havaitaan kuurojen ja kuulevien lasten välillä. Vaikka tuloksen mukaan lapsen kaksi- ja monikielisyys on vanhemmille äärimmäinen tärkeä, siitä huolimatta kolmasosa viittomakieltä omaksuvista lapsista eivät olleet saaneet viittomakielen opetusta.

5 POHDINTA

5.1 Viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristö ja kielelliset syötökset

Maisteritutkielman fokus on viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön piirteissä. Siinä tavoitteena on tarkastella lasten viittomakielen ja muiden kielten käyttöä eri tilanteissa, lasten kaksi- ja monikielisyyttä kieliympäristössä, ja vanhempien arvioimat lasten kielitaitoa suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä. Viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristö ja kielelliset syötökset ovat heterogeenisiä. Sen osoittaa myös tämä tutkimus, koska aineistosta löytyy paljon yksilöllistä vaihtelua viittomakieltä omaksuvien lasten välillä. Tuloksissa näkyy myös paljon vaihtelua ja eroavuuksia neljän lapsiryhmän välillä. Kuten taustakirjallisuudessa (esim. Gathercole & Thomas 2009; Kanto 2016a; 2018) mainittiin, lapsen saamat kielelliset syötökset ja kielten asema yhteiskunnassa vaikuttavat lapsen kieliympäristöön ja kielellisiin syötöksiin.

Tuloksista voi havaita selkeästi, että suomen kieli on enemmistökieli ja suomalainen viittomakieli on vähemmistökieli. Tämä suomen kielen enemmistökielen status näkyi selkeästi viittomakieltä omaksuvien lasten päivittäin kielellisissä syötöksissä niin että syötöksistä suomen kielen osuus on noin puolet ja suomalaisen viittomakielen osuus on noin kolmasosa. Melkein kaikki viittomakieltä omaksuvat lapset tapaavat lähes joka päivä kodin ulkopuolisia suomen kielen käyttäjiä. Vaan kolmasosa lapsista tapaa lähes joka päivä kodin ulkopuolisia suomalaisen viittomakielen käyttäjiä.

Tuloksessa havaittiin myös, että suomalaista viittomakieltä käytetään enemmän kodin sisällä kuin kodin ulkopuolella. Tämä merkitsee myös sitä, että kotona käytetään vähemmistökieltä ja kodin ulkopuolella vähemmistökieltä käytetään vähemmän. Ero näkyy suurempana kuurojen ja kuulevien viittomakieltä omaksuvien lasten välillä, koska kuulevat lapset saavat selvästi vähemmän viittomakielen syötöksiä. Puolet kuuroista lapsista ja kymmenesosa kuulevista lapsista tapaa kodin ulkopuolisia suomalaisen viittomakielen käyttäjiä lähes joka päivä. Kolmasosa kuuroista lapsista ja alle puolet kuulevista lapsista tapaa 1-3 kertaa viikossa kodin ulkopuolista suomalaisen viittomakielen käyttäjiä. Gathercole ja Thomas (2009: 233–234) korostivat, että vähemmistökieli tarvitsee enemmän kielellisiä syötöksiä vähemmistökielen omaksumisen varten. Tutkimuksen tulos osoitti, että kuulevat lapset saavat vähemmän kielellisiä syötöksiä ja tapaavat kodin ulkopuolella viittomakielen käyttäjiä selvästi harvemmin kuin kuurot lapset. Tässä kohtaa pitää miettiä, miten tuetaan ja turvataan kuulevien lasten viittomakielen

kielenomaksumista, koska nyt viittomakielen kehityksen turvaaminen on lähes pelkästään vanhempien vastuulla. Kyseessä on kuitenkin lapsen ja vanhemman välinen tärkeä kieli, joten sen kehityksen turvaaminen olisi ensiarvoisen tärkeää, jotta yhteinen sujuva kieli lapsen ja vanhemman välillä voidaan taata.

Suomalaisen viittomakielen kielellisissä syötöksissä näkyy eroavuuksia eri lapsiryhmien välillä. Kuurojen vanhempien kuurot lapset saavat yli puolet päivittäisistä syötöksistä viittomakielellä. Kuulevien vanhempien kuurot lapset saavat alle kolmasosan ja KODA-lapset neljännesosan päivän syötöksistä viittomakielellä. Esimerkiksi Paradowski ja Bator (2016: 661) ovat maininneet, että kielellisen syötöksen määrä pitää olla riittävä. Tässä on pohdittava, riittääkö noin 25-30 prosenttia kielellisistä syötöksistä turvaamaan kuulevien vanhempien kuurojen lasten ja KODA-lasten viittomakielen suotuisaa kielenkehitystä. Kuurojen lasten kuulevat sisarukset saavat viittomakielen syötöksiä noin kymmenesosan päivän syötöksistä, mikä on hyvin vähän ja eikä anna riittävästi kielellistä syötöstä viittomakielen kehityksen kannalta. Lapsen pitää päästä näkemään viittomakieltä kieliympäristössään, jotta lapsen kielenkehitys pystyy saavuttamaan mahdollisimman korkeatasoisen kaksikielisyyden (Stolt 2005: 166). Voisi pohtia esimerkiksi, saavuttavatko kuulevien vanhempien kuurot lapset ja KODA-lapset korkeatasoisen kaksikielisyyden, jos he eivät saa runsaasti viittomakielen syötöksiä. Kuurojen lasten kuulevien sisaruksien kieliympäristöön pitäisi tarjota enemmän viittomakielen syötöksiä, jos halutaan että hekin saavuttavat hyvätasoisen kaksikielisyyden.

Kyselylomakkeessa kysyttiin myös suomenruotsalaisen viittomakielen kielikontakteista ja sen osuutta viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristössä. Tuloksista nousi esille, että tähän tutkimukseen osallistuneet viittomakieltä omaksuvat lapset eivät koskaan tapaa suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjiä. Suomenruotsalainen viittomakieli on luokiteltu Unescon kriteerien mukaan vakavasti uhanalaiseksi kieleksi (Institutet för de inhemska språken). Suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjien määrä on pieni eli suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjät ovat vähemmistön sisällä oleva kielivähemmistö. Maria Andersson-Kosken tekemän kartoituksen (2015: 4) mukaan Suomessa on noin 90 kuuroa suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjää, ja heistä lähes 70 prosenttia on syntynyt 1950-luvulla tai aikaisemmin eli suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjien keski-ikä on korkea. Tämä vaikuttaa suomenruotsalaisen viittomakielen vähyyteen tutkimuksessa mukana olleiden viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristössä. Haluan muistuttaa, että tämä tulos on vain otos tästä tutkimuksesta eikä tuloksia voi yleistää.

Viittomakielen siirtyminen kielenyhteisössä tapahtuu Kannon (2018: 93–94) mukaan eri tavoin verrattuna muihin kieliyhteisöihin, koska se tapahtuu käyttäjien välillä sen sijaan että

se siirtyisi sukupolvelta toiselle. Tämä on viittomakielen erityispiirre (Kanto 2018: 93–94). Tämän voi havaita tuloksissa siten että lasten kielikontaktit lähisukulaisten kanssa tapahtuvat useimmiten suomen kielellä, ja perheen tuttavien kanssa käytetään viittomakieltä useimmiten kuin puhuttua kieltä. Tämä voidaan tulkita myös niin, että lähisukulaiset ovat enemmän kuulevia ei-viittomakielisiä, ja perhetuttavat ovat enemmän viittomakielisiä tai viittomakieltä käytäviä.

Viittomakieltä omaksuvien lasten heterogeenisyys näkyi lasten välisenä vaihtelevuutena ja osittain yksilöllisinä poikkeavuuksina. Aineiston analyysivaiheessa yhden kuuron lapsen vastaus sai minut kiinnittämään siihen enemmän huomiota, koska siinä oli vastattu, ettei lapsi tapaa kodin ulkopuolisia suomen kielen käyttäjiä. Minun oli pakko tarkastella kyseisen kuuron lapsen taustatietolomakkeen vastauksia tarkemmin. Minua kiinnosti tietää asiasta enemmän, sillä suomen kieli on valtaväestön kieli ja jatkuvasti esillä ihmisten ympärillä, mutta siitä huolimatta lapsi ei tapaa suomenkielisiä kodin ulkopuolella ympäristössään. Tutkiessani tarkemmin kyseisen lapsen taustatietolomakkeen muiden kysymyksien vastauksia, uskoin löytäneeni syitä siihen, miksi vanhemmat valitsivat vastaukseksi ykkösen eli ei koskaan tapaa. Kuuro lapsi oli aineistokeruuhetkellä vuoden ja neljän kuukauden ikäinen ja kävi päiväkodissa. Ehkä vanhemmat ajattelevat, ettei kyseisen ikäinen lapsi vielä ymmärrä ympärillä olevia suomen kielen sanoja. Sen takia vanhemmat mahdollisesti ajattelevat, että heidän kuuro lapsensa ei vielä tapaa suomen kielen käyttäjiä, ja kuurouden takia lapsi ei saa suomen kielen virikkeitä kuulon kautta. Olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin, mitä vanhemmat ajattelevat siitä, että milloin kuuro lapsi alkaa saada suomen kielen syötöksiä visuaalisen modaliteetin kautta, jos kuuro lapsi ei kuule kuuloapuvälineiden avulla.

Tutkimuksen aikana olen pohtinut kieliympäristön syötöksien eroavuuksia lapsen kuulostatuksen mukaan. Aineistonkeruussa oivalsin itse, että lapsi, joka kuulee (normaalisti tai kuuloapuvälineiden avulla) periaatteessa elää tosi rikkaassa kieliympäristössä, kun hän todennäköisesti kuulee suomen kielen lisäksi monia muita kieliä esimerkiksi ympäristössään tai median välityksellä (televisiosta tai tabletista). Jos verrataan kuuroihin lapsiin, heidän kieliympäristönsä on rajoittunut pelkästään visuaaliseen modaaliteettiin, eli viitottuihin kieliin ja puhuttujen kielten kirjallisiin muotoihin. Heidän kielelliset syötöksensä ovat erilaista verrattuna kuuleviin lapsiin kuulon tason erilaisuudesta johtuen. Kanto esimerkiksi on tehnyt johtopäätöksen tutkimuksessansa, että KODA-lapset erottivat kahden eri modaliteetin kielet jo varhain ja mukauttivat kielten käyttöään edistyneesti eri henkilöiden kanssa (Kanto 2018: 97–99).

Olisi kiintoisaa saada tietää, miten varhain kuuro lapsi alkaa erottaa viittomakielen ja puhutun kielen kirjoitetun muodon visuaalisen modaliteetin kautta saaduista kielellisistä syötöksistä. Olisi myös mielenkiintoista tutkia, että milloin kuurot lapset alkavat vastaanottaa kielen syötöksiä kirjallisessa muodossa, ja missä vaiheessa lapsen ympärillä olevat kielet kirjoitettussa muodossa alkavat toimia kielellisinä syötöksinä lapselle, joka vastaanottaa kielelliset syötökset pelkästään visuaalisella modaliteetilla. Kuurojen lasten pitäisi jollain tavalla keskittyä näihin kirjoitettuihin kieliin, jotta he myös saavat syötöksiä niiden kielten osalta, kun kielet kuitenkin ovat jollain tavalla koko ajan läsnä kuurojen lasten kieliympäristössä. Pitäisi tutkia myös, millä tavalla tuetaan kuurojen lasten visuaalisen modaliteetin kautta saatuja kielellisiä syötöksiä.

5.1.1 Vanhempien kommunikointikielten moninaisuus

Kuurojen ja huonokuuloisten lasten perheen kotikielen moninaisuus näkyi myös Widberg-Palon tekemässä Viittomakielisten ja viittomakieltä käyttävien lasten hyvinvointi ja oikeuksien toteuttaminen Suomessa -selvityksessä (Widberg-Palo 2012: 72). Kyseisessä selvityksessä sisäkorvaistutelausten vanhempien mielestä heidän perheensä kommunikaatiokieli on monipuolinen (Widberg-Palo 2012: 72). Tämä kuvastaa vanhempien käyttämien kielten ja kommunikointikeinojen moninaisuutta viittomakieltä käyttävissä perheissä. Tuloksesta havaittiin kaksi selkeää eroa kommunikointikielissä eri lapsiryhmien välillä. Ensimmäinen ero on, että suurin osa (72 %) kuuroista vanhemmista kommunikoi viittomakielellä. Tästä voi päätellä, että kuurojen vanhempien kielitietoisuus on vahva ja he ovat tietoisia siitä, että lapsen kuulostuksesta huolimatta kannattaa käyttää äidinkieltään lapsensa kanssa kommunikoinnissa. Toinen ero löytyy kuulevien vanhempien kommunikointikielissä. Tuloksen mukaan kuulevat vanhemmat käyttävät eniten variaatioita kuuron lapsen kanssa kommunikoinnissa.

Vanhempien käyttämien kielten ja kommunikointikeinojen moninaisuus näkyy tutkimuksessa eniten kuulevien vanhempien kommunikoinnissa viittomakieltä omaksuvan lapsen kanssa. Kuulevat vanhemmat käyttävät lapsen kanssa kommunikoinnissa enemmän suomen kieltä, koska tulosten mukaan alle puolet (46 %) heistä käyttää suomen kieltä ja yli kolmasosa (37 %) heistä käyttää viittomakieltä ja suomen kieltä. On tärkeä havainto, että kuulevista vanhemmista yli kolmasosa kommunikoi pääasiallisesti puhutulla kielellä. On hyvä pohtia, miten kuulevat vanhemmat ovat saaneet viittomakielen opetusta tai millaisia tukea viittomakielen käytöstä on tarjottu heille kuurojen lasten kuulevina vanhempina. Kuuleville vanhemmille, joilla kuuro lapsi, on tärkeä tarjota tietoa viittomakielen kielenkehityksestä. Takkisen (2000:

117) mukaan kuurojen lasten kuuleville vanhemmille on tärkeää, että heillä on tietoa viittomakielen kielenomaksumisesta ja vuorovaikutuksesta, koska se auttaa kuulevia vanhempia sopeuttamaan kielikäyttönsä lapsen kielenkehityksen tasoiseen kommunikointiin. Voisi myös miettiä, onko kuuleville vanhemmille tarjottava tuki viittomakielen käyttöön ollut riittävä.

Kuuleville vanhemmille puhuttu kieli eli suomen kieli on lähtökohtaisesti tutumpi kieli, näin ollen se on heille luonnollisempi kieli käyttää lapsensa kanssa. Tapion ja Takkisen (2012: 296) mukaan lääketieteessä usein viittomakieltä ei arvosteta osana kaksikielisyyttä riippumatta lapsen kuulostatuksesta. Pohdin myös, vaikuttaako lääketieteen suhtautuminen viittomakieltä ja kaksimodaalista monikielisyyttä kohtaan vanhempien viittomakielen käyttöasteeseen kuuron lapsen kanssa. Widberg-Palon (2012: 75) selvityksessään sisäkorvaistutetun lapsen perheet kokivat, että kaksimodaalinen kaksikielisyyden tarjoaminen lapselle on hankalaa. Takkisen (2013: 372) mukaan vähättelevä asenne viittomakieltä kohtaan saattaa joutua siitä, että vanhemmilla ehkä on taustalla pelko siitä, ettei lapsen puhuttu kieli kehity hyvin. Takkisen (2003, 169) mukaan vanhemmat tarvitsevat tietoa viittomakielen kehityksestä, että kehitys etenee muiden kielten tavoin systemaattisesti. Mielestäni kuulevien vanhempien kuurojen lasten kanssa kommunikointikielten suuri variaatio vahvistaa yleisen käsityksen, että viittomakieltä käyttävien lasten ryhmä on hyvin heterogeeninen. Tämä heterogeenisyys korostuu vielä enemmän kuulevien vanhempien kuurojen lasten ryhmässä, koska siinä ryhmässä vaihtelu on suurinta.

Rainó ja Martikainen (2014: 97) ovat tutkineet sisäkorvaistutetta käyttävien kielivalintoja. Heidän haastatteluissansa tuli ilmi, ettei sisäkorvaistutetta käyttävän nuoren tai vanhempien oma valinta viittomakielestä ensikieleksi aina ole hyväksytty kuntoutusnäkökulmasta (Rainó & Martikainen 2014: 97). Vaikuttaako tämä kuntoutusnäkökulma-asenne viittomakieltä kohtaan siihen, että kuurojen lasten kuulevilla vanhemmilla on enemmän epävarmuutta viittomakielen käytöstä, ja sen takia käyttävät monenlaisia kieliä ja kommunikointimenetelmiä, jotka ovat erilaisia eri perheissä? Tämä kuurojen lasten kuulevien vanhempien kielten ja kommunikointimenetelmien moninaisuus herätti ajattelemaan, että tarvitsisivatko kuurojen lasten kuulevat vanhemmat enemmän tukea ja tietoisuutta viittomakielestä ja eri kommunikointimenetelmistä.

Kommunikointikielten ja kommunikointimenetelmien moninaisuus sai minut pohtimaan aineistoanalyysissä sitä mikä on viitotun puheen rooli ja mihin kieleen se kuuluu. Laske taanko viitottu puhe kuuluvaksi suomalaisen viittomakieleen viitotun puheen modaaliteetin mukaan vai suomen kieleen viitotun puheen kielirakenteen mukaan? Osa vanhemmista on vastannut, että kommunikoi lapsen kanssa viitotulla puheella. Näissä tilanteissa olen myös pohtinut, millaista viittomakieltä käytännössä viitottu puhe on, jos sitä yhdistetään puhekielen

kanssa. Säilyykö viitotussa puheessa kieli jollain tavalla viittomakielenä vai muuttuuko se esimerkiksi enemmän tukiviittoman muotoon?

5.1.2 Viittomakieltä omaksuvien lasten kielten käyttö eri tilanteissa

Kanto (2018: 96) mainitsi, että kaksikielisen lapsen kielten käyttö erilaisissa tilanteissa on saanut vaikutteita ympäristöstä saaduista kielimalleista. Lapsen kielten kielitaito vaikuttaa myös siihen, miten lapsi käyttää eri kieliä (Kanto 2018: 96). Viittomakieltä omaksuvien lasten kielten käyttö painottuu tulosten perusteella suomalaiseen viittomakieleen ja suomen kieleen. Tämä näkyy lasten käyttämissä kielissä eri henkilöiden kanssa. Tulosten perusteella kuurot lapset tapaavat kodin ulkopuolisia suomalaisen viittomakielen käyttäjiä useammin kuin kuulevat lapset. Kodin sisällä käytetään enemmän suomalaista viittomakieltä ja kodin ulkopuolella suomen kieltä. Kanto (2018: 94) on jakanut KODA-lasten kieliympäristön kodin sisäiseen ja kodin ulkoiseen. Kieliympäristössä saatujen kielellisten syötösten tarkastelussa huomioidaan myös kielikäyttö eri henkilöiden kanssa (Kanto 2018: 94). Tutkimuksessa tuli esille, että viittomakieltä omaksuvien lasten viittomakielen kielelliset syötökset tapahtuvat enemmän kodin sisällä ja suomen kielen kielelliset syötökset enemmän kodin ulkopuolella. Tästä voi päätellä, että viittomakieltä omaksuvien lasten kielten käytössä kodin sisäisessä kieliympäristössä painotus on viittomakielessä ja kodin ulkopuoleisessa kieliympäristössä painotus on suomen kielessä.

Takkisen (2013: 393) mukaan kaksikielisen lapsen molempien kielten käyttö ja opetus pitää turvata jo varhain lapsen lähiympäristössä, koska näin lapsen kaksikielisyys ja kaksikulttuurisuus voi kehittyä hyvin. Takkinen (2013: 393) mainitsi myös, että viittomakielen opetusta pitää myös antaa koulussa. Tuloksissa liittyen viittomakieltä omaksuvien lasten kielten käyttöön eri ihmisten kanssa havaitaan, että koulussa ja päiväkodissa suomalaista viittomakieltä ei yleensä käytetä vaan kielten käyttö koulussa ja päiväkodissa painottui suomen kieleen. Pohdin, että onko viittomakieltä omaksuvien lasten lastentarhaopettajilla ja opettajilla tietoa lasten kaksimodaalisesta kaksi- tai monikielisydestä.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (OPH 2014: 86) mukaan perusopetuksessa pitää ottaa huomioon oppilaiden kielelliset valmiudet: ”Jokaisen oppilaan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti.” (OPH 2014: 86). Viittomakielisten oppilaiden kohdalla on mainittu seuraavasti: ”Viittomakielisten opetuksessa erityisenä tavoitteena on vahvistaa oppilaiden viittomakielistä identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan ja viittomakielisestä yhteisöstä.” (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: luku 9.3, 87). Olisi

hyvä pohtia, miten viittomakieltä omaksuvien lasten kaksi- ja monikielisyys turvataan kouluissa. Jos kouluympäristössä ei olla tietoisia oppilaan monikielisyudesta, miten esimerkiksi kuurojen vanhempien kuulevien lasten viittomakielen kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan perusopetuksessa? Olisi mielenkiintoista tutkia, miten viittomakieltä omaksuvien oppilaiden monikielisyyttä on tuettu viittomakielen osalta esimerkiksi perusopetuksessa.

Kun suurin osa kuurojen lasten vanhemmista on viittomakieltä osaamattomia kuulevia (Mitchell & Karchmer 2004: 154), saattaa Takkinen (2005: 54) mukaan vanhempien viittomakielen taito kehittyä hitaasti. Näin ollen Takkinen (2005: 54) on sitä mieltä, että kuurojen lasten on hyvä päästä tapaamaan muita viittomakielisiä aikuisia ja lapsia, jotta saavat kielellisiä malleja. Tulosten perusteella viittomakieltä omaksuvista lapsista kuurot lapset saavat suomalaisen viittomakielen syötöksiä enemmän kuin kuulevat lapset. Tässä on hyvä pohtia, miten viittomakieltä omaksuvista lapsista kuulevien lasten viittomakielen käyttöä tuetaan ja kannustetaan, jos he saavat vähemmän viittomakielen syötöksiä. On tärkeä myös arvioida, miten viittomakieltä omaksuvien lasten kaksi- ja monikielisyys on otettu huomioon heidän kieliympäristönsään, ja miten ympäristö tukee lapsen kaksi- ja monikielisyyttä.

5.2 Viittomakieltä käyttävien lasten monikielisyys

Viittomakieltä omaksuvat lapset ovat suurimmaksi osaksi kaksi- ja monikielisiä, minkä tutkimuksen tulos vahvisti. Tulosten perusteella tutkimukseen osallistuneista viittomakieltä omaksuvista lapsista suurin (85 %) osa on kaksi- ja monikielisiä. Melkein kaikki viittomakieltä omaksuvien lasten vanhemmat kokivat, että lapsen kaksi- ja monikielisyys on hyvin tärkeä asia. Kuurot vanhemmat usein identifioivat itsensä kaksikieliseksi (Kanto 2016a: 28). Vaikuttaako vanhempien suhtautumiseen lapsensa kaksi- ja monikielisyyteen se, jos vanhemmat ovat itse kaksi- ja monikielisiä? Tässä tutkimuksessa vanhemmista kolme neljäsosa (72 %) on kuuroja. Näin voisi olettaa, että vanhempien kaksi- ja monikielisyys heijastuisi heidän lastensa kaksi- ja monikielisyytenä. Kaksi- ja monikieliset vanhemmat saattavat automaattisesti pitää kaksi- ja monikielisyyttä hyvin tärkeänä lastensakin kohdalla.

Ymmärtävätkö viittomakieltä omaksuvien lasten vanhemmat aina, että heidän viittomakieltänsä omaksuva lapsensa on todennäköisesti kaksi- tai monikielinen? Aineistokeruun vaiheessa muutama perheitä kysyi minulta, mitä tarkoitan monikielisyydellä, koska he kokivat, etteivät heidän lapsensa ole monikielisiä. Kerroin heille, että monikielisyydellä tarkoitan sitä, että lapsi kommunikoi tai käyttää useampaa kuin kahta viitottua ja/tai puhuttua kieltä. Olen tutkimuksessani myös havainnut, että joskus on haasteellista määritellä lapsen monikielisyyttä,

kuten esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsen vanhempi itse voi arvioida, että hänen lapsensa on monikielisen sijaan kaksikielinen. Ymmärrän kyllä, että vanhemmista saattaa tuntua, ettei heidän lapsensa ole monikielinen, jos vanhemmilla ei ole tietoa ja ymmärrystä monikielisyydestä.

Aineiston analyysivaiheessa havaitsin, että tulosten perusteella viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristö usein on kuitenkin monikielinen. Oletan myös, että moni kaksikielistä lapsista on kuitenkin passiivinen monikielinen, koska heidän kieliympäristössään voi esiintyä myös muita puhuttuja ja viitottuja kieliä, ja muiden kielten syötökset voivat tulla perheen sitä tiedostamatta, kuten esimerkiksi televisiosta, elokuvista tai YouTube-videoista. Kanton (tulossa) mainitsi myös, että lapsen monikielisyyden määrittelyssä on problematiikkaa. Koin sen aineistonkeruussa, vaikka tulosten perusteella voin väittää, että viittomakieltä käyttävä lapsi on todennäköisesti kaksi- tai monikielinen.

Onko tämä kaksi- ja monikielisyys itsestään selvä asia kaikille viittomakieltä omaksuvien lasten vanhemmille? Ovatko viittomakieltä omaksuvien lasten vanhemmat saaneet tietoa, koulutusta, tukea ja neuvoja lapsen kaksi- ja monikielisyyteen liittyvissä asioissa? Ovatko vanhemmat saaneet riittävästi tietoa siitä, miten perhe voi tukea ja edistää viittomakieltä omaksuvien lasten kaksi- ja monikielisyyttä? Jatkotutkimuksen aihe voisi olla se, että millaista tukea vanhemmat saavat, ja miten vanhempia voisi tukea viittomakieltä omaksuvan lapsen kaksi- ja monikielisyyden kielenomaksumisessa, kielen kehityksessä ja kieliympäristössä. Yksi monikielinen perhe oli ehdottanut tapaamisen yhteydessä monikielisten perheiden kurssia, jossa vanhemmat voivat vaihtaa kokemuksia ja jakaa vertaistukea monikielisen lapsen kieliympäristöstä ja kielen omaksumisesta. Perhe kertoi, että heille kaivataan kyllä oma vertaistukikurssi, koska heidän monikielisten viittomakieltä omaksuvien lastensa kieliympäristössä on paljon enemmän vaihtelua kuin esimerkiksi kaksikielisillä viittomakieltä käyttävillä lapsilla. Sen takia olisi tärkeää myös jakaa kokemuksia monikielisten vanhempien kesken.

Hassisen (2005: 16) mukaan kieli ei ole pelkästään kommunikointiväline, koska siihen sisältyy myös paljon muuta, kuten esimerkiksi kieli identiteetin osana. Tätä voidaan myös miettiä viittomakieltä omaksuvien lasten kohdalla. Millainen viittomakielen rooli lasten elämässä eli lasten kieliympäristössä on, ja onko viittomakieli pelkkä kieli vai sisältyykö siihen myös muuta kuten esimerkiksi identiteetti? Osan lapsista kohdalla viittomakieli on vahvana osana lapsen identiteettiä ja heidät määritellään viittomakielisiksi.

Tapion ja Takkisen (2012: 296) mukaan kuurot vanhemmat ovat kokeneet, että lääketieteellisellä henkilöstöllä on ennakkoluuloja kuulevien lasten kaksimodaalisen kaksikielisyyden kielenomaksumista kohtaan. Sen takia on tärkeää tuoda lisää tutkimustietoa viittomakieltä käyttävien lasten monikielisyydestä ja kaksimodaalisen monikielisyyttä. Kuten Takkinen

(2013: 372) totesi, kaksimodaalisen kaksikielisyyden ja kielenomaksumisen tieteellinen tutkimus on tärkeä, koska tutkimustieto toisi perheille monipuolista tietoa kaksimodaalisen kaksikielisyyden kielenkehityksestä.

5.2.1 Viittomakieltä omaksuvien lasten kielitaito

Tutkimuksen tuloksen mukaan aineistossa mukana olleilla viittomakieltä omaksuvilla lapsilla on vanhempiensa arvion mukaan keskimäärin hyvä kielitaito suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä. Neljän lapsiryhmän tulosten perusteella vanhempien oman arvion mukaan tehdyssä suomalaisen viittomakielen taidon vertailussa nousi esiin, että kuurojen vanhempien kuuroilla ja kuulevilla lapsilla on parempi suomalaisen viittomakielen kielitaito kuin kuulevien vanhempien kuuroilla lapsilla ja kuurojen lasten kuulevilla sisaruksilla. Lapsiryhmistä kuurojen lasten kuulevilla sisaruksilla on heikoin kielitaito suomalaisessa viittomakielessä, koska vanhempiensa arvion mukaan heillä on melko heikko tai heikko kielitaito. Aiemmissä tutkimuksissa (esimerkiksi Kanto 2016; Paradowski & Bator 2016; & Gathercole & Thomas 2009) on mainittu, että kielellisillä syötöksillä on tärkeä rooli lapsen kielenkehityksessä. Kanto (2016a: 19) mainitsi, että kaksikielinen lapsi tarvitsee runsaasti kielellisiä syötöksiä molemmista kielistä. Tarkastelin neljän lapsiryhmän kielitaidon ja kielellisten syötöksiä määrän välistä suhdetta suomalaisessa viittomakielessä ja suomen kielessä.

Suomalaisen viittomakielen kielitaidon ja kielellisten syötöksiä määrän välisestä suhteesta pystyi tekemään selkeän havainnon, että kuurojen lasten kuulevat sisarukset saivat vähintään suomalaisen viittomakielen syötöstä, ja syötösten vaikutus näkyi kyseisen ryhmän lasten suomalaisen viittomakielen kielitaidossa. Tämä havainto vahvistaa aiempien tutkijoiden väitteitä syötöksiä merkityksestä kielenkehityksessä. Vähemmistökielen syötöksistä Gathercole ja Thomas (2009: 223–234) on sanonut, että vähemmistökieli tarvitsee enemmän syötöksiä, jotta syötöksiä määrä on riittävä kielen kehitystä varten. Takkisen (2014: 115) mukaan viittomakielen käytön määrä ja kielellisten syötösten laatu näkyy selvästi lapsen viittomakielen kielitaidossa. Esimerkiksi lasten käyttämä viittomakieli on sujuvampaa sellaisilla lapsilla, jotka käyttivät viittomakieltä enemmän verrattuna lapsiin, jotka käyttivät viittomakieltä vähän. Tämä vahvistaa myös tutkimuksen havainnon suomalaisen viittomakielen syötöksiä vähyyden vaikutuksesta suomalaisen viittomakielen taitoon.

Suomen kielen taidon ja syötöksiä määrän suhdetta tarkastellessa havaittiin, että suomen kielen kielitaidossa neljässä lapsiryhmässä ero löytyy kuurojen ja kuulevien lasten välillä. Kuuroilla lapsilla on heikompi suomen kielen kielitaito kuin kuulevilla lapsilla. Suomen kielen

kielellisten syötösten määrä ei näytä merkitsevän paljoa suomen kielen taidossa, koska syötösten määrä ei selitä kuulevien vanhempien kuurojen lasten heikompa taitoa verrattuna kuurojen vanhempien kuuleviin lapsiin. Kuulevien vanhempien kuurojen lasten taito on heikompi, vaikka he saavat enemmän syötöksiä suomen kielellä. Tästä voi myös päätellä aiempien tutkimuksien perusteella, että enemmistökielen kehitys ei vaadi yhtä paljon kielellistä syötöksiä kuin vähemmistökieli. Mistä tämä suomen kielen kielitaidossa eroavuus kuurojen ja kuulevien viittomakieltä omaksuvien lasten välissä johtuu, jos se ei ole riippuvainen kielellisistä syötöksistä?

Lapsen kielitaidon arvioimisesta olen pohtinut, että onko vanhemmilla riittävää osaamista ja tietotaitoa lapsen viittomakielen taidon arvioimiseksi tai onko heillä käytössä työkaluja arviointia varten. Entä ovatko vanhemmat saaneet riittävästi tietoa lapsen viittomakielen omaksumisesta ja viittomakielen kielenkehityksestä? Osaavatko vanhemmat esimerkiksi arvioida lapsen viittomakielen kielitaitoa?

Taustatietolomakkeessa pyydettiin vanhempia arvioimaan viittomakieltä omaksuvan lapsensa suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen taitoa lapsen ikätasoon nähden. Siinä osa tapaamistani vanhemmista on pohtinut, miten arvioisi lapsen viittomakielen taitoa. He pohtivat esimerkiksi, mihin perustuen arvioi lapsen kielitaitoa tai pitäisikö vertailla lasta esimerkiksi muihin saman ikäisiin lapsiin. He tiedustelivat, olisiko minulla määrittelyä, joka kertoisi kyseisen ikätason osaamisesta. Tästä päättelin, että vanhemmilla ei ole riittävästi työkaluja pystyäkseen arvioimaan lapsen viittomakielen taitoa, koska kielitaitoa ei pidä vertailla esimerkiksi aikuisen viittomakielen kielitaidon kanssa. Yksi vanhemmista sanoi, myös että ei tiedä tarkasti, mitkä asiat kyseisen ikäisen lapsen olisi osattava, ja on vaikea arvioida ja vertailla muiden saman ikäisten lasten kanssa, koska hänen lapsensa äidinkieli on viittomakieli ja muilla lapsilla ei ole samaa äidinkielen tasoista kielitaitoa. Niinpä vanhempien on vaikea arvioida, onko hänen lapsensa kielitaito ikätason mukaista vai ikätasostaan parempaa. Vanhemmat eivät ilmeisesti saaneet riittävästi tietoa lapsen viittomakielen kehityksestä ja palautteita lapsen viittomakielen taidosta. Vanhemmat saavat säännöllisesti tietoa ja palautteita lapsensa suomen kielen taidosta, koska lapsen suomen kielen kehitystä seuraillaan tietoisesti kuten esimerkiksi neuvola, päiväkotia, koulu.

Entä osaako kuuleva vanhempi arvioida lapsensa viittomakielen taitoa ja vastaavasti kuuro vanhempi arvioida lapsensa puhutun kielen taitoa? Mihin vanhemmat perustavat nämä arviot? Kuurot vanhemmat ovat ehkä saaneet lapsensa puhetaidosta palautteita ympäristöstä, kuten esimerkiksi sukulaisilta, päiväkodista, neuvolasta tai koulusta. Mutta kuulevat vanhemmat eivät välttämättä saa vastaavaa palautetta ympäristöstä lapsensa viittomakielen taidosta.

Sen seurauksena tuli pohdittua, että miten kuulevat vanhemmat tekevät arvionsa lapsensa viittomakielen taidosta. On hyvä pohtia, vaikuttiko vanhempien riittämätön tieto lapsen viittomakielen taidosta ja viittomakielen kielenkehitystä siihen, miten vanhemmat arvioivat lapsensa viittomakielen kielitaitoa. Entä ovatko kaikki viittomakieltä omaksuvien lasten vanhemmat saaneet tietoa viittomakielen omaksumisen vaiheista ja siihen liittyvistä kehitysvaiheista, kuten esimerkiksi mitkä kielelliset osaamisalueet kuuluvat kyseisen ikäisen lapsen kielitaitoon?

Meronen havaitsi tutkimuksensa suunnitteluvaiheessa, että kuuroille soveltuvia kieliarviointimenetelmiä oli vähän (Meronen 2004: 76). Tämän perusteella voi olettaa, ettei esimerkiksi neuvolassa tai päiväkodissa ole käytössä sopivia arviointityökaluja viittomakieltä omaksuvan lapsen kielitaidon ja kielenkehityksen arviointiin. Pohdin, että arviointityökalujen vähyys voi johtaa siihen, ettei lasten kielellisiä vaikeuksia tai viivästystä viittomakielen kehityksessä havaita ajoissa, eikä lasta ei osata tukea paremmin kielenkäytössä näissä tilanteissa.

Kielenkehityksen arvioimisessa usein tarkastellaan sitä, milloin lapsi tuotti ensimmäisen viittoman tai sanan, koska ensimmäinen tuotto kuuluu kielenkehityksen virstanpylväisiin (esim. Petitto ym. 2001). Takkisen (2000: 118) mukaan ensimmäisten viittomien tai sanojen tuotto tapahtuu noin vuoden ikäisenä. Tulosten mukaan kuurojen vanhempien kuurot ja kuulevat lapset tuottivat ensimmäisen viittoman 8,9-9,1 kuukauden ikäisenä, mikä on aikaisemmin kuin yleisesti oletettu ensimmäisen viittoman tai sanan tuottamisen ikä.

Yhdentoista lapsen kohdalla ensimmäisen viittoman tuotto tapahtui 1 vuoden 8 kuukauden ja 7 vuoden välillä, Pidän tätä tulosta mielenkiintoisena, koska joidenkin kohdalla viittomakielen omaksuminen tapahtui myöhään. Kuulevien vanhempien kuurojen lasten kohdalla muutama tuotti ensimmäisen viittoma 3-4 vuoden ikäisenä. Osa kuulevista sisaruksista tuotti ensimmäisen viittoman 5-7 vuoden ikäisenä. Tässä kyselylomakkeessa ei kysytty tarkemmin, mutta arvelen sen joutuvan siitä, että viittomakieli otetaan käyttöön myöhemmässä vaiheessa, kuten mahdollisesti esimerkiksi silloin kun puhuttu kieli ei ole kehittynyt. Kuulevien sisaruk-sien kohdalla osa omaksuu viittomakieltä myöhemmin, koska jos hän esimerkiksi on perheen vanhin lapsi ja kuuro sisarus on nuorempi, niin vanhempi oppii viittomakielen vasta kun kuurolle sisarukselle aletaan opettaa viittomakieltä. Viittomakieltä olisi hyvä omaksua varhain, koska Merosen (2004: 78) mukaan viittomakielen varhaisella omaksumisella on vaikutusta lapsen myöhemmälle viittomakielen taidolle.

Kannon (2016a: 20) mukaan ammattihenkilöiden, jotka työskentelevät kaksikielisten lasten parissa, pitää olla tietoisia kaksikielisyyden kehityksen piirteistä ja sen erosta yksikielisen kehitykseen verrattuna, jotta pystyy arvioimaan ja diagnosoimaan kaksikielisen lapsen, jolla on ongelmia ja vaikeuksia kielenkehityksessä. Olen pohtinut aineiston keruuvaiheessa ja

aineiston analyysissä sitä, miten ammattihenkilöt ovat arvioineet viittomakieltä omaksuvien lasten kielenkehitystä, ja onko heillä riittävästi tietoa ja osaamista viittomakieltä omaksuvien monikielisen kielenkehityksestä ja viittomakielen taidon arvioinnista. Meronen (2004: 9) esimerkiksi mainitsi, että kuuron kielitaitoa on yleensä arvioitu kirjoitetun kielen pohjalta. Esimerkiksi lukemassani Tapion ja Takkisen (2012) artikkelissa kerrottiin, että perheet ovat kokeneet, että viittomakieltä ei ole arvostettu samalla tavalla kuin esimerkiksi suomen kieltä, tai viittomakielen taitoa ei edes mitattu ollenkaan vaan keskityttiin suomen kielen taitoon. Artikkelissa (Tapio & Takkinen 2012: 293) eräs vanhempi kertoi kokemuksestaan, jossa puheterapeutti kirjoitti lausunnon vanhemman ensimmäisellä luokalla olleesta lapsesta. Puheterapeutti arvioi lapsen kielitaidon olevan kaksi vuotiaan tasolla. Vanhempia se ei tyydyttänyt. He sanoivat puheterapeutille, että niin ei voi kirjoittaa, vaan pitäisi mainita, että lapsen viittomakielen taito on ikäisensä tasoista, puhutun suomen kielen taito on kaksivuotiaan tasolla, mutta luku- ja kirjoitustaito on melkein ikätasonsa mukaista. (Tapio & Takkinen 2012: 293). Nieminen, Ylihera, Alian ja Stolt (2018: 7) korostivat, ettei monikielisen lapsen kielenkehityksen arvioinnissa saa ollenkaan käyttää yksikielisten lasten oletettuja viitearvoja tai normeja.

5.2.2 Viittomakieltä omaksuvien lasten saama viittomakielen opetus

Viittomakielen opetuksen saannista ja määrästä kysyttäessä ei ole kysytyt tarkemmin millä viittomakielellä lapsi on saanut viittomakielen opetusta. Jatkotutkimuksessa olisi hyvä selvittää suomenruotsalaista viittomakieltä omaksuvien lasten suomenruotsalaisen viittomakielen opetuksen saantia. Tutkimuksessa todettiin, että suurin osa (84,8 %) lasten vanhemmista ajatteli, että viittomakielen opetukselle on tarvetta. Siitä huolimatta vain vähän yli puolet (63 %) lapsista on saanut viittomakielen opetusta. Muutama vanhemmista oli kertonut, että he halusivat viittomakielen opetusta lapsellensa, mutta eivät saaneet myönteistä päätöstä tai viittomakielen opettajaa ei löytynyt. Näiden syiden takia lapsi ei saanut viittomakielen opetusta. Yksi vanhemmista kertoi, että viittomakielen opetukselle myönnettiin lupa ensin määräaikaiseksi määritellyllä tuntimäärällä. Perhe halusi hakea jatkoa opetukselle, mutta ei voinut anoa lisätunteja ennen kuin kaikki jo myönnetyt opetustunnit oli käytetty loppuun, tehty erilaisia raportteja ja käyty uudestaan lääkärin luona saamassa uusi lausunto. Vasta tämän jälkeen hakemus voitiin käsitellä. Siihen meni kuukausia ja aineistonkeruuhetkellä perhe ei vielä ollut saanut päätöstä. Tällaisessa tilanteessa lapsen opetuksella ei ole jatkuvuutta, kun opetusjaksojen välissä on hakemus- ja päätösprosessi, joka vie monta kuukautta. Perhe ei ole tyytyväinen tilanteeseen. Mi-

ten lainsäädännön määrittelemät lapsen kielelliset oikeudet toteutuvat esimerkiksi tämän perheen lapsen kohdalla, jos lapsen tarvitseman viittomakielen opetuksen saanti on katkonaista, ja päätöksen hitaan käsittelyprosessin takia välillä on pitkiä jaksoja, jolloin lapsi jää ilman viittomakielen opetusta?

Vanhempien tapaamisissa kyselylomakkeen täyttämisen yhteydessä muutama vanhemmista koki, ettei viittomakielen opetukselle ole tarvetta, koska lapsi viittoo hyvin. Ja samalla osa vanhemmista kommentoi, että lapsi viittoo hyvin äidinkielen tasolla ja halusi silti, että lapsi saa kodin ulkopuoliselta äidinkielistä viittomakielen opetusta. Tässä näkyy vaihteleva suhtautuminen ja näkökulma siihen mitä tarkoitetaan sillä, että lapsi tarvitsee viittomakielen opetusta. Mielestäni olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin sitä, miksei ole itsestään selvä asia, että jokaisessa kielessä, mukaan luettuna viittomakieli tarvitaan myös opetusta äidinkielenä tai L2 kielenä. Puhuttujen kielten osalta vanhemmat eivät ehkä välttämättä pohdi opetuksen tarvetta perustuen lapsen kielitaitoon, vaan se on ehkä itsestään selvää, että jokainen kieli tarvitsee kielen opetusta. Koulussa esimerkiksi opetetaan kieliä, ja lapsen äidinkieltä opetetaan myös. Merosen tutkimuksessa havaittiin, että lapsen kielentaitoon vaikuttaa lapsen perheelle annetun viittomakielen kotiopetuksen määrä (Meronen 2004: 61). Tämä takia olisi tärkeä, että viittomakieltä omaksuville lapsille ja perheille järjestetään viittomakielen opetusta.

Viittomakielilaissa on kerrottu viittomakieltä käyttävän kielelliset oikeudet eri lainsäädännöissä, kuten esimerkiksi oikeus saada opetusta viittomakielellä (Viittomakielilaki 359/2015). Tuloksissa havaittiin, vain puolet viittomakieltä omaksuvista lapsista on saanut viittomakielen opetusta, ja kaikki lapset eivät välttämättä ole saaneet viittomakielen opetusta jatkuvasti tai on saanut opetusta jonkun aikaa. Toteutuvatko viittomakieltä omaksuvien lasten kielelliset oikeudet, jos kaikki lapset eivät ole saaneet viittomakielen opetusta tai viittomakielen opetuksen saanti on hankalaa? Täytyisi kartoittaa tarkemmin, miten paljon ja miten kauan viittomakieltä omaksuvat lapset ovat saaneet viittomakielen opetusta. Näin voisi edistää viittomakieltä omaksuvien lasten kielellisten oikeuksien toteutumista.

5.3 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Viittomakielen kaksikielisten lasten tutkimuksia on kritisoitu pienen otannan takia. Tässä tutkimuksessa mukana 87 viittomakieltä omaksuvaa lasta, mitä voi pitää hyvänä otantana suhteutettuna Suomen viittomakieltä omaksuvien lasten kokonaismäärän. Kyselytutkimus toimii tämän suuruudessa otannassa hyvin, koska pystyttiin tarkastelemaan laajempaa joukkoa viit-

tomakieltä omaksuvia lasta. Jos jatkotutkimusmetodi on myös kyselylomaketutkimus, niin silloin kyselylomakkeessa kannattaa hyödyntää suljettujen kysymyksien lisäksi avoimia kysymyksiä, jotta saadaan syvempää tietoa lasten kieliympäristöstä.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009: 195) mukaan kyselytutkimuksen yhtenä heikkoutena on se, ettei tutkija voi varmistua siitä, että vastaajat ovat vastanneet rehellisesti. Tässä tutkimuksessa olen ollut tietoinen siitä, että menetelmävalinnan takia en pysty todistamaan tuloksien paikassapitävyyttä, vaan tulosten perusteella pystyin esittämään viittomakielisten ja viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön piirteitä yleisellä tasolla. Vehkalahti (2014: 47–48) korosti saatekirjeen merkitystä kyselytutkimuksen onnistumisessa, koska saatekirjeellä on tärkeä rooli vastaajien motivoitumiseen vastaamaan kyselyyn, mikä vaikuttaa vastausten luotettavuuteen. Saatekirjeessä on tiivistettyä tietoa tutkimuksesta (Vehkalahti 2014: 47–48). Aineiston keruuvaiheessa olen pohtinut, miten kuvaan tutkimustani ja tiedustelen kiinnostusta osallistua tutkimukseeni.

Olen myös pohtinut paljon rooliani aineistonkeruussa, kuten miten olen selittänyt tutkimustani vanhemmille, ja miten olen ohjeistanut vanhempia täyttämään lasten taustatietolomakkeen. Otan esimerkiksi taustatietolomakkeen kysymyksen 8.1., jossa pyydetään vanhempia arvioimaan lapsensa suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen taitoa lapsen ikätasoon nähden. Siinä osa vanhemmista on kyselty, miten arvioi lapsen kielitaitoa ja vertaileeko esimerkiksi muihin saman ikäisiin lapsiin. Näissä tilanteissa pyrin ohjeistamaan vanhempia tekemään oman arvion ja välttämään antamasta tarkempia ohjeistuksia, koska pyrin tutkijana ottamaan puolueettoman roolin aineistonkeruussa. Pohdinnassa olen käsitellyt sitä, onko lapsen vanhempi paras henkilö arvioimaan lapsensa kielitaitoa, ja onko vanhemmilla riittävää osaamista/tietotaitoa lapsen viittomakielen taidon arvioimiseksi. Jos halutaan saada kattavampi tulos viittomakielisten ja viittomakieltä käyttävien lasten kielitaidosta, tarvitaan jatkotutkimus, jossa tutkija tapaa lapsen ja arvioi kielitaitoa.

Aineiston analyysin työkaluksi olen valinnut Excel-taulukkolaskentaohjelman, koska näen, että tätä aineistoa pystytään analysoimaan ja luokittelemaan Excel-taulukoiden avulla. Tietoisesti olen tehnyt valinnan, etten käytä SPSS-tilastointiohjelmaa (Statistical Package for Social Sciences) tässä tutkimuksessa. SPSS-ohjelman käyttäminen olisi vaatinut tutustumista ohjelmaan, jotta olisin saanut aineistosta tuloksia ja pystynyt tulkitsemaan aineistoa oikealla tavalla. SPSS-ohjelman avulla olisin mahdollisesti saanut joitain yksityiskohtaisempia analyyskejä ja lisätietoa aineistosta. Jatkokysymyksen näkökulmasta voisi ottaa SPSS-ohjelman käyttöön, jos halutaan laajempi analyysin aineistosta. Kallistun kuitenkin siihen, että jatkotutkimuk-

sessä pitää hyödyntää enemmän muita menetelmiä kuin tilastointia, kuten esimerkiksi havainnointia ja seuranta. Muilla laadullisilla menetelmillä saisi jatkotutkimukseen syvempää tietoa aihepiiristä kuin pelkällä määrällisellä menetelmällä.

Aineiston käsittelyssä olen oppinut, että pitää pyrkiä löytämään uutta tietoa aineistosta ja tekemään havaintoja eri asioiden välisistä suhteista tai eroista. Se vaatii paljon kokeilemista ja soveltamista. Kimmo Vehkalahden (2014: 13) mukaan osan työvaiheista voi automatisoida, mutta sopivien menetelmien löytämisessä ja aineiston tulkinnassa tarvitaan paljon käsityötä. Vehkalahti (2014: 13) mainitsi myös, että pitää omaksua järkeviä työskentelytapoja.

”Tuloksiin ei yleensä päästä suorinta tietä, vaan siihen vaaditaan lukuisia yrityksiä ja erehdyksiä”, Vehkalahti (2014: 202). Vehkalahti tiivistä hyvin sen, millaisen kokemuksen sain tutkimusprosessista.

6 LOPUKSI

Tutkimuksessa on saatu päätuloksena se, että viittomakieltä omaksuvien lasten kielikontaktit ja kielten käyttö painottuivat suomalaiseseen viittomakieleen ja suomen kieleen. Kodin sisällä käytetään enemmän suomalaista viittomakieltä ja kodin ulkopuolella käytetään enemmän suomen kieltä. Tutkimuksen tuloksen mukaan viittomakieltä omaksuvilla lapsilla on enemmän kielikontakteja suomen kielen ja suomalaisen viittomakielen kanssa kuin muiden kielten kanssa. Viittomakieltä omaksuvilla kuuroilla lapsilla on enemmän kielikontakteja suomalaisen viittomakielen kanssa kuin muilla lapsiryhmillä. Kuurojen ja kuulevien lasten välillä ero kielikontakteissa suomen kielen kanssa on pienempi kuin ero kontakteissa suomalaisen viittomakielen kanssa. Tuloksen mukaan kuurot lapset tapaavat kodin ulkopuolisia suomalaisen viittomakielen käyttäjiä useammin kuin kuulevat lapset. Tulosten perusteella vanhemmat arvioivat lapsen suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen kielitaidon melko hyväksi. Neljän lapsiryhmän tulosten vertailussa nousi esiin se, että kuurojen vanhempien kuuroilla ja kuulevilla lapsilla on parempi suomalaisen viittomakielen kielitaito kuin kuulevien vanhempien kuuroilla lapsilla ja kuurojen lasten kuulevilla sisaruksilla. Suomen kielen kielitaidossa neljän lapsiryhmän erot havaitaan kuurojen ja kuulevien lasten välillä. Yli puolet viittomakieltä omaksuvista lapsista on saanut viittomakielen opetusta. Tuloksen mukaan lapsen kaksi- ja monikielisyys on vanhemmille äärimmäisen tärkeä.

Tuloksissa näkyy, että viittomakielellä on vähemmistökieliasema. Se näkyy esimerkiksi viittomakieltä omaksuvien lasten kielikontakteissa kodin sisällä, kodin ulkopuolella ja eri lapsiryhmien välisten kielikontaktien eroissa. Tulosten perusteella havaittiin myös, että suurin osasta viittomakieltä omaksuvista lapsista on monikielisiä.

Tutkimuksessa on käytetty termiä *viittomakieltä omaksuva* huomioimatta lapsen kuulostatusta. Viittomakieltä omaksuvien lasten heterogeenisyyden vuoksi lapsia on tarkasteltu myös lapsiryhminä. Lapsiryhmien välisiä yhtenäisyyksiä ja eroavaisuuksia on vertailtu, jotta saadaan tarkemmin tietoa eri lapsiryhmien kieliympäristöstä. Näin saadaan syvempää ymmärrystä heterogeenisyydestä ja osataan kohdistaa tarvittavaa tukea sitä tarvitseville lapsille. Toivon, että viittomakieltä omaksuvia lapsia lähestytään ja määritellään tulevaisuudessa enemmän kielellisen lähestymistavan kautta riippumatta lasten kuulostatuksesta tai kielitaidosta.

Tutkimuksessa on nostettu muutamia asioita ja huomioita, joita ei välttämättä ole otettu huomioon viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristössä. Näistä asioita pitäisi tehdä jatkotutkimuksia, jotta saadaan laajempaa tietoa viittomakieltä omaksuvien lasten kieliympäristön

piirteistä. Näin voidaan edistää vielä paremmin viittomakieltä omaksuvien lasten kaksimodaalista monikielisyttä. Jatkotutkimuksessa voisi perehtyä myös viittomakieltä omaksuvien vanhempien tietoisuuteen kaksimodaalisesta kielenomaksumisesta ja monikielisydestä. Voisi myös selvittää, millaisia tukea viittomakieltä käyttävien lasten vanhemmat tarvitsisivat.

LÄHTEET

- Abbot-Smith, Kristen, Morawska-Paera, Patrycja, Luniewska, Magdalena, Spruce, Megan & Haman, Ewa 2018: Using parental questionnaires to investigate the heritage language proficiency of bilingual children – *Child Language Teaching and Therapy* 34(2) s. 155–170.
- Andersson-Koski, Maria 2015: Mitt eget språk – vår kultur. En kartläggning av situationen för det finlandssvenska teckenspråket och döva finlandssvenska teckenspråkiga i Finland 2014-2015. Finlandssvenska teckenspråkiga r.f.
- Armon-Lotem, Sharon & Meir, Natalia 2019: The Nature of Exposure and Input in Early Bilingualism. – A. De Houwer & L. Ortega (toim.), *The Cambridge handbook of bilingualism* s. 193–212. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Cote, Linda R & Bornstein, Marc H. 2014: Productive vocabulary among three groups of bilingual American children: Comparison and prediction. – *First Language* 34 (6) s. 467–485.
- Emmorey, Karen, Borinstein, Helsa B., Thompson, Robin L. & Gollan Tamar H. 2008: Bimodal bilingualism – *Bilingualism: Language and Cognition* 11 (1) s. 43–61
- Gathercole, Virginia C. Mueller & Thomas, Enlli 2009: Bilingual first-language development: Dominant language takeover, threatened minority language take-up. – *Bilingualism: Language and Cognition* 12 (2) s.213–237.
- Grosjean, Francois 2010: *Bilingual: life and reality*. Cambridge: Harvard university press.
- Hassinen, Sirje 2005: *Lapsesta kasvaa kaksikielinen*. Helsinki: Finn Lectura.
- HE 294/2014 Hallituksen esitys eduskunnalle viittomakielilainsiksi <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140294#idp446904656>
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009: *Tutki ja kirjoita*. 15.painos. Helsinki: Tammi.
- Hoff, Erika, Core, Cynthia, Place, Silvia, Rumiche, Rosario, Señor, Melissa, & Parra, Marisol 2012: Dual language exposure and early bilingual development. – *Journal of Child Language* 39 s. 1–27.
- Institutet för de inhemska språken: Teckenspråk - https://www.sprakinstitutet.fi/sv/om_sprak/sprak_i_finland/teckensprak 11.10.2020.
- Jokinen, Markku 2000: Kuurojen oma maailma – kuurous kielenä ja kulttuurina. – Anja Malm (toim.), *Viittomakieliset Suomessa* s. 79–101 Helsinki: Finn Lectura.
- Kanto, Laura 2016: *Two languages, two modalities : A special type of early bilingual language acquisition in hearing children of deaf parents*. Acta universitatis ouluensis. Oulu: University of Oulu.
- 2016b: Koda-lasten kaksikielisyyden kehitys. – <https://www.satakieliohjelma.fi/wp-content/uploads/2017/11/Laura-Kanto2016.pdf> 14.9.2020
- 2016c: Viittomakielisen oppijan rinnakkais- ja monikielisyyys. Opetushallitus 2016 https://www.edu.fi/perusopetus/aidinkieli/viittomakielen/viittomakielisen_oppijan_monikielisyyys 29.4.2019
- 2018: Kaksimodaalinen kaksikielisyyys ja sen varhainen kehitys. – Lea Nieminen, Anneli Yliherva, Jasmin Alian & Suvi Stolt (toim.), *Monimuotoinen monikielisyyys : Puheen ja kielen tutkimuksen päivät Helsingissä 5.-6.4.2018 s.92–101*. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistyksen julkaisuja, 50. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys. Helsinki: Unigrafia
- 2020: Viittomakielisen oppijan rinnakkais- ja monikielisyyys. Opetushallitus 2020 <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/viittomakieli-ja-kirjallisuus> 28.11.2020
- tulossa: The development of child multilingualism of languages of different modalities.
- Kiili, Johanna & Pollari, kirsi (toim.) 2012: *Hei, kato mua! : Vuorovaikutus ja hyvinvointi kuurojen ja huonokuuloisten lasten elämässä* s 46–83. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:3
- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000: Viittomakieliset ja heidän kielensä. – Anja Malm (toim.), *Viittomakieliset Suomessa* s. 9–32. Helsinki: Finn Lectura.
- Mayer, Connie & Leigh, Greg 2010: The changing context for sign bilingual education programs. Issues in language and the development of literacy. – *International Journal of Bilingual Education and bilingualism* 13 s. 175–186.
- Meronen, Auli 2004: Viittomakielen omaksumisen yksilölliset tekijät. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 235. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mitchell, Ross E., Young, Travas, Bachleda, Bellamie & Karchmer, Michael A. 2006: How Many People Use ASL in the United States? Why Estimates Need Updating. – *Sign Language Studies* 6 (3) s. 306–335.
- Mitchell, Ross E. & Karchmer, Michael A. 2004: Chasing the Mythical Ten Percent: Parental Hearing Status of Deaf and Hard of Hearing Students in the United States. – *Sign Language Studies* 4 (2) s. 138–163.
- Nieminen, Lea, Yliherva Anneli, Alian Jasmin & Stolt Suvi: 2018. Monikielisyyden monet kasvot. – Lea Nieminen, Anneli Yliherva, Jasmin Alian & Suvi Stolt (toim.), *Monimuotoinen monikielisyyys : Puheen ja kielen tutkimuksen päivät Helsingissä 5.-6.4.2018 s.3–10*. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistyksen julkaisuja, 50. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys. Helsinki: Unigrafia

- OPH 2016: *Viittomakieliset oppilaat perusopetuksessa*. Oppaat ja käsikirjat 2016:2. Helsinki: Opetushallitus.
- OPH 2018: *Viittomakieliset lapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. Oppaat ja käsikirjat 2018:9a. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus 2020: Viittomakieli ja kirjallisuus - <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/viittomakieli-ja-kirjallisuus> 27.8.2020
- Paradowski, Michał B. & Bator, Aleksandra 2016: Perceived effectiveness of language acquisition in the process of multilingual upbringing by parents of different nationalities – *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 21 (6) s. 647–665.
- OPH 2014: Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.
- Petitto, Laura Ann, Katerelos, Marina, Levy, Bronna G., Gauna, Kristine, Tétreault, Karine, & Ferraro, Vittoria 2001: Bilingual signed and spoken language acquisition from birth: Implications for the mechanisms underlying early bilingual language acquisition. – *Journal of Child Language* 28 s. 453–496.
- Pichler, Deborah Chen, Reynolds, Wanette & Palmer, Jeffrey Levi 2019: Multilingualism in Signing Communities. – Simona Montanari & Suzanne Quay (toim.), *Multidisciplinary Perspectives on Multilingualism* s. 175–202.
- Rainó, Päivi & Martikainen, Liisa 2014: Sisäkorvaistutetta käyttävien kielivalinnat. – Suvi Slott, Ritva Takkinen, Leila Kääntä ja Anna-Kaisa Tolonen (toim.), *Ajankohtaista lapsen kielestä. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistyksen julkaisut (46)* s.107-118. Helsinki, Finland: Puheen ja kielen tutkimuksen seura.
- Slott, Suvi 2005: Kuuron lapsen kaksikielisyyden tukeminen. – Eila, Lonka & Anna-Maija, Korpijaakko-Huuhka (toim.), *Kuulon ja kielen kuntoutus : vuorovaikutuksesta kommunikointiin* s. 159–175. Helsinki: Yliopistopaino.
- Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma 2010: Kuurojen liito ry:n julkaisuja 60, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 258. Vantaa: Multiprint.
- Takkinen, Ritva 2000: Viittomakielisten lasten kielenomaksuminen. – Anja Malm (toim.), *Viittomakieliset Suomessa* s. 113–123. Helsinki: Finn Lectura.
- 2002: Käsimuotojen salat: Viittomakielisten lasten käsimuotojen omaksuminen 2–7 vuoden iässä. Väitös kirja. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- 2003: Viittomakielen omaksuminen äidinkielisessä ja kuulevassa viittomakieltä käyttävässä ympäristössä. – *Puhe ja kieli* 23 (3) s. 151–164.
- 2005: Viittomakielen kehitys. – Eila, Lonka & Anna-Maija, Korpijaakko-Huuhka (toim.), *Kuulon ja kielen kuntoutus : vuorovaikutuksesta kommunikointiin* s. 51–74. Helsinki: Yliopistopaino.
- 2013: Sisäkorvaistutetta käyttävien lasten viittomakielen ja puhutun kielen omaksuminen. – *Lähivertailuja* 23 s. 371–402.
- 2014: Suomen kieli ja viittomakieli sisäkorvaistutetta käyttävien koululaisten arjessa. – Suvi Slott, Ritva Takkinen, Leila Kääntä ja Anna-Kaisa Tolonen (toim.), *Ajankohtaista lapsen kielestä. Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistyksen julkaisut (46)* s.107-118. Helsinki, Finland: Puheen ja kielen tutkimuksen seura.
- Tapio, Elina & Takkinen, Ritva 2012: When one of your languages is not recognized as a language at all. – Jan Blommaert (toim.), *Dangerous multilingualism : northern perspectives on order, purity and normality* s. 284–308. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Tuller, Laurice 2015: Clinical Use of Parental Questionnaires in Multilingual Contexts. – Sharon Armon-Lotem, Jan de Jong Natalia Meir (toim.), *Assessing Multilingual Children: Disentangling Bilingualism from Language Impairment* s. 301–330. Bristol: Multilingual Matters.
- Unsworth, Sharon 2013: Assessing the role of current and cumulative exposure in simultaneous bilingual acquisition: The case of Dutch gender. – *Bilingualism: Language and Cognition* 16 (1) s. 86–110.
- Vehkalahti, 2014: Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Finn Lecturan.
- Viittomakielilaki 359/2015.
- Vilka, Hanna 2007: *Tutki ja mittaa : Määrällisen tutkimuksen perusteet*. Helsinki: Tammi.
- Widberg-Palo, Maarit 2012: *Hei kato mua!* Viittomakielisten ja viittomakieltä käyttävien lasten hyvinvointi ja oikeuksien toteutuminen Suomessa. – Johanna Kiili & Kirsi Pollari (toim.), *Hei, kato mua! : Vuorovaikutus ja hyvinvointi kuurojen ja huonokuuloisten lasten elämässä* s 46–83. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2012:3

LIITE 1

Viittomakielisten lasten taustatiedot

Lapsen ID _____ (tutkija täyttää)

1. Perheeseemme kuuluu yhteensä _____ 0–17 -vuotiasta viittomakieltä käyttävää lasta.

2. Kuinka tärkeänä pidät lapsiesi kaksi-/monikielisyyttä?

- 1 = se ei ole tärkeää
- 2 = se on jokseenkin tärkeää
- 3 = se on tärkeää
- 4 = se on hyvin tärkeää
- 5 = se on äärimmäisen tärkeää

3. Perheen **huoltaja1/ äiti/isä** (alleviivaa oikea vaihtoehto)

- Oletko normaalikuuloinen Kyllä ___ Ei ___
- Koulutus:
 - peruskoulu
 - ammatillinen koulutus
 - lukio
 - ammattikorkeakoulu
 - yliopisto
 - muu mikä _____

3.1. Mitä kieltä käytät pääsääntöisesti kommunikoidessasi lapsesi/lastesi kanssa?

4. Perheen **huoltaja2/äiti/isä/** (alleviivaa oikea vaihtoehto)

4.1. Oletko normaalikuuloinen Kyllä ___ Ei ___

4.2. Koulutus

- peruskoulu
- ammatillinen koulutus
- lukio
- ammattikorkeakoulu
- yliopisto
- muu mikä _____

4.3. Mitä kieltä käytät pääsääntöisesti kommunikoidessasi lapsesi/lastesi kanssa?

5. **Lapsi:** **Lapsen ID** _____ (tutkija täyttää)

5.1. Lapsen ikä tällä hetkellä on _____ v _____ kk

5.2. Mikä on lapsen syntymäjärjestys? Hän on perheemme _____ lapsi

5.3. Onko lapsi normaalikuuloinen Kyllä _____ Ei _____

5.3.1. Jos vastasit ei, mitä kuulon apuvälineitä lapsi käyttää

- korvantauskuulokoje
- sisäkorvaistute
- ei mitään
- muu mikä _____

5.4. Milloin lapsi tuotti ensimmäisen viittoman _____ v _____ kk ensimmäisen sanan _____ v _____ kk

5.5. Tällä hetkellä lapsi on

- kotihoidossa
- päiväkodissa
- perhepäivähoidossa
- muussa varhaiskasvatuksessa
 - kokopäiväisessä hoidossa
 - puolipäiväisessä hoidossa
- esiopetuksessa
- vuosiluokilla 1-6
- vuosiluokilla 7-9
- ammattikoulussa
- muussa opetuksessa, missä _____

5.6. Onko viittomakielen opetukselle tarvetta? Kyllä _____ Ei _____

5.7. Onko lapsi saanut viittomakielen opetusta kotona/päiväkodissa/koulussa? Kyllä _____ Ei _____

5.7.1. Jos vastasit kyllä, millä luokka-asteella opetus on toteutunut? _____

5.7.2. Miten monta tuntia viikossa lapsi on saanut viittomakielen opetusta? _____ h/vk

6. Lapsen kielikontaktit

6.1. Arvioi kuinka paljon lapsesi kuulee/näkee päivittäin eri kieliä (kaikki päivän tapahtumat yhteenlaskettuna)?

Suomalainen viittomakieli _____ %

Suomen ruotsalainen viittomakieli _____ %

Muu viittomakieli _____ %

Suomen kieli _____ %

Ruotsin kieli _____ %

Muu puhuttu kieli _____ %
= 100%

6.2. Kuinka usein lapsi **tapaa kodin ulkopuolisia** eri kielten käyttäjiä?

	1 ei koskaan	2 harvoin	3 kerran kah- dessa vii- kossa	4 viikoittain/1- 3 kertaa vii- kossa	5 lähes päivit- tään
Suomalaisen viittomakielen käyttäjät					
Suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjä					
Muun viittomakielen käyttäjät					
Suomen kielen käyttäjät					
Ruotsin kielen käyttäjät					
Muun puhutun kielen käyttäjät					

7. Kielten käyttö erilaisissa konteksteissa

7.1. Mitä kieliä lapsesi **käyttää**, kun hän keskustelee perheenjäsenten ja perheeseen lähiesesti kontaktissa olevien eri henkilöiden kanssa?

1 = ei koskaan, 2 = harvoin, 3 = tavallisesti, 4 = usein, 5 = hyvin usein/lähes aina

	Huoltaja 1	Huoltaja 2	Sisarusten kanssa	Muun lähisukulaisen ³ kanssa	Lapsen omien ystävien kanssa	Perhetuttavien ² kanssa
Suomalainen viittomakieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Suomenruotsalainen viittomakieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Muu viittomakieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Suomen kieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Ruotsin kieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Muu puhuttu kieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Viittomakielen ja puhutun kielen sekoitus (code-mix) ¹	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

¹Viittomakielen ja puhutun kielen samanaikainen tuottaminen, jossa noudatetaan molempien kielten lauserakennetta.

²Muu lähisukulainen ja perhetuttava tarkoittaa kodin ulkopuolisia aikuisia henkilöitä, joita lapsi tapaa esim. isovanhempi, muu lähisukulainen, naapuri tai aikuinen perhetuttava.

7.2. Mitä kieliä lapsesi **käyttää**, kun hän keskustelee päivähoidossa tai koulussa olevien henkilöiden kanssa?

1 = ei koskaan, 2 = harvoin, 3 = tavallisesti, 4 = usein, 5 = hyvin usein/lähes aina

	Opettaja	Avustaja	Tulkki	Muut lapset/oppilaat	Muu koulun henkilökunta
Suomalainen viittomakieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Suomenruotsalainen viittomakieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Muu viittomakieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Suomen kieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Ruotsin kieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Muu puhuttu kieli	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5
Viittomakielen ja puhutun kielen yhtäaikainen tuotto (code-mix) ¹	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5	1 2 3 4 5

¹Viittomakielen ja puhutun kielen samanaikainen tuottaminen, jossa noudatetaan molempien kielten lauserakennetta.

8. Lapsen tämänhetkinen kielitaito

8.1. Arvioi itse lapsesi suomalaisen viittomakielen ja suomen kielen taitoa lapsen ikätasoon nähden.

	Suomalainen viittomakieli	Suomen kieli
Kuinka sujuvasti lapsesi ilmaisee itseään muihin saman ikäisiin lapsiin verrattuna? 1 = lapseni ilmaisu on erittäin heikkoa/ hänellä on selvästi vaikeuksia ikätovereihin verrattuna 2 = lapseni ilmaisu on melko heikkoa/ hänellä on jonkin verran vaikeuksia ikätovereihin verrattuna 3 = lapseni ilmaisu on melko hyvää/ hänellä on vain vähän vaikeuksia ikätovereihin verrattuna 4 = lapseni ilmaisu on erittäin hyvää/ hänellä ei ole lainkaan vaikeuksia ikätovereihin verrattuna	1 2 3 4	1 2 3 4
Kuinka hyvin lapsesi ymmärtää ilmauksia muihin saman ikäisiin lapsiin verrattuna? 1 = lapseni kielen ymmärtäminen on erittäin heikkoa/ hänellä on selvästi vaikeuksia ikätovereihin verrattuna 2 = lapseni kielen ymmärtäminen on melko heikkoa/ hänellä on jonkin verran vaikeuksia ikätovereihin verrattuna 3 = lapseni kielen ymmärtäminen on melko hyvää/ hänellä on vain vähän vaikeuksia ikätovereihin verrattuna 4 = lapseni kielen ymmärtäminen on erittäin hyvää/ hänellä ei ole lainkaan vaikeuksia ikätovereihin verrattuna	1 2 3 4	1 2 3 4
Miten lapsesi kommunikointi perheen ulkopuolisten henkilöiden kanssa sujuu? 1 = lapseni kommunikointi perheen ulkopuolisten henkilöiden kanssa on erittäin heikkoa/ hänellä on selvästi vaikeuksia ikätovereihin verrattuna 2 = lapseni kommunikointi perheen ulkopuolisten henkilöiden on melko heikkoa/ hänellä on jonkin verran vaikeuksia ikätovereihin verrattuna 3 = lapseni kommunikointi perheen ulkopuolisten henkilöiden on melko hyvää/ hänellä on vain vähän vaikeuksia ikätovereihin verrattuna 4 = lapseni kommunikointi perheen ulkopuolisten henkilöiden on erittäin hyvää/ hänellä ei ole lainkaan vaikeuksia ikätovereihin verrattuna	1 2 3 4	1 2 3 4

Lämpimin kiitos vastauksestasi ja tutkimukseen osallistumisesta!